
Библиотека
НА ЖИВО

Уредник
Живко Николић

Рецензент
Гојко Тешић

Славољуб Марковић

БИЗНИС
РАТ
ПОРНОГРАФИЈА

Фотографија на корицама
Венера ослобађа историју
Viteloco Viteli

Књижевно друштво
“Свети Сава”
Београд
2007

УБИЦА

Пружио је руку да би угасио TV. Чуо је глас спикера. Убијен је његов пријатељ. Забезекнут је. Појачао је TV. “Невероватно”, узвикнуо је. У циљу истраге није било никаквих појединости. Узбуђен дуго није могао да заспи, а касније више није ни морао: ухапшен је!

Предочени су му мотиви убиства. Чак и те вечери, пријатељ је био са његовом женом.

Паре са његовог рачуна пријатељ је пребацио на свој рачун, преко овлашћења његове супруге. Чак је и женин ауто био власништво његовог пријатеља.

Размишљао је: ко је могући убица? После толико зла које му је нанео пријатељ ... шта ће ако га не осуде за убиство?

“Боже”, рече. “Ако га ја нисам, после свега, убио, ко је онда?”

Затим додаде: “Ако нисам убио њега, мораћу себе.”

ТЕМА

Када су је сместили у болницу, жени је лакнуло. После лабораторијских анализа крви и мокраће, болничко особље је почело да обраћа пажњу на њу: долазили су лекари, обигравале су је медицинске сестре. Појавила се млада жена за коју су рекли да је њен лекар. Њој су слали резултате, консултовали су се са њом, докторка је посећивала болесницу и интересовала се за терапију.

Онда су болесницу послали на додатна испитивања. Син је дошао и водио је хладним ходницима. Седела је чекајући своју докторку, али ње није било. Узалуд је сестрама показивала папире, увек су јој одговарале: “Сачекајте, још нема докторке.” Питала се како је дошло до забуне, па данас је заказан преглед. Син јој је на крају нашао једну топлију просторију у којој је чекала своју докторку. Међутим, то је била начелникова соба, те су морали да изађу из ње, прекорени што су ушли без дозволе. Поново су стајали у ходнику. Упут су показивали у свим просторијама, сваком ко је прошао ходником, на крају је једна докторка узела папир и рекла: “А не! Она је променила тему!” И тада је њен син схватио да је ретка болест његове мајке била *мајстичарска тема њене докторке*. Болесница није ни знала зашто ужива повлашћени третман: сада је њена докторка одустала од теме. Син је погледао: “Мајко...!” само је узвикнуо. Мајка се осмехнула, почела је да пакује своје ствари. Више није било разлога да остане у болници.

НАШ ЈУНАК

У возу је уснио лик своје мртве жене. Толико пута је мислио о њој да му се учинило да је ишчезла и из снова, и да је никада више неће видети. Није могао ништа учинити да би је дагну, питому, миришљаву, уплашену и женствену, вратио у сећање.

Када се пробудио у прозору нису били облаци које је познавао. Чинило му се да и сам више не постоји. Заборавио је своје жеље. Више није имао ни успомена. Размишљао је да откриће полне и неизлечиве болести, већ доводи до... Полна болест је увек скандал. Неизлечива болест је посебан пример када се о болести шапуће. Тиме је много пре смрти болесник завршио свој живот. Сан га је, упркос свему, учинио равнодушним и мирним.

Он се венчао са женом која је била болесна од неизлечиве болести. На тој свадби се трошило као и на свим таквим весељима – нежално. Уобичајено родитељи кажу да су, ето, дочекали да удају кћер и ожене сина. Печат блиске смрти био је толико невероватан... Никада га нисам питао о његовој одлуци да узме жену која ће убрзо умрети. Замислите какав је био његов избор. Ево, сада путујемо заједно. Пробудио се и као да је годинама очекивао да га упитам зашто је то урадио?

“Знаш како је то?” рекао је. “Људи са којима се дружим познајем од свог рођења, зато је сваки нестанак болан, и одмах се примећује. Не само да очекиваног човека нема у својој кући, већ и у кафани дуго нико не седа за његов сто.”

Није имао жељу да објашњава своју одлуку. Нисмо више разговарали.

ФОРМА СИЖЕА

Љубомора

Установио је да га жена вара. Ноћу је истеривао децу из собе мислећи да нису његова. Преспавао би немирно ноћ. Ујутру би долазио у кафану, и плачући заједно са децом, враћао се кући.

На самрти

Био је на самрти. Није дозвољавао да искључе радио. Пре него што је умро тражио је да појачају тон. “Јаче”, говорио је. “Још јаче.” Онда је издахнуо. Радио је остао укључен. Искључили су га тек када је отпева на песма.

Љубавник

Долази жена. Он је партијски функционер. Жена се жали да јој је муж пијаница. Он мисли како да дође до ње. Иде на увићај, разговара са њеним мужем, прети, помиње идеале, партију, борбу. Онда га одводи својој кући. Напија га. Закључава га у соби, те одлази његовој жени.

Писац и његова јунакиња

Она написа: Прочитала сам твоју причу. Могао си да ми кажеш да сам ја та девојка коју описујеш, и коју тражиш. Ето, сада знаш да те чекам.

Он: Прочита писмо и зачуди се. Како може да му пише девојка коју је измислио.

Заробљеници

У родно село, Јаковље, С. М. је стигао из заробљеништва, из Аустрије.

Седи са заробљеним Аустријанцем. Како је то невероватно! Аустријанац је из села где је С. М. провео четири године ропства.

Разговрају на немачком. Аустријанац пита о својима и познаницима. Набраја имена оних који су погинули у рату. Онда додаје: “Научио си немачки. Нећу ваљда ја морати да научим српски.”

Љубавница

На овом путу којим корачам давно сам посматрао извртање аута. И док су се извлачили из аутомобила, љубавница је храмљући, бежала ка оближњим кукурузима, а шофер је псовао необазривог колегу.

Поштар

Старица има три сина. Двојица од њих су се посвађала и напустила родитељску кућу: један је изградио нову кућу, други је обио општински стан. Његов стан је у процесу легализације. Трећи син је у иностранству.

Старица живи са мужем; од његове пензије. Муж је остарели преки човек; непрестано нешто захтева. Већ га је научила да му током јутра удовољава. Онда он игра карте са колегом, а она сврати код суседа или оде до поште. Чека писмо од трећег сина. Често јој пише. У свако писмо стави по 10 долара. Она их слаже. Осећајући захвалност према поштару скоро после сваког трећег писма она му даје 10 долара. Њој једино долари значе то што их добија од сина. У новчаницама је његова близина.

Одједном престају да стижу писма. Старица не може да издржи и сачека долазак поштара већ одлази у пошту и чека његов излазак. Али писма не стижу.

Прође у ишчекивању неколико месеци. Последње писмо које је добила поново чита тражећи у њему узроке: зашто јој не пише син? Носи писмо професору који га заједно са њом тумачи, али у писму нема разлога да јој син не пише. Професор јој саветује да га позове телефоном. Она чак и два пута покушава да телефонира из једне скоро неупотребљиве говорнице.

Ускоро затиче поштара како седи пред њеном капијом са женом и троје деце. Син јој је послао телеграм из Милана, ипак има времена да дође у Југославију. Поштар је отварао његова писма и крао 10 долара. Седи на клупи и ћути. Његова жена рида и проклиње. А мајка троје деце милује поштареву децу.

Протест

Прво се посвађао са сином. Не сећа се зашто, али ја сам наратор који зна разлог: доба њиховог живота! Отац је улазио у смирај, а син је имао 30 година. Оцу ништа више није било потребно. Био је задовољан што је изродио децу. Живе у оближњем градићу. Знао је да постоје иако их ретко виђа. Син је био у напону снаге. Био му је потребан новац. Захтеви породице су прелазили његове финансијске могућности. Очево наслеђе чинило му се да пропада; може се још више извући из њега! Отац је само на губитку! Наравно да се сукоб завршио уобичајено: свађом! Син више није посећивао оца. Псовао је наследство које ће му припасти када му више не буде потребно. Деда је кривац чак и за унуке.

Отац је вечери проводио у кафани. Увек је био у свађи са гостима. Није желео да пије пиће које би му поручивали, нити је икога чашћавао. Сваке вечери је причао о својим идолима из младости: о револуционарима! Изговарао је њихова имена.

Онда се обесио. Нашли су га обешеног са смакнутим гаћама. На сваки помен његовог имена расправља се: зашто је смакнуо гаће? Мишљење је било да се сваки обешени човек упиша, а он није хтео да смрди. Други су били мишљења да вешањем човек доживљава ејакулацију и обавезно свршава, последњи пут, али зато најстрасније, избацујући обиље сперме. А моје мишљење: обесио се говорећи свету, нама: Ево вам курац!

СИЛОВАЊЕ

Причу ћу отпочети описом једне собе. Налази се у стану вишеспратнице, полуспуштених је ролетни. У соби није мрачно јер је осветљава светлост поподневног сунца; до зида је сточић, прекривен шустиклом, на супротној страни собе је регал. Између регала и кревета налази се мали простор да се човек провуче до наткасне!

Са мном је средовечна жена зајапурена од топле супе коју је кусала док је нисам ухватио за руку и увукао у собу. Мало сам јој развукао кућну хаљину оголивши јој груди, на шта је она, одмах, руком – коју јој нисам држао – скупила крајеве деколтеа како би прекрила дојке. Није знала да бих могао, само снажно повлачећи крајеве хаљине, да јој покидам сву дугмад и да се укаже у комбинезону. И без двоумљења сам, ипак, дохватио један пеш да бих, наглим трзајем руке сасвим исцепао хаљину. Нисам био збуњен жениним пренераженим лицем, јер она није веровала, јер она још није веровала, да ћу је силовати – иако је претходно било речи о томе – него ме је само гледала и климала главом.

Њен муж је можда и претпоставио такву могућност; али док сам стајао пред њим гледајући његову офарбану косу, није проговорио ни реч. Знао је да би му на прву изговорену реч и оно мало зуба, заједно са протезом, сасуо у грло. Одмах, пошто је госпођа на моје звоњење отворила врата, кашика којом је кусао супу, испала му је из руке и пала у тањир. Супа је попрскала његов кућни огртач. Док сам прилазио, у пратњи збуњене госпође, он је постепено устајао. Још нико није говорио. Чак ни ја још нисам изустио реч, већ сам само ишао ка њему. Он је пратио моје покрете нада-

јући се да ћу извући револвер, или га шчепати снажним рукама. Међутим, ја сам мало замуцнуо када је требало изнети *јасне чињенице*: зашто упадам у стан једног шефа хотела, баш у време ручка, праћен својом супругом која се нада да ће ме спречити у потезању пиштоља?

Прибојавао сам се да не откаже срце шефу хотела, и да он не почне да се гуши тражећи ваздух и знојећи се; бојао сам се да га не *удари шло* пре него што га убијем. До тако *понижавајуће ситуације* нисмо дошли јер је *шефу уљедној хоћела* срце само убрзало рад. Ја сам већ одлучио, чим сам угледао његову госпођу, да се њему ништа неће догодити. Рекао сам госпођи, извињавајући јој се, јер је стварно поштујем, да је овај њен фини господин таласасте и офарбане косе, док сам ја био у затвору, водио љубав са мојом женом која је тридесет година млађа од њега. Хтео сам да га убијем али сам се предомислио! Моја жена и шеф хотела нека остану у кухињи. Док сам хватао госпођу за руку, она је рекла: *друже, зар...* И још није веровала, док сам је увлачио у собу, да ћу је силовати...

ВЕСТ ЗА НАСЛОВНУ СТРАНУ НОВИНА

Ја му кажем: “Немој да се зајебавамо. Напили смо се!”

“Јеби се!” каже мој другар, трговац.

По подне је. Седимо у кафани. Три пута смо се премештали од стола до стола. Трговац хоће поново да устане. Спречавам га.

“Немој да се мешаш“, каже ми трговац. “Лепо сам јој рекао да се чисти! Ако неће са мном – не мора. Није ми њена пичка најдража на свету! Али немој да ме зајебава пред друштвом!”

Куварица је побегла у кухињу. Закључала је врата. Моли га.

“Отвори”, каже он. “Знаш какав сам када се наљутим.”

“Отворићу”, каже куварица. “Обећај да нећеш да ме тучеш!”

Трговац прилази шанку. Узима чашу. Пуни је водом. Млаз воде шушти па не чујем глас жене из кухиње. Нестаје звук шуштања и поново чујем куваричин глас.

“Зваћу милицију!”

“Ако ћеш да је позовеш – зови је. Док они стигну развалићу врата. Од тебе има да остане само мрља.”

“Ма дај, остави жену”, каже му пијани конобар. “Шалила се.”

“Извини, молим те”, виче куварица. “Немој да се љутиш. Ево, испећи ћу ти пљескавицу. Има и парадајза. После смене идем са тобом.”

“Сада је већ касно”, каже трговац.

Одједном се у трговчевим рукама нађе пиштољ.

Када очекујем да ће пуцати у врата трговац подиже руку и пуца у лустер. У кухињи жена завришти. Скочила је и налетела на колица са тањирима. Чује се тресак.

“Ти си луд. Цео живот имаш да проведеш у затвору!”

“Јебем ти матер. Блесавко један. Сјебао си лустер”, каже пијани конобар.

“Да ли би могао да погодиш јабуку на мојој глави?” пита га.

“Могао бих! Али немој да се мешаш!”

Пошто нигде нема јабуке пијани конобар узима саксију и ставља је на главу.

“Убићу је”, каже мој другар. “Јебеш ми матер. Није је туцао само онај ко је није питао, а зајебава ме.”

Пијани конобар стоји поред зида. Нешто мрмља. Мој другар подиже пиштољ. Нишани саксију. И пуцањ! Метак погађа конобара посред чела.

ТРИ РУПЕ ИЛИ ЗНАЦИ ЛУДИЛА

Једне године сам заборавио да ми је умро отац. Како се то збило и зашто се то збило, нисам ни желео да тумачим! Једноставно сам рекао: “Заборавио, па шта?”

Дуго нисам одлазио на село. Скоро годину дана. А када сам се сетио оца? Прошла је била поноћ. Био сам уморан. Упитао сам се: “Шта ли ради мој отац?” Замислио сам га како одлази до реке. Седи на обали. Затим загази у плићак. Кваси прса. Знао сам да дуго не могу да одем на село. Избројао сам дане и увидео да могу да одем тек за месец дана. Али, желео сам што пре да видим оца. Са том жељом сам легао да спавам; сањао сам како са оцем одлазим у воденицу. Сутрадан сам, заокупљен дневним обавезама, заборавио на очев лик, али сам пред вече поново пребројавао слободне дане: отићи ћу!

Сезонски сам радио у фабрици чоколада. Надао сам се да ће доћи време да будем *примљен за ситално*. Расписан је конкурс за пријем нових радника. Конкурисао сам.

Одем да посетим колегиницу из фабрике. Радили смо на заједничким пословима, па смо почели да се дружимо. Имала је два сина. Једва су чекали да се појавим. Играли бисмо лопте. Шалили се. Не би ми дозвољавали да одем.

Приликом посете колегиници, упознам њену познаницу из детињства. Одмах ми је била наклоњена. Непрестано је одлагала одлазак чекајући да пођем и ја. Годи-ла ми је њена пажња. Размишљао сам да је одведем у свој стан.

Жена из фабрике је почела да је пожурје. Мене је задржавала. Неколико пута јој је чак безочно рекла да ће закаснити. Сви смо се само осмехивали да бих на крају остао са женом из фабрике. Од ње сам сазнао да је њена пријатељица *пог терапијом*. Дошла је до ње исто као и ја: тражи неко *непопуњено радно место*. Конкурс је био расписан и за раднике других занимања.

“Видиш колико је лепа”, рекла је. “Е, да је видиш у време кризе.”

Предложила ми је да избегавам сусрете са њом, јер ако је будем имао на врату, тешко да ћу моћи да је се ослободим.

“Посећује ме сваке недеље”, каже. “Немој са њом да покушаш нешто. Може да се догоди непредвиђено. Можда се и откачила због секса. Чували је, чували. Нису јој дозвољавали да се дружи ни са ким. И на крају лудница! Из луднице је довела момка, наравно, исти као и она. Импотентан! Њихова веза је трајала до прве њене кризе. Отада се мало средила. Неколико пута је успела и да ради.”

Пре него што сам отишао *на разговор* сретнем жену под терапијом. Путујемо аутобусом. Она се осмехује. Примиче главу уз моје ухо. Шапће ми нешто. У разговору са њом стигнем до фабрике. Она почиње да успорава корак. Наједном одустаје.

“Иди ти *на разговор*, а ја ћу да те сачекам.”

Узалуд сам је убеђивао да је разговор ствар форме. Мала је шанса да будемо запослени! Нису помогла никаква убеђивања. На сваку изнету чињеницу да би требало да одем на разговор, она је проналазила контра чињеницу. Не треба да се компромитујем пред тим људима. Она не зна ко им је дао право и у чије име они одлучују да нас приме за раднике фабрике која није њихова. И

они сами страхују да не буду истерани из фабрике, те су спремни *да све ураде* само да *сачувају йосао*. Позвала ме је да одем код ње, јер је данас сама. Копкале су ме речи жене из фабрике *да случајно са овом женом не водим љубав*. Одустао сам од одласка у фабрику, иако је жена из фабрике – пошто је радила у другој смени – обећала да ће се распитати код *председника комисије за пријем радника* какве су нам шансе за запошљавање.

Враћали смо се аутобусом. Седели смо заједно. Испод сукње сам мазио њену голу бутину. Осећао сам пулсирање њеног тела. Она ме је халапљиво љубила. Када смо ушли у њену собу, скинула је блузу, села на кревет, ставила лактове на колена и бризнула у плач. Љубио сам јој гола рамена. Додиривао сам јој виснуте дојке. Скинуо сам се потпуно го. Легао сам поред ње. Гледао сам цртеже на зиду њене собе, затим урамљене фотографије. Мазио сам јој леђа. Чекао сам да престане да плаче. Окренула се ка мени бришући сузе. Рекла је да плаче од радости што је пред њом тело мушкарца. Миловао сам јој косу док ме је повремено љубила по телу. Затим ме је гризла да сам се увијао. Руком је мазила пенис, љубила га је, да би одједном подигла главу, раскопчала сукњу која јој је сметала, и рекла: “Одведи ме одавде. Имаш ли још неког живог на селу?”

И управо тада, док сам гледао како баца сукњу, скида гаћице, када се указује њен Венерин брег и извиреле мале усмине, сетио сам се очевог погребца. Заборавио сам тај један дан – очеву сахрану, на коју сам једва стигао – поред стотине дана проведених са њим. Био сам изненађен да ми једна жена под терапијом указује на нешто што бих назвао *знак лудила*. Хтео сам да је упитам како се код ње појавио тај знак, међутим, морао сам да будем снажнији, да заборављање прихватим без објашњења, али када ми је из сећања изронила слика очеве сахране – слика сандука у дворишту, са његовим лицем у цвећу – прво ме је облио зној, а онда се појавило неко снажно осећање које се из читавог тела прикупљало у грудима, и појачавало се као бол, да би се та тачка уве-

ћавала постајући грудва; осећао сам како ми се стеже лице брчкајући боре, а онда, одједном, гушење од јецања и излив суза, да би почело да се стеже цело тело, и да ја, уз хистеричну вриску, почињем да урлам, први пут откривајући тако снажно осећање које је она, и сама вриштећи подржавала, тако да смо отворили једну *заборављену просторију* која до тада никада није била отворана, али ја нисам знао да ли се ради о њеној вулви или о несвесном.

ВРАГОЛИЈЕ

Сестра би се поподне вратила са посла. Бацила би одећу на фотељу. Облачила би кућни огртач. Седала би за сто. Увек би припаљивала цигарету. Онда би, пушећи, полако скидала шминку. Истискала би бубуљице. На крају би заплакала.

Били су ми познати сви ти њени поступци. Она се ближи тридесетој и још живи сама. Мени је рекла да би требало да се заљубим док се школујем. После тога сужава се круг познаника. Блиских људи је све мање. У сестриној канцеларији скоро да нема мушкараца, а братовљеви другови су млађи од ње. Не удварају јој се из учтивости. Али да није њих сестра не би ни сусретала мушкарце. Да се тако често нисмо селили можда би имала друштво из зграде. Овако, непрестано сељакане је сасвим дотукло, те коначно нови стан без познатих људи.

Чим сестра оде на посао ја облачим њену гардеробу. Стајем пред огледало и шминкам се. Сва је срећа што желим да имам момка много старијег од себе. Ту су братовљеви другови а можда и неки момак из зграде. Упознајем их тек сада.

Нисам сигурна да би Марка требало довлачити у стан. Али с обзиром на његове манире? Посматрала сам га када припаљује цигарету, гледала сам га док жури. Носи виолину. Лице му је нежно. Коса дуга. Чак сам га и ословила. Рекла сам му: “Само што је отишао аутобус.” Не мора да трчи. Он је рекао: “Хвала, девојчице”, али ми није поверовао, ипак је наставио да трчи. Наравно, ја сам девојчица, ја сам заљубљена глупача. А моја сестра? Она је девојка *која не зна зашто јој пролазе дани*. Пошто сам ја та девојчица којој он не верује ни када му каже да је отишао аутобус, питам га персирајући му.

“Како се зовете?”

Наравно, он ме помилује. Забацује главу. Коса му прелази преко лица.

“А како се ти зовеш, девојчице?”

Кажем му да се свиђа једној девојци. Наравно, побуђујем његову радозналост. Тада ми Марко додирује косу. Титра врховима прстију по њој. Шишке падају на његов длан. Затим осећам како ми мази образ. Својом руком му додирујем надлактицу. Осећам како ми прстима штита образ. За узврат ја њему штипам подланицу. Он повлачи руку те нежно прелази преко мог образа.

“Упознаћу те са њом”, кажем.

Сада смо већ удаљени једно од друго. Пружам руку ка његовој виолини. Он је подиже ка мени као да хоће да ми је да. Међутим, тада наилази аутобус, а он се, мазећи ми главу као деришту, пење на степеник.

Позваћу га у стан па макар морала да га упознајем са сестром. Знам да би га она одмах преотела. Али зашто би он уопште дошао код мене ако не због сестре.

Морам и њој скренути пажњу на тог виолинисту. Набацити јој, као узгред, да ме је један момак видео са њом. Оно, скоро, када није радио лифт, и када смо силазили степништем слушајући како одјекује бат њених ципела. И наравно, можда га је узнемиравала лупа штикли. Није био лењ да отвори врата, дође до степеништа, и види како већ одмичемо док за нама остаје ехо лупе њених ципела. Свиђала му се њена фигура, зато ме је замолио да га упознам са том госпођицом. А ја сам, наводно, рекла да ми је она сестра. На шта се он љубазно извинио, и помазио ме по образу.

Тачно знам да ће моја сестра помислити да је речено истина. Подићи ће своју главу, са сненим очима. Погледаће ме кроз трепавице, заправо, свесно се обмањујући, иако зна: прича је још једна моја враголија! Како сам почела да јој описујем момка, поистовећујући га са неким глумцем, сликајући му лице, стас,

позу, моја сестра је изгубила стрпљење. Захтевала је ипак да јој га покажем када га будемо срели у пролазу или лифту. Ја сам се правила да не знам на ком спрату станује. Тек смо се доселили! Често сам замишљала његову собу. Изградила сам *свешћеновој сћана* тако да ми не би било тешко да се сналазим у њему. Сестрина знатижеља чини ми се да је припадала неком другом; неком као што је *заборављена жена*. Па чак и мој однос са сестром чини ми се да припада конвенцији; да иза речи нема ничег, зато каже: “Хвала на обавештењу”, и тражи да јој донесем цигарете.

“Е, сама их донеси”, кажем јој ја, и одлазим у купатило. Разговор са мном жели да искористи за задовољење своје сујете. Свака реч која не задире у оно што користи њој, уморној, прихвата хладно и захваљује се. Гуска једна, да има укуса, знала би да јој пристају уске сукње иза којих се крију њени већ окрупњали кукови, а не би носила панталоне у којима изгледа као шотка. Она је у суштини задовољна. И само када би нашла момка, неку свињу, постала би права угојена бабетина. Једва чекам, када ће се то десити, и када ће њено незадовољство, неспокој, неорганизованост и депресија, пренети на спремање ручкова. Како ли ће тек изгледати са пуним устима колача, и отегнутим образима. А дотле, треба се, ипак, чувати од ње.

Број телефона који сам записала Марку искористио је да остави поруку мојој сестри. Да нисам преслушала секретарицу, она би, наравно, ко зна када сазнала нешто из света у коме Марко живи, и такође би чула питање, да му и она одговори нешто о надању и страху кругова у којима се она креће. Пошто сам знала за Марков позив лукаво сам молила сестру да његовој секретарици остави поруку. Онако, нехајно, као видеће се. Зашто тако жури. И она, да би се отарасила мог наваљивања изговори неколико речи, о успоменама које *животи значе*. Да би се упитала шта уопште Марко зна о њој, и да би тек, излазећи из купатила са наквашеном косом, почела да ме прогања по соби зах-

тевајући да сазна: шта сам му ја све испричала? Јесам ли говорила о њеном послу? Не зна како да се понаша према момку ако је буде зауставио на степеништу.

“О, дериште једно”, каже ми. “И коју би заједничку тему могла да имам са њим?”

Она га је стварно видела, два пута у исто време: *жури са виолином!* Баш жури! Једном је трчао по киши, а други пут је трчећи разговарао са неким човеком на прозору, извињавајући се што жури. Али њу није ни приметио. Она је његово пролажење поред ње, као поред непознате особе, објаснила журбом, те зато и није погледао са стране у људе које сусреће. Можда је и боље тако, јер се моја сестра враћала са посла, и тада делује, како она каже, *пошћено сажвакана*. Али и тада, иако је није погледао, била је очарана. Како би могла да му одоли. Разговарала би дуго са неком њеном пријатељицом, довлачећи телефон до стола са кафом, кикоћући се. Она не може да верује, да тако нежан младић, нема девојку. Да! Она је старија од њега, и не зна чиме би га привукла. Свакако да неће моћи да одоли а да му не приђе, те макар морала да оде са њим на пробу. Само не зна како ће се навићи на тако нежног младића.

И онда је тај виолинист њој дао кишобран, а он отрчао по киши, и журећи подигао руку заустављајући такси;

те је Марко, виолинист, водио на концерт, тако да је седела на *почасном месту*, а затим су вече провели у шетњи. Виолиниста случајно виђен у огледалу са њом, помало личи на њу. Они су ипак складан пар. Оно што не би ни запазила да није видела његов *анфас*: померала је главу да би јој се осмехнуо. Са зидина су гледали кретање једног брода. Марко је тада нежно спустио руку на њено раме, на шта она није успела да се уздржи, већ је желела свог да га *изручка*. Оставила му је трагове кармина на лицу, уснама, лепршавој коси;

те Марков лик у њеним очима, те његова коса у TV журналу, те Маркова слика са белом лептир машином;

те да је Марко држи у себи као слику; просто осећа како јој тело натопљено њиме, сва одише његовом нежношћу, те чак и када спава осећа његово лебдење над њеним телом, да просто не осећа додир ваздуха, већ непрестано његов дах. Речи не могу дочарати – фразе – тај додир његових руку, док је пренео преко његовог прага, стојећи заједно са њом у наручју испред огледала, да би је нежно пољубио, и да је она, у огледалу, видела њихова лица као да гледа неки филм: двоје се нежно љубе. Свлачећи се, угледаће се прилепљени за огледала, и њихова тела постаће давно виђене слике, као да такве сцене одувек постоје и само је питање дана када ће парови почети да учествују у виђеним сценама. Сlike из филмова лепе за њих, за њихова тела, нагонећи их да лепршају у огледалу. Марко увек примећује када она оклева: појачава се снага његових мишица. Стеже је јаче, и још јаче. Док говори она га прља; просто га маже речима;

да би онда уплакана рекла: шта је и могла очекивати од њега, тог свиленог дечака, тако нежно женственог, и три године млађег од ње, осим *ga je пошцуца!*

Сада знам да ћу морати да склањам њену разбацану одећу, да ћу гледати смену кармина на њеним уснама, да ћу присуствовати њеној хистерiji. Онда, тако, видим на шпијунци како Марко звони на наша врата; поново подиже руку, држи је опружену, док му виси рукав капута. И ко да нема снаге да врхом прста још једном притисне тастер. “Још једном љубави моја. Немој сада да застајеш и спушташ руку. Способан си ти, знам ја. Издржи још мало. Можда ти и срце куца убрзано као и мени.”

Ево, сасвим благ један нови звон. Знала сам да је храбар. Док ја примичем поново главу шпијунки, искошено је његово лице. Напет је! Удаљен је од мене на корак, а ја тако желим да му љубим те руке које нежно додирују гудало. Посматрам како се кључ окреће у јед-

ну страну. Не изговарам ниједну реч. Спушта се квака. Покрећу се полако врата као да се отварају сама. Виолинист стоји у футеру, збуњен, изненађен, уплашен, упитан: кога тражите? Зашто већ не уђе у стан, када га тако дуго очекујем, а још дуже се надам да ће пружити руку ка мени али не да би ме помазао изговарајући: “Несташно дете које ће бити љупка девојка”, већ схватајући да га волим, и да у чежњи изговарам његово име; позивам га да уђе, схватајући да га је насекирала, ова глупача, моја сестра. Отекли су му подочњаци. Неиспаван је. Једино су му и даље префињени покрети руке. Док пролази поред мене милујући ме, уплашено цима руку коју сам пољубила, да би га одједном угризла.

СУКОБ

Шездесетих година двадесетог века у једном поморавском селу.

Очигледно је да мој деда има нешто против мене. Каже да човек чије име носи моја школа није ни постојао. Хероја су измислили комунисти, направили му споменик, а касније су и школу назвали његовим именом. Додуше, он је знао неког човека баш са тим именом. Али то је била нека сеоска замлата која је нестала током рата.

Баба је огорчена. Деда је поново вређао власт и опет мора у затвор.

“Увек одлази у затвор, када нешто треба да ради”, каже баба. “И та власт, што га не хапсе зими. Нека га држе тамо до пролећа, да се бар одморим.”

Деда из дна душе мрзи садашњу власт и велича Америку. Сматра да су школе тако *постављене* да само могу да их изуче комунисти.

Каже да је моја учитељица “курцисткиња”. Ту реч намерно изговара погрешно.

“Ишла на краћи курц”, каже и смеје се, настављајући спор са мном. Брине се како ћу ја да наследим *славну породично име*. Па наши су преци стварали ову земљу. Граница је била ту, изнад наше куће, а они су је пренели чак до Ђевђелије. Отац му освајао Једрене. Славу на Кајмакчалану, славио у рову. Сада не смемо да јој споменемо ни име. Деда ме пита да ли више волим Светог Луку или ту курцисткињу. “Икону” ставили на сваку књигу. Грозно му је да их отвори, а камоли листа. Ко комунистима на управљање даде државу. Боље да су је дали у закуп.

Данас деда иде у затвор. Узео је крошњу, јастук, чергу. Нико неће да га испрати.

“Унук”, каже ми деда. “Бар ме ти испрати.”

И ја га испраћам до иза окуке. Успут ми поверљиво прича неки доживљај из заробљеништва. Велича савезничку авијацију. Од брујања савезничких авиона Немцима се ледила крв у жилама. Прича ми о Швабицама на чијим је поседима радио.

“Немци су поштовали заробљеника”, каже ми.

Један део пута ме носи да не бих ходао по бари. На растанку ми поверљиво каже, као мушкарац мушкарцу. “Јеби синко, све живо!”

И наравно, ја почињем одмах. Са једном девојчицом која је годину дана млађа од мене почињем игру – *муж и жена*. Одлазимо у мој *тајни кутиак*. Покушавам да јој га угурам све док не заплаче, а онда ми је жао. Много је боли. Међутим, девојчица ме сутрадан поново позива. Каже да смо ми ипак муж и жена. Ништа се не би десило да *оне* читавог живота не воде бригу о томе шта раде мушкарци и жене – то и сада мислим о њима. (На растанку ми је то потврдио и деда.) Открива нас прабаба. Почупа ме. Изгрди девојчицу. После ме баба удари тојагом, на крају ме претуче мајка. Још када помислим да ће тек касније сазнати девојчин отац одлучујем да побегнем од куће. Два дана седим у тајном склоништу. Повремено изађем да бих украо сир и хлеб, убрао неку крушку и поново бежим у склониште. На крају увиђам да је за нашу игру сазнао и девојчин отац. Само се насмејао: “Какву смо децу родили.” Први пут када смо се срели назвао ме зетом. И данас ме прати тај надимак.

Док је деда био у затвору прислушкивао сам разговор учитеља. Поред моје учитељице, која се тек запослила, радио је и један старији брачни пар. Они су били *предрајни учитељи*. По свему судећи поштовао их је и деда. Стално прислушкујући њихов разговор сазнао сам да је моја учитељица стварно курсисткиња. Ово место јој је само *полазна основа*. Учитељ ју је толико

игнорисао да није са њом хтео ни да разговара, а његова жена је ипак, за време одмора, шетала понекад са мојом учитељицом.

Деда се вратио из затвора. Баби је оставио да опере цопке које је донео из тамнице. Онда је у две чаше сипао ракију. Мени и њему! Рекао ми је да сам ипак почео рано. Боље би било да сачекам бар још седам-осам година. Онда је слатко испсовао власт.

“Никада више нећу да псујем Председника републике. Јебем му све што има, а посебно његову другарицу.”

И све тако наздрављајући ми и псујући. На крају ми је рекао: “Имам нешто важно да те питам. Има ли твоја учитељица ону ствар? То морамо да проверимо.”

Нисам знао шта да му кажем. Толико сам био љут да сам засузио и одлучио да га отрујем. Пошто се стално свађао са бабом, нико неће помислити да сам га ја отровао. Међутим, то није ишло тако лако јер никако нисам могао да пронађем отров. Тражећи отров обилазио сам све таване, поскидао паучине, преломлио даску на спрату штале, да би се на крају изнад подрума омакао и пао на једна врата. Можете ли да замислите: један ексер је штрчао из даске, и ја баш ногом нагазим на њега. Пробио ми је табан и извирио кроз рис. Нисам се уплашио. Подигао сам ногу. Пошто је крв почела да шикће – што сам и очекивао – откинуо сам жиловник и залепио га на убод. Међутим, крв је излазила и са горње стране стопала. Нисам могао да сакријем убод. Отекло ми је стопало. Деда се уплашио, али још нисмо успоставили добре односе. Баба је рекла да је нешто морало да ми се деси. Толико не ваљам да се она плаши хоћу ли преживети. Почела је да набраја пакости које сам учинио у протеклих неколико дана. Гори сам и од деде. Да га у рату нису заробили Немци овде би га сигурно убили комунисти.

Баба ме је дохватила и *најарила ми рану*: држала ми је изнад жара а прабаба је сипала воду на жар. Диже се пара која ме пече толико да урлам. Плашећи се

да је не угризем, баба ми је стегла главу. После тога, деда доноси зечију маст и облаже убод. Схватам да ме деда једино воли. Чак и отров који бих набавио требало би да *убија безболно*. Питао сам бабу чиме се отровала комшиница. Баба је рекла да те приче нису за децу. Почео сам да радим све наопако. Само ми још фали да слушам Глас Америке.

Данас сам са дедом потпуно изгладио спор. Деда не припада онима *који би издали*. Пролази бугарски камион. Застаје. Шофер спушта стакло прозора. Група људи која стоји на тротоару очекује да их он нешто упита. Бугарин каже:

“Јебали вас Американци. Јебо вас Тито.”

Људи се збуне, мој деда каже Бугарину. “Чуо сам да вам Руси ваде крајнике кроз дупе.”

Бугарин се разљути. Дода гас и крене камионом на dedu. Онда се као домисли. Устави камион и каже: “Платићете ви љубав са Америком.”

Онда да гас, и оде, остављајући људе да му прете.

ИГРЕ

Последња деценија двадесетог века, у подјастребачким селима.

– Било би лепо да устанеш. Звао те Аустријанац да му купиш гориво.

– Па шта ме сад будиш. Знаш да сам легао касно. Аустријанцу је лако. Он је навикао да спава и по подне. Немачка дисциплина. Јебала га дисциплина. И рекао сам му да данас не радим.

– Шта ти је, човече. Чим прође лето, док Аустријанац не дође за Ускрс, немаш где динар да зарадиш.

– Јебем ја његових дваес марака. Шљива родила нећу да се трезним.

– Ајде, прво се истреси на мене па онда на рад.

– Дедови нам бре солунци, очеви били заробљеници у Немачкој, а ја да правим оне немачке лавове.

– Шта мени то причаш? Кажу Аустријанцу.

– Рекао сам му: Јебали те немачки лавови. Та Немачка га је потпуно променила. Само се лези. Много причаш, каже ми. Код Немаца – ради и ћути. За његове паре може и да једе говна. Ал шта ће му они лавови на капији.

– Човече, имаш три детета, иди и ради.

– Па данас сам рекао да не могу. Светак. Он заборавио да постоје празници. У Немачкој ради у хотелу. Видиш колико се угојио. Поган сапун може да се направи од њега. Само је још за то добар.

Одлучио је да му прода свој супер. Ко да иде у град! И онако је Аустријанцу све једно колико кошта супер. Аустријанац хоће до јесени да реновира кућу. Тада

крштава сина. Када најесен стигне, хоће да буде све цакум-пакум. Долазе му и Немци. Угостиће цео крај. Има да покоље стадо оваца. Доводи и певачице. Једино мушко дете у фамилији.

– Договорили смо се јуче да данас не радимо – каже му.

– Данас радимо само неке лакше послове – каже Аустријанац.

Он носи канту са супером. Не зна где да је стави. Односи је иза куће. Аустријанчево двориште је огромно. Завршава се пољем. Пресеца га пут. Затим је ту извор, па шума. Деца се око извора играју скоро читаве године. Игра им је стара: партизани и Немци.

Како нико неће да буде Немац – бирају се коцком. Откада је Аустријанац дошао његов син је непрестано Немац. Почетком деведесетих постоје три војске. Сада у рату учествују и Равногорци. Партизани су деца бивших партизана, али како их има мало, сада и партизане бирају коцком. Највише има Равногораца. На врху брда положаје бране Немци. Јуришају Равногорци и партизани. Док је још јутро желе да освоје положаје. Касније ће бити топлије. Мајке ће их узалуд дозивати. Дечаки ће седети поред извора. Саслушаваће заробљенике.

Данас је заробљен Аустријанчев син. Зову га Ханц. Саслушавају га. Питају га зашто је бомбардовао Београд. Дечак слабо разуме српски. Његова сестра је тумач. Она је рођена у Србији. Тек је касније отишла у Аустрију, а затим у Немачку.

– Није он бомбардовао Београд.

Питају га да ли се оградио од оних који су бомбардовали Београд.

Неко дозива дечак. Они беже ка шуми. Девојчица се враћа у двориште. Више не жели да се игра са дечацима. У првом шумарку сукобљавају се Равногорци и партизани. Немац слуша њихов разговор. Псују се.

– Слуша нас Ханц – каже један дечак. – Будимо бар пред њим нормални.

– Какав Ханц!– каже други дечак.
 – Њега ћемо да стрељамо.
 Наређује му:
 – Ханц, пружи руке!
 Збуњени дечак пружа руке. Везују му руке. Затим га везују за дрво. Дечак каже да више неће да се игра са сеоском децом.
 – Не може – каже му један дечак, имитирајући га.
 Ханц ћути.
 – Па ти Немци нас непрестано зајебавају – каже други дечак.
 – Неко мора да плати. Не ваља ти Србија, је ли? Неће више да се игра – је ли?
 – Неће!
 – Е, хоћеш.
 – Четник, остави Ханца. Хоћу лепо да му судимо. Ми имамо законе. Они важе и за заробљенике.
 – Немцу да судимо. Па они су бомбардовали Београд. Јеси ли гледао серију?
 – Јебеш серију, то праве комунисти. Они лажу чим отворе уста.
 – Погледај, какав је. Њега је правио неки Немац.
 – Ко зна ко је правио тебе.
 – Хајде да га спалимо! – каже неко.
 – Запалимо ватру да видимо колико ће да се уплаши.
 На крају дворишта, поред извора, појављује се дим. Прво се полако и танко вије, да би одједном покуљао. Неко виче са брега, а онда неко из куће трчи ка шуми.
 – Запалили су Ханца.
 – Кога Ханца?
 – Твог сина, јебали те Немци. Нису ваљда нашли канистер са горивом!? Ау, мајку им детињу?!

ДЕВОЈКА И РАТНИК

Београд крајем двадесетог века.

Најчешће се туширала у зору, или касно ноћу. Сада је подне. Укућана није било у стану. Искористила је њихово одсуство да се окупа. Била је још у кади када је на тераси залајао пас.

“Има ли кога?” питао је неко. Покуцао је на врата купатила.

Познала му је глас. Плашила се да младић не отвори врата пошто их није закључала. Смирила се. Склањала је одећу. На поду је остала бара.

“Јеси ли се обукла?” питао је.

“Нисам и нећу да се облачим”, рекла је. “Хоћу да спавам. А ти улази у своју собу.”

Живела је с мајком и очухом. Брат јој је био још ђак основне школе. Девојка је *изјубила* годину на студијама. Студирала је арапски. *Био је то пресективан језик*. Њена мајка је радила као цивилно лице у војној фабрици. Имали су велики стан. Свако је имао своју собу. Но, нагло су почела да пропадају предузећа. Њен очух је ове године примио рођака на стан. Преселили су је у исту собу са размаженим братом. Стално се свађа са њим. Он се даноноћно игра на рачунару.

“Зашто не изађеш?”

“Сачекај, отворићу.”

Дуго није могла да отвори врата. Било јој је неугодно да стоји рашчупана пред непознатим младићем. Није се плашила да ће насрнути на њу, али га њена појава неће оставити равнодушним. Навлачила је оде-

ћу. Огрнула је бадемантил. Притегла је окупано тело. Назула је папуче. Стајала је пред вратима. Дуго је мислила да је он отишао у своју собу. Чак је отворила врата као да никог нема у ходнику. Момак је седео у кухињи. Чекао је девојчин излазак.

“Мислила сам да желиш...?” пита га.

Када је села поред момка осетила је како јој се надимају груди, како јој глас игра у грлу, како јој одзвања срце. Погледала га је. Имао је црвено лице. Смешио се. Видела је његове криве зубе. До тада није био близу ње. Неколико пута га је само приметила. Није размишљала о момку. Никада, можда, неће бити ближи њој, тако беспомоћан, са невиним осмехом детета које ће отићи у рат. »Зашто да погине?« мислила је. Сматрала га је простим. Какву су перспективу имали учесници рата?

“Давно нисмо разговарали”, рекао је.

“Мене рат и мртви не занимају. Ја не живим са мртвима”, рекла је.

Посматрала га је. Момак не може да подигне руку и додирне је? Чак ни поглед са лица није сишао на девојчине груди. Рекла му је да затвори прозор.

Питала га је: “Зашто се пас плаши када си у његовој близини?”

Онда му је рекла:

“Седи поред мене.”

Промуцао је нешто. Желео је да обухвати њено тело. Дрхтао је.

“Не, не”, рекла му је.

Ниједног тренутка није била у дилеми: не жели га! Само је осетила како се момак завлачи између њених ногу. Узбудио ју је тај осећај. Али га је ипак одгурнула од себе. Није смео да пређе границу пристojности и напаствује је. Чак није ни слушала речи удварања које одавно зна напамет. Момак их је изговарао с муком. Девојка је отишла у другу собу. Претурала је по стварима тражећи фен. Није га нашла. Седела је на кревету. Уместо задовољства осетила је кајање. Уме-

сто спокојства осетила је бес. Затворила је очи. Није знала зашто је одбацила тог дечка. Једноставно се опружила на кревету. Момак није долазио. Седео је поново за столом. Ушла је у кухињу.

“Хајде одлази”, викнула је на њега. Угледала је пса. Узела га је у наручје. Почела је да га милује. Прво грубо, а онда све нежније. Чула је како је момак изашао у ходник. Осетила је олакшање.

Пада киша. Војничка колона пролази улицом. Девојка стоји испред семафора. Гледа шофера са брковима. Пита га нешто.

“Гледај своја посла”, одговара војник.

Даје гас. Облак дима. Девојка опсова војну тајну и шофера. Пасје време. Рат и киша.

Човек у униформи, везаних руку, раздрљене крагне под којом се сасирила крв, гологлав међу војницима у камиону. “Ово је држава шпијуна!” викну неко. Црквени сат откуца девет часова. Завлада тишина. Беху празне улице града.

Посетила је јуче једног официра. Пријатељ њене мајке. Није се ни обазирао на њу. Своје име *преносио* је на неке папире. Није чак хтео ни да је отпрати. Била му је захвална што ју је ипак примио. Задржава се још кратко у ходнику.

“У униформи сви војници личе један на другог. Униформа спашава људе. Још да није звезда и знакова униформа би била благодет на земљи. Прописно се утегне у ново војничко одело. Прошета градом. Шета од кафане до кафане. Упознаје велеград и његов живот.”

Девојка гледа кроз отворена врата: долази пролеће, и она осећа да тек сада живи под сунцем. Понекад јој се чинило да и она има мало кривице. Чини јој се да није целовита јер је убачена у ову епоху као сада-

шњост међу споменицима. Све битке у прошлости су биле добијене. Згадиле су јој се историја и књиге које почињу реченицама: крај је рата. Година је ратна. Хоћу да говоримо историјом књижевности. Почни роман реченицом: крај авангарде.

Пробудила се. Била је кивна на себе. Осећала је мирис пазуха. Дуго је лежала непомично. И то што се сада везује за момка нема никакве везе са љубављу нити са његовим лицем, осмехом и кривим зубима.

“Зар због њега не могу да спавам?” упитала се.

Момак је био далеко и можда мртав. Загрцнула се скоро на ту помисао. Отишао је у рат да би био жртвован због војне стратегије.

Социолошке теме

Београд, крај двадесетог века.

“Јевтино смо продали професију”, каже социолог колеги. “И то је тема...”, наставља. “Ето, радим за *парче хлеба*, да употребим ту фразу коју слушавам годинама. Живим у собичку, сам, под небом. Понесем увек пиво, или вино, и некувана јаја. И радим... Као да сам париска мидинета.”

Помера руку у правцу прозора.

“Био си на том састанку?” пита колега. “Био је приличан број људи?”

“Већ сам ти раније рекао да их не познајем и да сам са њима био само једном на вечери.”

Колега му показује слику њиховог коаутора. Крајем осамдесетих, учествовали су у заједничком пројекту. Он се одважио да *учини један корак за отаџбину* – како је подругљиво говорио – коју је толико волео и у чијим темељима стоје кости његовог деде и туберкулоза оца – који је на срећу преживео чак и пошто се он родио – а тај корак је: *емиграција!* Заправо, шаље им фотографију своје собе у Сиднеју. Кућу је успео да купи за врло кратко време, урадивши само један пројекат за аустралијску владу. У писму описује Сиднеј, посебно Оперу, ваљда зато што је и они познају из ТВ емисија. А собу им предочава са много јастучића на којима спавају пекинезери аустралијских имена. Колега чак наводи и своје поаустраљено име. Морао је из имена целе породице да избаци гласове: ж, ћ, ч. Чита-

ју писмо премештајући фотографију из руке на сто. Колега их позива да *изградњу социјализма оставе* за будућност и да затраже визу од аустралијске амбасаде. Он им *стоји на располагању* ако се одлуче на тај корак, *у име будућности своје деце*. Може чак и да им омогући, *с обзиром на њихов ниво*, и добро плаћену службу (какав ће трио бити!).

Гледајући слику његове ћеркице која има пет година више – некада мала миљеница колега – и невероватно, њих двојица закључују да девојчица личи на Аустралијанку. Један колега каже: “То је због климе!” Други се смеје. Невероватно је како људи добијају карактеристике нација зависно од држава у којима живе; чак и биолошки: “Вероватно нације бирају људе, а не људи нације.” Обојица се смеју, те се замисле над будућношћу своје деце. У име којих идеала да живе као просјаци; ваљда што власт не дозвољава функционисање државе?

Што се више удаљавао од родитеља, што је био старији, све више су му недостајали. Једна његова социолошка студија управо је привлачила пажњу новинара. Медијска пажња није дошла *познавањем социологије* уредника новина или ТВ-а – они су површни – него је један политичар поменуо *изврсну студију младог социолога*, о савременим друштвеним кретањима. Одмах је уследио позив са ТВ-а; будите гост у нашој емисији. Ваљда се звала *Отворени екран +*. Сетио се мајчиних речи: “Много радиш а нико те још није видео на телевизији.” Њена реченица је такође захтевала студију. Прокоментарисао је само једном фразом: *ништа се није догодило ако дођај није забележила телевизија*.

У холу телевизијске зграде је велика гужва. Дежурни му нуди телефон. Чека ред. Затим узалудно окреће бројеве. У неким студијама звони али се нико не јавља. У другима не могу да му помогну. Стоји окре-

нут зиду да би избегао сусрет са познатим лицима на ТВ-а. Неке већ годинама гледа како старе, непрестано из дана у дан; чешће гледа њих него своје родитеље. На одмору тркне до њих дан-два.

Није прошло неколико минута његовог обраћања зиду, када га позива портир. Може да оде на четврти спрат. Тамо га чека друг А. У лифту размишља о ТВ-у. Затим се поздравља са неким женама. Младе су. Друг А. их представља по емисијама које воде: “Пољопривреда! Књига! Помоћник режије!” Осмехују се. Понашају се природније него што је очекивао. Мало су надмене и агресивне. Такви су људи иза којих стоји професија новинар.

“Идемо уживо”, каже друг А. “Чим се заврши ова емисија.”

То је била емисија у којој је један радник телевизије рекламирао траке са филмовима из Првог светског рата. Почетком деведестих Први светски рат је постао тема. Поново тема социологије. Осамдесетих је било модерно носити председников потпис направљен од жице. Ревери су били начичкани жичаним потписима. Друштвена предузећа су се утркивала у куповини *поштом*. Такође су се снашли и приватници. Производња је непрестано расла. Убрзо је било могуће купити жицу у облику потписа на улици, плажи, у кафанама.

У сали одакле су преношене емисије била су два подијума. Са једног је управо ишла емисија у којој се рекламирају чувене битке и војсковође, а на другом подијуму водитељ и он ређали су његове књиге. Дошаптавали су се. Тада девојка поред камере подиже руку и камера се за тили час прошета по сали да би била усмерена на њих. Светла га нису плашила као камера. Неудобно му је било пред њом као пред рендген-апаратом чији зраци ће вршљати по његовим плућима док му инфантилни доктор поставља питања и наређује да дише или утиша дах.

Она и он

Расли сте заједно. Она је отишла у Немачку. Он је остао у Србији.

Она је радила. Он је био на крају студија.

Срели су се на улици. Он се изненадио. Као да се сетио нечега што је давно заборавио. Она се осмењивала. Толико је била блиска са њим: такве људе, мислила је, можеш срести само у завичају.

Говорила је: “Нисам спокојна док не одлучиш да напустиш Југославију.”

Он је говорио: “Уморан сам већ од историје. Хоћу да се посветим љубави и потомству. Али нећу да напустим Југославију.”

Она му је писала. “Дођи!”

Он је одговарао: “Не могу, док не одслужим војску!”

Она је добила посао у Енглеској. Отишла је у Лондон.

Писала му је: *Не моћу да знам, можда и не желим да знам да ли добијаш моја писма. (Патетично, зар не?) Писмо тишем у авиону. Налазим се међу облацима. Клизе поред прозора.*

Прекидам писмо. Почетком лета сам у Југославији. По свему судећи радићеш нешто у Бечу.

Она долази у родни крај. Бледа је. Већ на првом сунцу су јој испуцала уста. Има менструацију. По очима јој се види да се радује сусрету али бол јој кида стомак. Коњак и две соса коле. Сто на тераси кафане. Одсјај светла! Она га пита да ли разликује бечки немачки од минхенског.

Соба? – Ући!

Врата? – Покуцати?

Ко је?

Отворити врата. – Ући!

Ушла је. Рекла је:

“Добар дан.”

Прошли пут када га је посетила рекла је:

“Здраво!”

И данас није устао. Једноставно је, док је она куцала, узвикнуо: “Слободно!”

Ушла је са цигаретом у руци. Говорила је. Није слушао њено монотono причање. Ни прошли пут није слушао њену причу. Скувала је кафу. Данас је чак и купила сто грама кафе. У тацну је истресала пепео.

Рекла је: “Купила сам кафу!”

Ставила је на сто две шоље.

Питала га је: “Хоћеш ли да ме чујеш?”

“Не знам”, рекао је. “Спремам испит.”

“Лекар ми је саветовао: требало би да водим љубав.”

Потребна су два полна органа. Орган мушкарца и орган жене.

Имају их.

Више није говорила. Поново је запалила цигарету. Почела је да пије кафу. Чекао је да прође довољно времена између питања и сркутања кафе и да она сама настави са причом.

Али, ипак, он неће да има ништа са њом: хоће само да је повали. Она жели њега. Он хоће да је обљуби па шта буде. Она не мисли на последице само да га једном има у себи. Он је дражи она уздише. Он каже: “Онан је био Бог.” Она каже: “Постала сам сексуално оптерећена. Фројд је Бог. Стално сањам фалусе.” Он каже: “Нимфоманко!” Она одлази до прозора. Напољу је леп дан. Почине лето. Грли је, стеже. Љуби је. Она се нуди. Говори јој.

Ваљда је довољно причано о њима? Може ли се завршити прича о мушкарцу и жени?

Она је у Лондону: из авиона посматра облаке. Очекује слетање. Ко зна кад ће се срести са њим.

Он је писао: *Ошкуда тонокока? Она се није родила сама по себи. Њоме је био заражен и први човек. И ипак је, најзад, дошла до нас. И показала се. Она је сапућник у било којим временима. Без болести сигурно не би било дражи у љубави. Ајарати и мушки и женски без болести били би обични кожни набори. Болести је иду, да нам потврди да женама и мушкарцима ортани нису од хартије, већ да су то делови људског тела подложни болу и лечењу. Болести код првих људи, са трана, била је доброћудна, тек су је изочили филозофи. И болести се побунила поставши и сама жестока: бори се за своје признање!*

ЉУБАВ

Живим у једном градићу. Откако су почели да отварају ТВ станице и наш градић се прикључио великој ТВ породици. Мени су понудили да за неки *бедни хонорар* уређујем и водим емисију коју бих назвао Разговори. Могао сам да разговарам са људима разних професија који су посетили наш градић. Прихватио сам да радим надајући се да ће ми *касније водитељ бити стално занимање*. Хтео сам да направим једну неубичајену емисију на којој би ми позавидели и већи студији. Желео сам да у емисију доведем свог другара. Он је тек стигао из затвора. Одлежао је неколико година. По његовом доласку из затвора заједно смо ишли у риболов. Поред реке би причали о сведоцима на његовом суђењу. Давно су умрли бабе и старци којима је отимао новац. Осмехивао се. Посебно је био мрзак милиционерима. Они су желели да му се освете: да му *доделе ипак више криминалних дела!*

Једне ноћи смо испраћали другара у војску. Чекали смо поноћни воз. У кафани смо спојили столове. Пили смо и певали. За шанком су стајала два пијана милиционера. Послужили смо их пићем. Затим смо им сервирани један тањир печења. Стајали су испред шанка и посматрали нас. Да у кафани није било милиције давно би неко сломио чашу. Овако је песма текла без ломљаве. Милиционери су захтевали од музиканата да отпевају једну песму. Почетак мелодије био је довољан да милиционер сломи чашу. Док човек трепне оком полетеле су чаше са столова. Као да је ломљење прве чаше био знак за почетак. Милиционери су почели да урлају, на крају је, када се утишала музика, један од њих рекао: “Не сме да се ломи. Забрањено је!”

Да би нас обуздали дошли су до нашег стола. Сели су. Одмах су их услужиле неке девојке. Наишао је воз. Људи из кафане су изашли напоље. Изашао је и један милиционер, а други је стајао поред врата. Напољу је дошло до расправе пијаних путника. Милиционер који је стајао поред врата дохватио је пендрек, и онако пијан, почео да удара првог човека поред себе; био је то човек са којим је до малопре седео. А други милиционер је налетео на мог другара. Видео сам како је одлетела милиционерова капа. Затим је пао на шине. Људи су бежали на једну страну. Затим су трчали на другу. Појавила се патрола милиције која је закаснила да отпрати воз.

После одласка воза разилазили су се слављеници и путници. Ја, који нисам излазио из кафане, слушао сам оне који се враћају. Милиционери који су се растрчали по улицама, вратили су се у кафану. Псовали су. Конобар је седео са мном.

“Где му је мотор?” питао је.

Мој другар је поседовао мотор. И почетком туче неко му је одгурео мотор да га се не би дочепала милиција. У нади да ће га наћи милиција је обишла улице. Нису успели да га ухвате. Спасео се да не буде претучен. Суд и затвор били су ситница у односу како би га *угесила* милиција. Касније већ и нису смели да га туку. Он је био клијент адвоката. Сви ти прекршаји, по милицији, нису били довољни за дуго лежање у затвору. Затим је требало да дође силовање.

После поноћи враћали смо се из кафане. Ишли смо истом улицом. Поред нас је прошла девојка. Рекла је: “Здраво!” И отишла. Свако од нас је отишао на другу страну. Куће су нам биле у различитим деловима градића. Мој другар је са том девојком био у некој вези, али је то било давно. Сутрадан сам чуо да је силовао ту девојку и да је у затвору. Наравно, требало је да будем сведок. Милиција ме је ставила у кола. Запретили су ми.

“Ти си паметан човек. Студент! Пази шта радиш!”

Моје сведочење требало је да се састоји у томе да су њих двоје наставили истим путем. Он је напао девојку. Затим је давио и вукао. Одвео је својој кући и силовао.

Милиција ме је одвезла девојчиној кући. Девојка је била збуњена.

“Сироче”, рекао је милиционер. “Погледај је па после види шта ћеш да причаш на суду.”

Један од њих ми је рекао: “Ми смо хумано друштво.”

Колико сам могао да схватим милиционер се плашио да не дође до размимоилажења у сведочењу: наши искази нису смели да буду противуречни! Значи прича девојке биће: силовање без сведока. Мој другар је отрчао другом улицом. Прешао преко дворишта. Ухватио је девојку пред капијом. Тукао је. Касније је одвукао у свој стан. Милиција је и даље инсистирала шта ћу рећи на суду. “Истину!”

“Па ти га браниш”, рекао је инспектор.

“Браним истину”, рекао сам.

Док смо седели на обали реке подсетио сам га: другар је желео да се освети милицији. Управо је загризла риба. Он је повукао удицу.

“Осветио им се министар”, рекао је. Крајем века нови диктатор је старе милиционере махом послао у пензију, или су чували грађевине. Довео је нову, спремнију и безочнију, милицију. Чак је и судија напустио суд: судије нису биле плаћене те се он посветио адвокатури.

Поменуо сам другару да бих желео да их суочим у једној емисији.

“Шта мислиш да останем равнодушан?” питао је.

“На суђењу једино ти ниси лагао”, додао је мој другар. “У затвору сам закључио да је било боље да си и ти лагао. Испео сам монструм који је прошао преко туђих дворишта, да би претукао сироту девојку, и одвукао је у своју кућу. Отежавајућа околност.”

Силована девојка суду је приложила уверење о браготинама и подливима. После суђења била је љубав-

ница једног милиционера (нешто најсумњивије у процесу), затим се удала за неког Босанца, пружног радника. Пре него што је побегао оставио јој је дете. У међувремену се запослила. Умрла јој је мајка. Сада живи као њена мајка: сама са дететом! Од суђења скоро да је нисам ни видео. Студије, затим војска. На крају чекање посла. Касније женидба са запосленом женом и безизлаз.

Одлучио сам да посетим ту госпођу. У дворишту су биле две кућице. У једној је до смрти живела њена мајка. У другој она, са мужем. Уплашила се.

“Не знам шта желите?” рекла је.

Ипак ме је позвала да уђем. Пошто је било лето позвала ме је да уђем у мајчину кућу. Мали ходник, затим соба, ормар и сто. Нисам заборавио да детету купим чоколаду. Можда зато што и ја имам дете. Слободно је. Пење ми се у крило.

“Обожава мушкарце”, каже њена мајка.

“Знаш ли да је он дошао из затвора?” питам је.

“Знам”, одговорила је. “Како не бих знала. Али ја се не плашим. Ми смо се волели.”

Причу сам могао да реконструишем. За време суђења и њој и њему била је непојмљива њихова некадашња љубав. Било је само питање ко ће попустити. Иза ње је стајала милиција, мајка, а иза њега дани затвора.

“Да ли знаш зашто смо се растали?” питала је. “Због моје мајке. Она није могла да га гледа.”

Отворила је фиоку. Дуго је претурала по њој. Онда је нашла ђачку фотографију. На њој су биле уоковирене две главе: њена и његова! Знао сам да је тај круг оловком исписао милиционер! Жена је рекла да је једном напаствовао њену мајку.

“Да ли верујеш у ту причу?” питао сам.

“После суђења више не.”

Мој другар је пијан могао да уради много шта што се граничило са разумом. Да је силовао њену мајку у ту причу нисам веровао. Да је претукао несуређену ташту то је било сигурно.

Бивши судија није имао дилеме: пљачка, туче, напад на службено лице, продаја оружја, силовање, заокружили су причу.

“Они су се волели”, рекао ми је бивши судија. “Њена мајка се противила њиховој вези. Он је претукао њену мајку. Затим је силовао ћерку.”

Предложио сам му да се сретну, и после толико година, пред камерама попричају о суђењу. Пристао је:

“Убили би га да није отишао у затвор”, додао је.

Међутим, лоше сам водио емисију. Свела се на исповест њих двоје. Обоје су одрасли без једног родитеља – оца. И да није било судије који је уносио хумор узалудан би био мој напор. Судија је хтео да спаси судство од постанка света па до првих закона.

“Шта значи право без судова, и судови без државе?” рекао је мислећи на суд деведесетих. Видео сам да потцењује данашњи суд државе у којој живи. Онда је извадио списак момака чији је живот био *високо ризичан*: момци су били *главни* пре десет година. Читао је њихова имена. Баџа! Даса! Тарзан! Аутомат!

Како су они завршили?

Један се удавио под *сумњивим околностима*, двојица су убијена. Неки су нестали на фронту. А онда је рекао: “Вас двоје се волите.” Пошто смо се насмејали наставио је. “Јесте! Ни у ком случају није погрешно суд. Требало је изоловати момка. Девојка је прихватила да буде силована. Из љубави! Момак је признао силовање такође из љубави. И ево га сада са нама. Где су други креатори догађаја? Један милиционар је страдао на Косову. Командир милиције је премештен *по службеној дужности*. А позорници су у пензији. Једном од њих скоро је било суђење. Чувар винограда – дозволио је крађу грожђа. Ја сам адвокат, ипак сам независан.”

После снимања емисије позвао нас је на пиће.

“Њих двоје немој да чујем да нису заједно”, додао је. Емисија није емитована.

ЉУБАВНИЦА ИЛИ СИМУЛАЦИЈА ПОРНОГРАФИЈЕ

Посетио сам свог другара из детињства: свратио сам да узмем грамофонске плоче. Није их било у његовој соби, а била су закључана друга врата. У закључаној соби сам чуо неке шумове; као дахтање. Ћутао сам. Одшкринута су била врата купатила. Бљештале су нове плочице! Белели су се лавабо и када! Степениште је водило до спрата. Две велике собе биле су опремљене новим намештајем. У малој соби чуо се звук музике; звук је требало да неутралише гласове, покрете, стењање, узврискивање, приликом парења.

Другар и ја морали смо да их чекамо. После сношаја из собе је изашло њих двоје. Девојка је гледала у зид. Пружила ми је руку поздрављајући се и побегла у ходник. Мушкарац је био поносан. “Вратићу се”, рекао је. Пожурио је за девојком.

Желео сам да будем са школском другарицом пре њене удаје, али она тада још није познавала себе онаквом каква ће касније постати: страсна! незасита! перверзна! Нисам могао проћи поред ње а да не осетим омамљујући мирис женке који се мешао са мирисом јевтиног парфема.

Срели смо се после њеног развода. На улици је било хладно. Журио сам. Школска другарица ме је позвала да корачамо заједно. “Зашто журиш?” питала је. “Чула сам да си се овде запослио?” Подсетила ме је на дане детињства: развој, свакодневни сусрети. А онда ме подсетила на некадашњу намеру да будем са њом. “Ниси заборавио?” питала је. И то је био тренутак

када смо се загрлили. Врло кратко. Школска другарица се уплашила да је улица, и у предвечерју, бина на којој може да се одвија представа. Куда би могли да одемо? Пошли смо кући мог другара. Ја сам ишао напред а школска другарица неколико корака за мном. Срео сам свог другара, и док смо разговарали... школска другарица је прошла поред нас. Њен пролазак био је довољан да и мој другар схвати нашу игру. Међутим, када смо ушли у ходник ја нисам успевао да нађем кључ. Додиривао сам је нервозно. Била је напета. А онда сам установио да нису закључана врата. Када смо то открили почели смо да се смејемо. Додиривали смо се нежно, не зато што смо били чедни, већ зато што смо се знали од рођења. Иако смо били мушко и женско, ништа нажао нисмо желели да учинимо једно другом.

Рекла је да је различита од других жена. Када то кажу жене личи ми на фразу: разлика између школске другарице и других жена била је биолошка. Други су имали увећану ногу, једанаест прстију, а школска другарица је имала другачију вагину. И онда сам схватио: нимфоманка седи у кревету, и сетно се сећа детињства, док собу осветљава залазеће сунце, у тихом крају, у двоспратници, у којој су откључана врата само једне собе.

За неколико тренутака, док смо се кретали и ја пружао руку ка прекидачу грејалице, намештао плоче, школска другарица је покретом – крећући се ка мени – збацила капут и хаљину, да би другим покретом, окрећући се ка кревету, легла у гаћицама и грудњаку. И док сам полако, под светлом сијалице почео да јој додирујем лице кружећи језиком по шкољки њеног уха, школска другарица је захтевала да легнем поред ње. Стојећи поред кревета, у нагло загрејаној соби, окрећући њено тело ка себи – јер је била окренута леђима – видео сам како јој се дојке ваљају да би ослобођене грудњака лежале распрострте на грудима. Повремено су титрале као желатин, и угибале се на

сваки додир мог језика. Више не употребљавамо значеће речи. Само слокове. И заповедни начин. “Полако! Не жури!” “Помери се!” “Свуци се!” И док се напрежем да јој смакнем гаћице, школска другарица их још чврсто држи. Седим на кревету. Подижем је. Ширум јој ноге. Љубим јој врат. Када сам на коленима, и када покушавам да јој смакнем гаћице, школска другарица ми нежно додирује препоне. Борим се, не са њеним гаћицама, већ са тежином тела које треба подићи. Онда када мој поглед падне преко њених длачица које нисам додирнуо чак ни у овој краткој игри, застајемо и школска другарица и ја: “Тренутак”, каже школска другарица мислећи да смо свлачењем открили приказ. Насмејем се не покушавајући да јој раширим ноге или исправим колена. Две трећине длака су чврсте, оштре, уковрцане, стружу руку, а једна трећина је нежна, скоро паперје. Увећана јој је вагина, и длакава је скоро од самог пупка; дивљи део на телу; атавистичка пичка. Школска другарица спушта бутину, исправља колена. Стрпљиво је чекала да прође моје воајерство и да је додирнем као мушкарац, што сам и учинио стављајући целу шаку преко вагине и осетивши њену мекоту у панженствености: прсти су упали у прорез, натапајући се.

Рекао сам да је њена вагина ипак за филм.

“Па то је порно филм”, ускликнула је.

“Да”, рекао сам.

Заценила се смехом жена са станице. Погледао сам њено лице очекујући отекле подочњаке, кремом покривене образе, и чак нападно намазане усне дречким црвеним кармином; али школска другарица ће тек бити таква. Сада је преда мном стајало њено округло лице, тек округљало тело, коврцава коса. Питала ме је ко ће бити порно глумац. “Нећеш ваљда ти?” смејала се тарући моју ногу дланом. И тада ми је ухватила руком пенис. Осетио сам како га полако обухвата додирујући га прво дланом а затим га стежући прстима.

Притискала га је руком, да би се цимнула, оборила ме на леђа, зајახала, и подижући руком пенис, увлачила га је полако у вагину. Док сам осећао топлоту и мекоту, школска другарица је застала; био сам у њој, како се каже, али ја бих више волео да кажем: целим пенисом осећао сам дубину стидничке јаме. Школска другарица је узимала дах и припремала се да настави игру: руке су клизиле низ њене кукове, ка дојкама које су у овој вечери пихтијасто поигравале, чинило ми се у ритму тонова утишане музике. Подижем руке тако да се дојке разливају преко дланова. Гњечим их. Притискам брадавице. У немогућности, да их додирнем уснама, да их стегнем зубима, извијам главу и јечим убрзавајући померање мог и њеног тела. Једном руком поново клизим низ њен кук. Осећам тишину ове куће, њених соба и улице поред ње. Школска другарица зна да се у таквој тишини, у соби која личи на инсерт из филма, можемо показати једно другом, без икакве наглашености, већ само зато што смо мушко и женско, и што већ годинама гледамо наша тела прекривајући одећом делове предвиђене за скривање. И сада, одједном, пошто смо се указали једно другом наги, већ предани страсти, и без жеље да бар утишамо вриску: распамећеном, моја рука, мој палац се полако ослања на њен сикиљ, и ја осећам мекоту, па затим чворић дражице на јагодици прста, и њен нагли притисак као да школска другарица не жали део свог тела, већ хукће, грчи вратне жиле, запиње мишиће лица, шири очи, да бих онда осећао како се ослања длановима на моје груди. Стеже ми рамена. У штрцању оргазма, вриштећи, пребацује ногу преко мог тела. Окреће леђа. Указује се у светлу другачија: знојава! тршава коса! округло лице које зажелим да је прекрито наочарима – слика из албума. Школска другарица ме гледа, затим повија рамена, окреће бок. Пребацује ногу преко мог стомака. Светло јој обасјава отворе: речник састава њене вулве немарно отворене, и мој пенис, подигнут њеном руком, клизећи као по абецеднику додирује

мекане делове вагине чије називе нико не изговара, да би се задржао на једној од страница, и био затворен у анатомској грађи – речнику.

Онда су се чули кораци. Неко се пео степеништем. Стигао је мој другар. Њено померање главе, поглед који ме ошинуо, али одмах је рекла: “Отвори му! Нећу расправу и насилништво.”

У хладној вечери, док су улице пуне, у кући на углу, у малој соби на спрату, осветљени вештачким светлом сијалице, крећу се три потпуно нага тела. Мушкарац претура по џеповима панталона вадећи цигарете. Долази до прозора. Застаје за тренутак. Нагло помера руку палећи палидрвце шибице. Пламеном који захвата фосфор и дрвени део, припаљује цигарету. Потом једним одмахом руке гаси пламен. Окренут је леђима соби и кревету. Пуши поред прозора. Не окреће се ка другим телима. Светло обасјава снажне гузове мушкарца, премеснате бутине жене, у колону подвијене ноге. Они наизменично понављају једну исту радњу – као механичко померање – које се час смирује а час убрзава, независно од ритма музике која се поново чује, већ од унутрашњег ритма који осећају тела. Тада се пребрзо подиже мушкарчево тело, леже поред жене, која такође жури у промени позе. Окренута лицем према школском другу, који пуши поред завесе. Клечи над мушкарцем у кревету. Помера се, застаје, па онда почиње да покреће кукове.

Школски друг испред прозора гаси опушак цигарете, у пепељари, на испусту. Окренуо се ка жени, подзинулог лица са похотљивошћу у очима. Пришао јој је. Једним покретом руке милује јој лице, затим бутине, спуштајући руку...

ХЕПЕНИНГ У БЕОГРАДУ 96-97

Нас неколико колега, средњошколских професора, посећујемо једни друге. Седимо. Ћаскамо. Најчешће се окупљамо *код хемичарке*. Њена кућа нам је уснут. Брат јој живи у Паризу. Син јој је у Америци. Муж има представништво у Лондону. Чак нисам ни разумео зашто је радила као професор. Ваљда је желела самосталност жене. Кућа им се налазила у ужем центру града; велике собе са високим стропом, намештене на савремени начин: празан простор! Чивилуци у зиду. Стара београдска породица.

Напетост у политичком животу започела је у новембру. *Збој фалсификовања изборних резултата*, почињу демонстрације: *шетње Београдом*. Демонстранти се задржавају испред зграде ТВ-а и Политике. Бацају јаја, петарде, папирнате авионе и новчанице повучене из оптицаја.

Колегиница хемичарка припрема торту: да ли ће отићи са нама у *шетњу*?

“Морам да спреим торту”, каже.

“Остави торту”, каже психолог. “Лако је припремати торту. Ако нас претуку, ко ће да је једе.”

“Та нова генерација студената. То су наши ђаци.”

Сви смо бесни на слику наших бивших ђака, сада студената, у владиним медијима. Њихове камере бирају дечаке који скачу да се загреју, понекад просјаке који се окупљају да би се хранили тамо где грађани доносе студентима храну.

Колегиница се љути, ипак одлучује да торту припреми када се будемо вратили.

Свакога дана смо *шетали*. Понекад и разговарали са нашим бившим ђацима. Неке сам већ и заборавио.

Мало су збуњени, затим насмејани. Али, смета ми што ниједног тренутка нисмо равноправни. Устручавају се од нас: ваљда знак поштовања!

“Шездесетих година, када смо ми били ђаци?” каже психолог. “Слично су поступали и према нама. Дуга коса, брада. Музика коју смо слушали. Били смо бунтовници *који су крњили ујлед наше земље у светишу*. Ми подржавамо Запад! Рушимо социјализам у спрези са непријатељима. Како нас *виде* странци. Милиција ме је једном привела и ошишала.”

“Нова генерација, која се школује у последњој деценији века, у земљи Србији, да би стекавши дипломе напустила земљу, ипак, бива уједињена. Од појаве нове диктатуре, исказивали су свој дух прихватајући нову музику, постмодерну културу, дух новог позоришта, живећи тако и борећи се својим хумором против диктатуре и културе коју у својим медијима жели да наметне власт“, прича нам тек запошљена колегиница, сициолог.

Нама се придружио и један аниматор. Био је пријатељ хемичаркиног брата. Када је анимација замрла, он је почео да *поправља* белу технику. Осим стрпљења које је стекао радећи као мајстор волео је и да пије. Прави и потпуни мајстор. Једино што није, као остали његови другови, побегао у иностранство. Почетком протеста поново је анимирао своју камеру и почео да снима *шетње*. Једном је ушао чак и у стан једне госпође да би са њене терасе снимео кишобране. Госпођа је била збуњена, али се онда само насмејала. Чак га је молила да остане и попије нешто, што је он, журећи одбио *да не пропустити још неку сцену*.

Нама би увече приказивао снимљени материјал, још не знајући како ће направити филм. “Власт маште”, цитирао је студентски натпис.

У расправама предњаче колега психолог и колегиница социолог. “Простаклук је проглашен за доминанту наше културе. И тежња медија и институција да се наша култура прикаже као банална, има позадину у

доминанти диктаторове политике. Далеко су рурално и грађанско. Забављај гласачко тело! На жалост, и малограђанштина је изгубила значај. Није село кухиња фолка и национал-примитивне литературе. Она се ствара у центрима, а њена рецепција је бирачко тело. Доминација те културе, прихватање најбаналнијег у музици, епу и миту, и *прекривајући* ту мешавину речју *српско*, чија слика обилази и свет, мора да се тражи у политици. Таква смеша се назива још и традицијом”, прича она сва зајапурена.

Шармантна је. *Увукла* се у панталоне. Док корача истичу јој се кукови. Психолог јој понекад каже: “Ниједног тренутка не смемо да заборавимо да смо мушкарац и жена.”

На тргу је велика гужва. Изашло је скоро осамдесет хиљада људи. Аниматор је отрчао да својом камером хвата најзанимљивије ликове и дешавања. Колегиница хемичар је застала. Очекивали смо је. Није се појавила. Психолог и социологичарка имали су своју тему. Она је непоколебива: обавезно узима протест 96/97. за свој магистарски рад. Колега психолог је већ давно магистрирао са темом из антипсихијатрије или неурологије, а да се ништа битно није променило *у његовом живојшћу*. Још се потајно нада каријери факултетског професора. Да би јој се удварао користи колегинин ентузијазам.

Милиција још не спречава *шетње*. Маршрута је данас до храма Светог Саве, затим улицама, Максима Горког и Пролетерских бригада. Раздрагани шетачи су уз буку пиштаљки, бубњева, звона, закрчили предвиђене улице.

У једној од улица цела зграда наизменично пали и гаси светла. Филмска сцена. Колона пролази скоро два сата. Непрестано се гасе и пале светла. Неко маше са прозора а неко други, у његовој соби, пали и гаси светло. Редитељ би позавидео на таквој сцени. Зато желим да знам где се налази аниматор. Можда је одустао од снимања и отишао у кафану? “Куд је отишао?”

питама социологичарку. Она објашњава садржину неког појма и не чује ме од буке.

Дечак је радознао. Како да седи у соби док пролазе демонстранти? Мајка му је зато поставила ручак на футеру прозора. Стоје тањири, хлеб, чаша сока. Дечак једе, затим маше, па онда поново једе. Стан је у приземљу. Напољу је мрак, прозор собе је осветљен. Дечак безбрижно жваће. Уморио се већ од махања. Видим мајку која долази из друге собе. Узима капут и огрће дечака.

После шетње возио сам се колима психолога. Остало двоје колега вероватно су бесни: мораће да се гурају у аутобусима. Иза сваког од тих натписа које социологичарка записује, читајући их, док увече седимо и пијемо кафу, љутећи се на психолога који једини пуши, стоји *наука*. Психолог је некада био члан КПЈ-ота тако да је често ућуткиван. Научио је нешто што се зове *партијски рег*. И једини је од нас успевао да без жара износи ставове и прича фразе. “Партијска прошлост! Ућути!” понављали смо тада сви у глас. Он би, збуњен, палио цигарету. Сачекао би да се утишамо, па би поново наставио да разглаба своје ставове.

“Жеља да се транспарентом или паролом изрази став, гесло, или да се покаже место у друштвеној хијерархији, сигурно ће бити тема социолога и психолога, али одједном сви учесници шетачи желе да се исказу транспарентом. Чак се и такмиче ко ће написати најоригиналнији транспарент или паролу.

У време кишних дана довитљиви студент носи паролу: *Уа! Киша*.

Неки од шетача поручују: *Ја сам девојка за удају!*

Или: *Волим Ирену!*

Тражим девојку!

Демонстрант-шетач носи паролу: *Режим на режим!*

Или, милицији: *И за ваш кордон имамо кондом!*

Исписане су пароле од језичке игре, до подршке оних грађана који су случајно дошли у Београд. Тако на једном транспаренту пише *Заједно*, а затим стоји

место Животић код Новог Пазара; лично, и својеручно”, систематично објашњава колегиница социолог.

Брат хемичарке живи у Француској. Цитира поруку студената: *Београд је свети*. “Стижем”, каже. Она је неспремна. Очекивала га је тек током лета. Жели да пођем са њом да би га сачекали на аеродрому. “Не знам каква је Србија у медијима Француске, када он не може да одоли а да се не појави на улицама Београда!”

Колегиничин син је у иностранству. САД. Али само се интересује за *мајчино здравље*. Нема намеру да се враћа пошто га је *оштерао комунизам*. Брат јој се бави позориштем, како је она говорила. Био је у сукобу са сестирићем због тежње *ка американизацији*. Ујак је Европљанин. Мишљења је да Француска мора да се одупре продору америчког кича у Европу.

“Где су нови писци, редитељи. Замор авангардом и клишеима. Најкреативнији су ове сезоне студенти Србије и Београда. Они су преместили позориште на улице.”

Као да је сањао такво позориште, и ево долази да га доживи и преживи.

Причајући стижемо до аеродрома. Улазимо! Кретање људи у униформама на које сам већ заборавио. Одела униформисаних ми делују надстварно. И њихова избељена лица за тренутак желе да ме преваре; они припадају непознатом, давно виђеном свету. Гледам неколико сукњица које лепршају, док се ноге цупкајући пењу степеницама.

“Гледаш стјуардесе”, каже колегиница.

Гура ме срдито док се пењемо степеништем. Не знам колико је времена потребно да њен брат долети из Париза. Распитујемо се.

“Авион нам кружи над главама”, каже службеник на спрату. Моли нас да се удаљимо јер ускоро ће почети да долазе путници. Звук авиона се прво чује шумно, а затим тихо шиштање када кроз стакла видим

труп. Осећање напетости престаје оног тренутка кад престаје рад мотора. Видим гурање степеништа на писти. Њен брат се дуго не појављује. Седео је у *рейу*. Није журио са изласком. Он је човек четрдесетих година, коврце црне косе, која у локнама пада по челу и по капуту. Не примећујем одмах да ли се фарба. Споро корача пистом са једним проћелавим дебелком. Од галаме не могу да чујем језик којим говори. “То је Београд који волим”, каже он. Показује на нас. Грли сестру љубећи је. Затим се упознајемо. Преводи на енглески фразу коју је изговорио. Са господином се упознао у авиону: ради у неком представништву. Користимо школски енглески који смо већ заборавили. Кажем да видим претећи прст свог професора енглеског питајући господина: “Where do you come from”, али он не чује моје речи, већ ми прича како ћемо, нада се, следећи пут моћи да се споразумемо на српском. Чујем званичног спикера. Изговара нечије име. Сви ослушкујемо речи. И како ко од путника сазнаје да њега не траже наставља да прича. Галама је. Еуфорија приликом сусрета и спикер неколико пута понавља једну реченицу. Човек из представништва хвали Београд говорећи да је увек, на Западу, тврдио да они не познају Београђане. И сада су их изненадили. Али њега не! Увек сам им веровао и бранио их.

“Они који нису желели рат, који су дезертирвали, они који су демонстрирали против рата, у медијима су прикључени добровољцима.”

Док моја колегиница разговара са братом, хтео бих да овог брбљивца утишам а не знам како.

Изашао сам из аута. Подигао сам главу. Хладно је. За тренутак неугодни утисак. Као да ме благо додирује по лицу гола туђа кожа. Сав се стресем. Улице после поноћи не личе ми на празне и пуне, већ на нетакнуте; тела која ће се појавити – разлетеће се пешеви, капути, и мир прозора биће поремећен сенкама.

Аниматор је покушао да отвори прозоре своје собе: биле су поломљене ручке. Једна је остала у руци, а друге није ни покушавао да окрене. По прозорима је закључио да му није дуго долазио син. Давно је заборавио на свој ауторитет и умеће. Када су људи изашли на улице одједном се сетио своје камере. Живнуо је. Телефонирао је жени, затим сину. Али их није добио. Зажело је да обнови свој рад на снимању ликова, сенки и тераса.

Срели смо га у кафани. Он је седео сам за столом: неуредна коса, исцепан рукав, до грла закопчана исечена кошуља. Прозаично му је лице. Неуредна седа коса.

“Требало је да одеш негде”, обратила му се хемичарка.

“Пре десетак година сам и имао вољу. Још се нисам растао са женом. Ишли смо заједно на путовања. Москва. Неки фестивали. Сунчали смо се на тераси хотела, а увече ишли на пријеме.”

Видео сам да су му панталоне исцепане на коленима: провирује посивела тренерка. Увек је причао нехајно као што живи, или је причао сетно када сећао пређашњег живота. Његово занимање је било тражено на Западу, али он је презирао Запад.

Брат колегинице није конвенционалан. Наредио је аниматору да испразни своју собу. Пореметио је сасвим његов *скупчени животи*, између подрума, спаваће собе, и једне хистеричне, и по свему судећи, неурачунљиве љубавнице. Колегичин брат је почео да импровизује. По поду је распростро велики папир, непрестао га увећавајући лепљењем нових делова. Аниматор није добро разумео идеју колегичиног брата. Давно је заборавио снове са краја осамдесетих. *Утисао* се сасвим када су пресушили фондови. Више није могао да заради ни за трошкове превоза.

Колегичин брат је ентузијазам донео из Париза. Не знам ни сам колико је пута сишао из стана у подрум. “Вечерес ћу ти показати материјал”, рекао је анима-

тор. Нисам добро разумео колегичиног брата, али касније сам схватио: он жели да споји позориште и филм. Док се документарци приказују на екранима, на самој позорници глумци изводе комад по материјалу из документараца.

Аниматор се сећа енергије коју је имао осамдесетих. Сада му је смешна истрајност. Одмахивао је рукама говорећи да ће сагорети брат моје колегинице, али потпуно, све до енергичног лица. И тада ће зажелети да га види. Стари радиоапарат је нервирао колегичиног брата.

“Где је онај цез од некада?” питао је. “Изађи из заборава и ради. Где ти је синопсис за филм. Сећаш се Амстердама? Продуцента? Можда би успели да није почео рат.”

Аниматор га је посматрао као визију. Његово кретање, смех, упорност, за аниматора су припадали времену које је прошло. Гледао је као да се сетно сећа путовања. Документарац који га је виноу, за тренутак, сада му изгледа *сасвим мртв*.

БИЗНИС, РАТ, ПОРНОГРАФИЈА

Године хиљаду деветсто деведесет треће, у земљи Србији, власт је обезвредила новац. Пара нема у банкама и поштама. Новац се ствара дописивањем нула на рачунима банака. Људи данима стоје у редовима да би подigli зараде.

Бизнисмен П. А. који се бави *шпицовањем* девиза, седи за столом у својој канцеларији. Пева: Што је лепо кад година изда, све поскупи, појевтини пизда. Са бироа за запошљавање тражи, наравно, нову секретарицу. Захтева списак пријављених девојака. Његова цена је двадесет марака месечно. Чим нека од девојка не испуни захтеве професије, путовања са њим, спавање у хотелима, сексуалне услуге њему и његовим партнерима, он тражи нову.

Посебно задовољство му доноси запошљавање ћерки његових познаника, иначе, присталица владајуће СПС партије. За неколико месеци бављења овим послом купио је мерцедес и комби за одлазак на Косово и у Босну.

У кафани бизнисмен сусреће девојку са којом је некада студирао. У четвртом семестру је напустио студије филологије. Она је апсолвент. Тихо јој најављује да би могли да наставе тамо где су некада стали. Али убрзо схвата да је она проститутка. Обоје се грехотом смеју. Ипак су наставили да се друже. Она је у друштву бизнисмена била учена жена пријатеља П. А., а он јој је обезбеђивао клијентелу.

“За СИДУ, и кондом”, наздрављала би она.

Није се одазвао на војну вежбу. Мобилисали су их. Онда је јединица, у планини, без команде, провела једну ноћ. Команда је већала. Следећег дана команданти су слетели хеликоптером. Одмах су почели да позива-

ју командире. Сутрадан су их одвезли у Славонију. Преноћили су у шталама. Разбежали су се чим је свануло. За дезертерство су оптужена двојица војника припадника опозиционих партија.

Суђење је могло да се одвија тихо, без помпи и да обојица добију неколико месеци затвора, или уз халабуку медија и штампе, да оптужени добију две године затвора. Двојица опозиционара су прихватила прву могућност.

Каква су му сада све изненађења приређивале власти. Његов однос према рату. Рекет. Његова упорност. Ризик. Људи су почели да му се диве.

Интервју: У једној полупразној београдској кафани, у којој се осећају апатија и ратна ћутљивост, разговарамо са госпођицом А. А. Она устаје одлазећи до тоалета. Привлачи пажњу својим облицима; тамном уструченом хаљином, дугим ногама у црним чарапама, и бујном косом коју повремено бацају увежбаним покретима руку. Мој колега устаје и креће за њом – ваљда да жена сама не пролази кроз кафану – навлачи на себе мржњу и гнев мушкараца који су уживали у кретању девојке. Неколико гостију се мршти. За једним столом, уз гримасу на лицу, чујем речи: “Шмокљан један. Види женску!” Радозналост гостију се још више повећава пошто се њих двоје враћају, и девојка држи мог колегу испод руке.

“Лепота”, смеје се девојка. “Како је искористити? Оно што пролази, или се потроши или увене. Ако увене назива се чедност, ако се потроши назива се проституција.”

“На какву проституцију мислите?” питам је.

“Трошење је пролажење времена”, каже она. “А употреба је у пролажењу. Трошила сам своје способности и своје тело трпећи да на мени скоро бесплатно испољавају свој бес. Манекенка! Како је то понижавање. Рудари у рудницима живе умиру као

отровани хероји. Озрачени професори атомске централе – они служе напретку! Секс је занемарљив. Трошење, и поновно трошење!”

“Наравно, о макроима ништа не би желела да кажеш? Ако бих те питао о тарифи?”

“Да ли ћете платити?” пита она насмејана. “Зависи од ваших захтева?”

“Болест?”

“Управо сам добила понуду да у једном филму рекламирам кондоме. Укус балона у устима. Грозно, зар не?”

“Оргазам?”

“Као и друга питања, и ово је већ превазиђено. Зависи како ћете га *уирадити* у репортажу. Рецимо да се узбуђујем и да често доживљавам оргазам. Посао ме просто узноси.”

Дневник

(април 93.) Пробудила сам се. Јутро је свеже. Чујем како се газдарица свађа са подстанарком. Онда је утишава: да ме не пробуде! Толерише ме, јер јој ја једино плаћам. У ходнику се виде троја врата: издате су све три собе. Једино ја плаћам на време. Подстанари псују власт, а газдарица урла да им она издаје стан, а не власт.

Ноћас сам спавала врло мало. Задржала сам се до касно у ноћ, а онда дуго нисам успела да стигнем до стана. Нема таксија, аутобуси нередовно возе.

Имам осећај да упропаштавам нешто шта су моји родитељи дуго и истрајно градили, зато и не одлазим у родни крај. Као малолетница која је извршила прељубу; изгубила је невиност и не зна како то да открије другима; ако сазнају понашаће се према њој као да је нешто њима украла. Лакше ми је када је мој пријатељ са студија са мном. Плаши се.

Самлео ме је јучерашњи дан. Преморена сам. Дан када сам изгубила осећај о заради. Предвече сам морала да одем у посету једном *Ћосћодину*. Чекала сам га у ходнику, и када је дошао имала сам утисак да ужива држећи ме у хладној соби. Зграда је била пространа и у њој сам се осећала неугодно, док ме је проседи *Ћосћодин* осветљавао испитујући ме непрестано о рату. На крају почнем да дрхтим и јецам ваљајући се по поду. Тепих је хладан, и ја осећам да сам глумица у филму о понашању жена. Он чак и мисли да је проституција мој хир, и зато ми помиње родитеље.

“Остави ме на миру да радим свој посао”, урлам на њега.

Он се лези.

Не знам који је дан. Школски друг ми телефонира. Тек сам устала. Пијем кафу. Једем *џицу џиркачицу*. Очекујем позив преко агенције. Мој друг – упамтила сам његов чуперак у средњој школи – пита ме: планови за будућност? Обавештава ме да је мој брат успео да клисне *преко њане* пре мобилизације.

“Издајник”, смеје се он. “А ја четрдесет дана на полагају.”

“Нека ми пише преко мамине адресе”, кажем ја.

“Да ли чешће виђаш маму или мене?”

Смеје се мислећи да сам везана за факултет и да учим у овом хаосу, да бих што пре дипломира-ла. Разочарана спуштам слушалицу. Стално сам зловољна, и то исказујем према људима који су ми драги.

Мука ми је од тога што сматрају: требало би да будем захвална! Дозволили су ми да могу да се

бавим проституцијом! И још бирам клијенте! Која је то привилегија! А тек ако почнем да радим на порно филму? Колико тада треба бити захвалан? Нисам дозволила да ме упореде са другим порно глумицама, мада се осећам угроженом и искоришћеном. Успела сам: бићу другачије третирана!

“Гола жена – голо тело”, каже продуцент.

Опијена сам. Не знам да ли од пролећа или од сна. Сањала сам себе у TV емисији о порно филму. Учествујем са мојим колегом: порно глумац и глумица са једне стране, а питања гледалаца са друге стране. Најчешћа питања о потенцији. Пробудила сам се. Смејем се. Дуго се мешкољим у постељи. Мрзи ме да кувам кафу. Одједном сам постала забринута: зашто све чешће сањам порнографију? Почела сам да уживам у пићу. Свакодневно попијем литру вина. Стојим поред прозора. Гледам унутрашњи део дворишта. Прозори кухиња гледају у овај црни део, између зграда. Колико цаква напуњених ђубретом: кутије, флаше. Смрдеће када отопли. Немам жељу да отклањам ниједан недостатак. Како бих се тек борила против болести? Док стојим поред прозора гледам братовљево писмо. У Амстердаму је. Стигао је до Холандије. Ниједном нисам прочитала опис града. Занима ме заштита избеглица. Саплетох се о један детаљ у соби. Волим празне собе. Само нужни комади који се склапају током дана. Али изнајмљена соба је начичкана непотребним стварима. Као да су у њу газде желеле да сместе све што је потребно бацити. Напоменула сам то. Газдарица ми прича о лепоти ... *малоџанска* соба.

Данас сам била весела. Док сам седела у кафани са познаником трештала је музика. Онда сам играла са неколико мушкараца. Један ми је шапнуо на уво. “Због рата мушкарци су запоставили жене”, надајући се, ваљда, да ће успети да ми закаже састанак.

Мог некадашњег колегу мушкарци увек замоле за дозволу да играм са њима. Он је окупиран изношењем капитала из земље. Планира одлазак у Швајцарску. Неке паре је већ тамо сместио. Ја се не разумем у економију.

Брат ми је често писао из војске. Писање је назвао терапијом. Писање му је било једино дружење са најдражима.

Из сваког рата остане нека слика по којој се памти тај рат. Један несрећник који је дошао са фронта прича ми о сексу у рату. Тамо, у кафанама, највише сусреће Рускиње и Чехиње. Сиду назива елитном болешћу, а трипер војничком. На крају ме пита која контрацептивна средства употребљавам. Добио је потребу да се интимизира са мном. Кога ли жели да му заменим? Рекао је када плати жену сигуран је да иде са њом да би се провео као никада до сада; као ни са једном женком. То би требало да зна свака, која се бави проституцијом. Мушкарцу треба подршка. На улици је хтео да ми купи цвеће.

“У ненормалним околностима бар имитирајмо радостан сусрет. Двоје љубавника!”

Немам смисла ни за хумор ни за нежност. Можда бих могла да будем извршитељ.

Последњих дана вучем се потпуно самлевена. Слабо спавам. Узнемирана сам. Велики је ризик

домаћа порно индустрија. Било је пробно снимање. Чак је и продуцент био присутан. Задовољан је.

Наши отвори! Шта ћемо тек у њих стављати? Које значење ћемо дати фалусоидном?

Што је најинтересантије, она је савременик сукоба с краја века. Лагано задуже своју сукњу. Гаћице у затвореним прегрејаним просторијама није носила. Миловала је обнажене бутине.

“Ноћас ћу”, рече тада звонким гласом, загледана у отворена муштеријина уста, “имати једну жену. Уз асистенцију њеног момка.”

Хитро извуче руку између охлађених бутина, па добивши лаку дрхтавицу навуче сукњу на обнажене ноге. Лето је и знојави су. Заударају обоје. Она се свлачи. Сукња јој се слепила на кукове. Грчи се. Али он је не жели голу. Плаши се њеног голог тела.

Кроз одшкринута врата могу да провире људи.

“Не замери ми”, каже он. “Јеси ли видела спискове поубијаних људи. Толико су исти текстови о овом или оном рату.”

“Све је у књигама записано”, каже она.

Засмејали су се.

“Да! Имаш право”, рекла је проститутка, “биће весело. Видиш овај притисак и терор? А народ се весели упркос ланцима којима је окована земља. Кад прође рат? Да ли ће се вајати заслуће оних који су се борили и оних који су на свој начин зарађивали хлеб?”

“Љубави моја”, каже П. А. “Не разбијај главу. Постоје ствари које ће без нас да се разреше”, подиже чашу.

“Нека је слава нашим изгинулим друговима! А и брат ми је у рату. Немогуће је разуверити будалу.

Ухапшен ми је друг из војске заједно са својом породицом – стрелили су их.”

Имала је две понуде. Требало је да учествује у социолошкој емисији о проституцији, где би причала своја искуства, доживљаје, показујући ноге, скидајући чарапе, тако да је могла бити окренута леђима или лицем, по избору.

Друга понуда тицала се порнографске индустрије. Могла би бити глумица у порно филму који се бави рекламирањем кондома. Заштита од сиде. Успут снимање филма надзиру финансијери: гледају, декице, вођење љубави.

Чула се наилазећа и заталасана људска гомила. Нису разумели њене намере. Она прилази до прозора да боље види ту превелику руљу. Изви уши да чује гласове.

“Натоварили су ми на врат ове букаче. А морам да обавим један посао”, каже она.

П. А. јој прави друштво, уз ракију и парадајз-мезе.

Био је убеђен да жена, попут ње, мора имати политички став, чему се она противила, питајући се: из којих разлога? Да се докаже? Да нешто промени у друштву? Да да опаску на власт и политичаре који остварују своје циљеве. Он је попио добар гутаљај ракије, па је и он ућутао.

Јутрос му је саопштено: власт му је на граници запленила нафту, и поред тога што је имао *све џаипуре*. Судити се ... то је илузија.

Писац: Више ћу наћи жена за порно филм него за порно литературу. Жене себе виде као слике, а у порно литератури још постоји субјекат.

Гледам њене издепиране ноге, лепог изгледа и облика. Напустићу на прстима овај ресторан. Закључаћу своју собу. Замишљаћу огромну слику ове жене. Она поново седа поред мене.

“О чему размишљаш?” пита ме.

“О теби која једеш у овом ресторану”, кажем јој.

“Очекивала сам да размишљам о детињству. Са свакодневицом се мири разуман човек, али то не значи да са њом треба да другује: бити сâм, у друштву које те одбацује, и бити сâм, у земљи којој ниси потребан!”

Обзиром да описујем стварну жену, и користим њене белешке, показујем јој написано. Она себе најбоље познаје. Каже ми: “Молим те немој само да ме доживљаваш као *субјект*. Не тражим од тебе *да ме схваћаш*. Посматрај моје лице. Зажели да ме потуцаш.”

КРАЈ ЖИВОТА

Биографија ако је она важна за причу.

1. Крајем деветнаестог века *Европа се одмара* од Наполеонових ратова, буна, афера и покоља. Славље за улазак у нови век припрема се на сваком кораку. Истанбул, Константинопољ је град огромне турске царевине. Једно дете рађа се у том граду, у јерменској породици. Рођен у Константинопољу, увек ће се сећати дела града у коме је одрастао. Говориће о хладовини улица у занатлијској четврти.

2. *Балкански ратнови*: После бекства из Истамбула младић приступа бугарској војсци. Пред Први балкански рат борави у Француској. У Паризу упознаје једног српског официра. Опседнути су ослобађањем од Турака. Почетком балканских ратова припадао је јединицама бугарске армије која је упућена на Једрене. Али војска је заобишла Једрене. Он је осећао велику радост што ће ући у Цариград. Турски отпор на Чаталци, у близини Цариграда, зауставио је продирање бугарске војске. Бугарска војска је претрпела велике губитке. Нестало је муниције и хране. Почеле су епидемије. Међутим, и турска војска је била у *сличној ситуацији*. Заморене су обе војске. Једрене је остало неосвојено.

На захтев Бугара, Срби, савезници у рату, одмах су упутили Другу српску армију са артиљеријом.

Са одушевљењем је дочекан долазак Степине армије и њене артиљерије. У бугарским јединицама су читави поздравни говори. Пре него што је предузето освајање Једрена у припремама је прошла читава зима. Заједно са српским јединицама дочекао је пад Једре-

на и кретање заробљених турских официра кроз српске редове. Није веровао да ће бити ослобођен и Константинопољ. Напушта бугарску армију и прикључује се српској војсци.

3. Његов даљи живот везан је за историју Друге армије. Са њом је дочекао Први светски рат. Битке на Церу и Колубари, затим повлачење кроз Албанију. Део историје налази се и у његовим дневницима. Дневник једног ратника није дневник армије; његов дневник је *језички размаз*. Књига је писана мешавином јужнословенских језика, затим на јерменском, француском и турском.

4. У Солуну сусреће своју будућу госпођу. Она је бежећи од покоља из Турске остала у Атини. Њени су се бавили трговином. Почетком рата преселили су се у Солун. Рат је омогућавао да се тргује свим и свачим! Трговци су се брзо богатали. Српски официр проналази једну јерменску породицу. Жели да се распита о својима који нису напустили Турску. Инсистира да буде примљен. Дуго чека њеног оца. На улазу стоји скоро читав сат. Она понекад пита собарицу: Да ли још чека тај војник? На крају му допушта да уђе. Њихов први дијалог је на грчком. Онда уз смех почињу да говоре матерњим језиком. Млада, шармантна Јерменка у Солуну упознаје српског официра.

После пробоја солунског фронта, због изузетног залагања у рату, он добија једну кућу у Поморављу. Кућу одбеглог Немца. Довољно за почетак. Бавећи се трговином, њих двоје, стварају велики посед и ланац радњи.

Завршетком Другог светског рата партизани им одузимају имање и радње а њих смештају у помоћну зграду. У помоћној згради окончавају свој живот!

Прича – ако је она потребна оваквој биографији

Девојка повуче завесу. Чуо се дедин јаук. Лежао је у кревету. Грчило му се беспомоћно тело. Поче да урличе. Девојка седе поред њега. Чуло се њено убрзано дисање.

“Морам да те пребацам на отоман!” рече девојка.

Подиже деду да би га ставила на отоман. Он се ослони на ноге. Устаде. Затим мирно пређе на отоман. Утону у нови сан. Грчио се у сласти. Затим отвори очи. Девојка је седела поред прозора. Пита га:

“Дедо, зашто се тако понашаш. Шта ти недостаје? Баба? Али, она је у болници.”

Деда поче да прича. Није га разумела. Откада је баба отишла у болницу деда не говори српски, ни грчки, ни француски. Говори непознатим језиком или само мумла. Гледа га. Њен вољени деда! Тражи још нешто од унуке, али она не разуме језик којим говори. Време чини своје. Већ је болестан. Затвори! Ратови! Бежања! Покољи! Деда ставља руку на уста. Чини се загладан је у унуку. Устаје. Дере се. Повећи трбух повија му се испод прслука. Девојка једва да разазнаје вику, њој непрепознатљивог човека. Пискаво и сладострасно поново повика деда. И тај људски глас, то напрезање гласних жила, притиште је као толико пута до сада, када би се ненадано, сва занемела, нашла пред неразумљивим речима њеног вољеног деде. Ипак је одлучио да устане. Излази. Силази степеништем. Девојка види како се губи на затамњеном хоризонту, вијугајући и одлазећи ка старачком дому, на ивици оближње периферије обрасле тек изниклим кукурузом. Трчи за њим.

“Шта је са дедом?” викну изненада продавац, сусед, сав зајапурен и ознојен у лицу, прелазећи подебелим прстима по ћели. “Не разумем га. Шта прича?”

Девојка не одговори. Потрча ка реци. Продавац се прекрсти, и слеже раменима.

Девојка води деду ка дворишту. Сам себи непрепознатљив, искашљавајући се проговори он речи непознатог језика. Окрену се, крстећи се, па се заустави пред отвореним вратима.

“Деда се разболео?” упита баба, плачним гласом, и не дижући главу. Једва устаде из постеље. Лагано спусти ноге са кревета. Затражила је лек, затим захтевала:

“Изведите ме из болнице!”

Прошетала се по болничкој соби. Споро корачајући вратила се у кревет. Била је у питању терапија, која није давала резултате. Баба одговори да се не осећа боље. Зашто је муче? Поново је одведена у ординацију. Механички је почела да подиже рукав. Обећала је да ће се придржавати лекарских упутстава. Седела је у ординацији и када су лекар и посетиоци изашли на консултације. Онда је враћена у болничку собу. Речено јој је да ће бити изведена из болнице.

Бабу су извели из болнице. Седи на кревету поред деде.

“Дремљив си”, каже му, па онда нешто рече на јерменском. И њихов започети дијалог умало да се заврши свађом. Спор су изгладили тако што га је баба ошамарила.

“Прича свашта”, каже баба. “Био је храбар! И цен-тлмен, а сада... Веруј... Мада му и данас, приговарам због начина на који је хтео да погине! Начин на који ми се удварао!? Сада је толико вулгаран.”

У последњој реченици био је садржан њен живот – давно испричане приче.

Деда је устао. Баба је поправила покривку на кревету. Унела је столицу из ходника и дала му је да седне. Протумачила је његове речи:

“Сваке вечери долазе и одржавају састанке, а деда не може са њима да се бори јер их *дели време*.” Баба је ћутала док је нису опоменули.

“Нема ничег. Мртви постоје, али се не враћају. Чак се и живи често боре са њима. Када се појављују мртви су незадовољни живима.”

Усхићење није могло заобићи бабу. Написа реченицу на разним језицима. Деда је пошао ка прозору. Окуписмо се око њега као што ћемо се некада окупљати око његовог споменика. Деда је само знао да прочита реченицу свог матерњег језика. Јерменског. Могао је зато да се споразумева само са бабом.

“Заборавио је све језике”, рече баба. “Осим мајчиног. Умро је у свим језицима. Чак и у српском, језику своје деце. Једино није умро у мајчином језику. Када и у њему умре?”

“Шта да урадимо са оним што напише; што изађе из његовог језика?” чуло се питање.

Онда је девојка укључила магнетофон. Желела је да сними речи језика који је најраније научио деда; речи његовог матерњег језика. Прича деда. Затим се смеје. Док је унука руковала магнетофоном, баба је кувала кафу. Повремено је подизала прст. Деда је само одмахивао руком. Насмејао се. Заблистале су му очи. Попио је мало воде. Онда је запевао. Како је песма одмицала све је више љутио бабу. Умало јој није искипела кафа. Дошла је до деде. Ошамарила га је. Деда је измако главу, и наставио да пева.

“Туго божија!” каже му баба.

Он оћута, као и обично, мада дословце не разуме бабине речи.

“Тужна сам, дедо!” понављала би му баба. Па би тихо заплакала, ко зна ради чега.

Баба је изашла из болнице да само изговори још неколико речи на матерњем језику, а онда је умрла. У двориште је изнет сандук. Људи су у тишини обављали обреде. У оближњој крошњи цвркатале су птице. У долини, поред реке, чула се песма жетелаца. Поп је *чишао књију*. И сви су били гологлави. Деда је скинуо своју спљоштену шубару са разбарушене косе.

“Деда, дај вино! Не зајвај!” викнуо је један рођак.

Деда се смирио. Погледао га је. Али није принео боцу са вином. Мрмљао је полугласно. Видело се да је наједном постао тужан. Лако је дрхтао док је слушао неразумљиве свештеникове песме. Више није имао са ким да разговара: његови потомци неће знати његов језик.

СТАРИНСКА ПРИЧА

ТЕМЕ КОЈЕ НИСУ УШЛЕ У ПРИЧУ

О мајчиној соби: Када му је умрла мајка више није улазио у њену собу.

О сџарцима који умиру сами.

О живој тињама: “Одрастао сам са животињама.” На брду, десет домаћинстава има само старце. Ове године три куће су остале празне. Пси су се преселили у његово двориште. Када би се домаћин појављивао читав чопор би се сјатио и лајао га.

О љубави: Деда је лежао пијан у бари. Дечак је покушавао да га подигне. Није успевао. Онда му је држао главу да не би пала у воду. Жена је пролазила гледајући их. Носила је уштиркану сукњу. Мараму на цветове. Није хтела да помогне дечаку. Газила је деди главу. Рекла је: “Ниси ме гледао док си био млад.”

Лежећи човек се окретао према њој. Вода му је квасила напуштене бркове. Подигао се из баре. рекао је: “Док могах ја ...”

Онда му глава поново пада у воду. Жена је клекла поред њега. Дрмала га је.

О причама: “Хоћу да се растанемо песмом”, рекао је старац деди. “Све приче које смо чули доживели смо. Опричали смо све што нам се догодило. Док смо причали чинило нам се: није се догодило нама. Једино смо певали исте песме. Чак их и зовемо: наше песме. Хоћу песмом да изађем из живој ти.”

О бојатистиву: Пред рат деда је купио мотор. Он је у целом крају једини поседовао мотор. Онда су му га одузели. Седео је. Био је спокојан. Крчга! Зидови! Почео је да завија цигарету. Имао је сопствени лик у магли дима у којој је скривао своје мисли.

О жртвама: Они који се жртвују стећи ће сва права да жртвују друге.

О умирању: На гробљу се за опанке лепила жута и мека земља. Брисао је ветар пољем и доносио ситну кишу. Деда који се не сећа када је запевао учинио је то у капели. Ветар је разносио дрхтави глас када је деда застао и рекао: “Смрт може да чека. Сви моји су тамо. Ја се радујем што ћу отићи.”

На наваљивање снахе и уплаканих жена, није наставио да пева. Изашао је напоље. Газио је по блату мрштећи се од хладноће и ветра. Дошао је до места где су сахрањени његови преци. Поред два споменика његовог оца и брата, налазило се још неколико малих камена обраслих сиво-зеленкастом маховином. “Има ли места за мене?” питао је. Деда је сео у блато поред споменика. Опружио се. Одавно је већ имао утисак како је све тежи и тежи, и пропадао је у земљу.

О слушњи: Деда је прелазио из једне у другу собу. Скупљао је свеће. “Слути се моја смрт”, говорио је. Прикупљене свеће, полако корачајући, односио је из куће. Бацао је свеће у поток. Затим се враћао. Чистио је оружје мислећи на рат. Морао је пушку да науљи, умотао је у крпе, ставио је у џак и закопао. Од поролице му је остао само унук. Рат је давно прошао. Деда је стижао до самих врхова планине који су се белели у магли. Долазио је до реке. Седео на камену поред ње. Постајао би тада равнодушан.

О властии: “Речи изврћу, понављају, тумаче. Не зна човек шта је хтео. Реч много казује. Када је запишеш

много и пружа”, прича старац. Плашио се писма. Није желео да види написану реч. Остаје! Сведок је. Гребе, уједа, суди, бичује, а после убија, свлачи и излаже народу.

Старац и деда су пили ракију. Старац је узимао чашу. Из балона је сипао препеченицу. Деда се смејао. Било је мрачно. Муње су ударале у брдо. Почињао је плусак. Киша је непрестано квасила земљу. “Ђути! Све што кажеш њима је лажљиво. Као да само ОНИ носе истину а остали ради њих живе и без њих не могу. Све су ОНИ створили. Па како су утувили да чују баш је тако како су ОНИ чули. А ко би знао шта је добро, а шта лоше. Да се добро зна одавно би се достигло. Откада се живи, ни нас ни њих добро не би чекало. Све што радимо за зло нам узимају. И то што није како они хоће ми смо криви. И то што победници раде то због нас раде, и то што долазе да владају – због нас долазе, и то што узимају – то због нас узимају. Само када не ваљају никако да оду. Морамо ми да их мењамо.

Растурен по данима: кишним, каљавим, сунчаним са цвећем или мирисом барута, кад се сакупим, ја сам. Мало сам старији од оног јуче, као другим да живим телом. Некако све нисам ја, али опет волим оно што долази.”

О сеоским женама: Гледао је: Испод пута, на ливади, засвирала је хармоника. Дошло је мноштво света. Под дугим хаљинама биле су скривене ноге. Облик снажних, меснатих листова без чарапа, у сандалама и папучама. Те прилике сеоских девојака и удатих жена беху слике. Поглед је био упрт у помахнитале играчице. Шаренило од црвених и жутих, зелених и плавих марама. Боје белих, плавичастих, модрих и виолетних блуза.

О крају приче: Прича се завршава када умре јунак.

О старчевом умирању: Старац се спремао да оде у планину. Позвали су деду. Целе зиме су старцу отицале ноге, зато није могао да стоји нити корача, већ је лежао на асури поред огњишта. Гонио је људе од себе. Надао се да неће преживети зиму, али почетком пролећа поново је добио вољу да запева. У дворишту деду је сачекала старчева снаха. Рекла му је да је те ноћи сањала како јој долази мајка. Изгледало јој је: издалека иде нека жена. Одмах је препознала мајку.

“Е кћери”, рекла јој је. “Дођоx да видим тебе и твог мужа, кад ви код мене нећете да дођете.”

Носила је жуту шамију коју је највише волела. Старац је позвао деду да заједно оду до реке и воденице. Једва је ишао дахћући и брзо се умарајући. Старац није могао да оде до реке. Вратили су се. Седели су поред старчеве постеље. Старац је запевао неку песму извијајући глас.

»Зар му је и сада до песме?« помислио је деда.

У мраку није могао да види старчево лице. Спопао га је јад. У грудима је осећао тежину. Целе ноћи није могао да спава нити да се смири, нити је пак имао жељу за сном. Слушао је завијање паса. Излазио је у ноћ и бацао им хлеб, али они су отишли на брег. Чуо је како завијају. Старац је певао неку руску песму. Њено значење није знао и увек је, приликом тумачења, причао друге речи. Децу је љутио: зашто заборавља значење речи када су добро упамтили шта им је пре тога рекао. Пред зору је умро старац. Једва да су нашли свећу.

О слици: Жена у хладовини је простирала пешкир, постављала је на њега чорбалук, виљушке, со, руком је одгонила муве. Деда је долазио касније. Нису разговарали током јела. После ручка жена је чистила кућу, а деда је одлазио у дубраву, затим у шуму, одакле је доносио гљиве и дивље воћке.

На истом месту као некада, у ормару, стајао је старчев новчаник са личном картом и документима.

О старчевој смрти: Када је умро старац закључали су кућу.

Прича

1.

Деда је крупним корацима прелазео двориште у један, затим у други смер. Застао би. Био је окренут према сунцу. Руком је нешто показивао снахи. Планирао је како би требало да изгледа кућа. Како би требало да постави чело куће? Колико би кућа имала соба? Снаха је стајала у прозору старе куће: биле су уграђене решетке у облику ромба. Снаха је носила нову мараму. Осмехивала се. Деда је рекао: “Планирати! Лако је.”

Деда је продао кобилу која га је често носила пијаног до куће: застала би пред капијом топћући и ржући док се он не би пробудио. Кобила се ждребила једном годишње. Ждребад су била напредна и здрава. Деда је тада спавао у јаслима. Над главом му је горео фењер. Кобила је њиштала када је требало да се ождеби. Деда би обавезно будио унука. Дечак би држао фењер а деда би извлачио ждребе. Онда су доносили сламу. Заједно би простирали и брисали ждребе. Оно се убрзо подизало на ноге. Одмах је гурало главу у виме.

“Морамо да продамо кобилу”, рекао је деда. “Идуће године купићемо другу.”

Унук се противио. Плакао је када су кобилу извонили из штале. Она је окретала главу за њима.

“Дедо”, викао је унук. “Она зна да је продајемо.”

Чезе су целе зиме остале испод коша. Дечак се пео и седео у њима. Повалачио је канап између руда. Тепао је замишљајући кобилу. Повремено је мазио осећајући њену оштру длаку под дланом. Следеће године нису купили кобили. Ускоро су продали чезе, узенгије и седло.

Купац је једном метлом чистио чезе. Упрегнути коњ је повремено гледао према кући. Дечак није гледао купца. Сакрио се у соби, испод кревета. Деда је пијан седео на прагу. Мумлао је. Дозивао је унука. Псовао је.

Онда је жена сазнала да јој је погинуо муж. Овако исто у пролеће, мајка је оћутала пред својим дететом да му је погинуо отац. Нису имали пара да граде нову кућу. Одлучили су да на старој кући промене тишље-рај и закрпе дуваре.

2.

Снаха је седела на кревету. Повремено је устајала. Гледала је шта ради свекар. Клела га је. Била је бре-менита. Плела је нерођеном детету рукавице. Питала је свекра: “Шта сада радиш?”

Он је није чуо. Ретко је говорио трезан или пијан. Био је препуштен себи.

Снаха је бежала за неког, те се поново враћала. Тражила је свој статус. Говорила је о равноправности. Седали су увече у кући. Ђутали су. Осветљавао их је месец. Мајка је водила дете са собом. Дуго је седело деди на крилу. Сада се уморно успавало. Деда га је одевено ставио у кревет. Прекрио га је својим гуњем. Снаха се клела да ће радити, да ће живети са њима. Побацила је. Свекар само окрене главу и погледа је питајући се: Шта прича?

Сада, када почиње пролеће, када се најављује про-дужетак дана; сада када се природа буди, снаха говори да не може овако да живи. Мора да одведе дете и побегне са њим. Жене сада могу да одлучују. Није она крива за мужевљеву смрт. Креће се између прозора и стола. Досадило јој је то цвеће у вази. Вадила је тек покидане латице и бацила их је кроз прозор. Председница АФЕЖЕ-а жели да буде са свекром. Удовица је. Нема мушкарца за њу. Свекар је само погледао снаху. Затварала се његова кућа.

3.

Корачао је. Споро је корачао. Мислио је на ту дебелу председницу. Није га ваљда преварила? У овој ноћи, било му је свеједно, хоће ли се она вратити или не. Стезало га је у грудима. Упамтио је сваку њену реченицу. А да ли је то било с његове стране ниско, да с том дебелом и пиздравом женом води љубав? Задњица, па бутине. И шта му је сада остало? Кајање што није био тако предузимљив и одлучан, јер га је дебела председница штитала за образ. Рекла му је: “Мисли на себе.”

Дакле, пропустио си животну прилику. Деда, сања-лица, доживео је привиђење, тамо где цврци и славу-ји певају своје песме. Савладан неодређеном жудњом, он је у мртвим стварима видео оживеле птице. Велике су му биле очи. Лице му је обузимало црвенило. Ђутао је. Безазлено се може размишљати о животу само на неким, за то предвиђеним, местима. Погледао је у небо. Угледао је неку сјајну, најсјајнију звезду. Пожелети нешто лепо, нешто обећано. Зар он није председници ставио до знања своју оданост и своју наклоност. Њен одлазак и затварање врата, његово остајање поред полулитрењака, који је до тада лежао као риба напола удављена, у виру баштенске воде, протумачио је као крај приче, чак и радостан што се завршила прича о њему. Онда се одједном упитао: прича се ваљда завршава са крајем живота?

4.

Председница АФЕЖЕ-а је седела на клупи поред зида. Непрестано је било упаљено светло. Девојке су плесале. Исказивале су поштовање према председници. Нагониле су је да плеше. Заједно са његовом сна-

хом, председница је писала транспаренте. Један дечак црвеном бојом цртао је ликове револуционара.

“Ја често одлазим до њега”, причала је његова снаха. “Причамо као сада с вама. Он је потпуно глув човек. Шта је он наумио само то прича а друге не чује. Тада почињем да вичем и надјачавам му глас. Шта ме брига што он не чује. Па нећу само ја да га слушам. Прошетамо заједно. Заслужио је.”

Председница је поново наливала ракију. Две загрљене девојке певале су независно од музике. Придружила им се председница. Она је водила коло. Један обешањак је рекао: “Општи проблеми се не могу решити причом.”

Председница се смејала: “Шта све нећу доживети за време свог живота”, рекла је.

Кревелила се. Прилазила је обешањаку. Распалила му је шамар. Па се дубоко поклонила и извинила. Опила се. Ухватила је мучнина. Стајала је поред прозора. Дубоко је дисала. Изашла је напоље. Стењала је. Јаукала. Виделе су јој се бутине и обао стомак. Седела је у прабини и мешала по њој, мумлајући упишана.

“Вратила се у детињство”, рекао је неко.

Председница је гледала изгубљено као да није разумела шта се дешава.

“Од ране зоре је на ногама”, покушао је неко да је оправда. “Изабрали сте добру председницу”, ругао се онај што је мало пре добио шамар.

Жене су јој подигле сукњу, њене крајеве су закачиле шпенадлама за јелек. На гузици су јој написали А Ф Е Ж Е. Голодупа ишла је кроз улице.

Поред њених ногу лепршали су голубови.

ПРОЈЕКАТ ИЛИ НОВА ФОРМА

Јунаци приче су два човека на летовању: професор и писац. Недавно су примећени на улицама града. Веома далеко, чинило се, било је њихово родно место. Испочетка, првих дана летовања, носили су старомодну одећу.

Професор и писац седе, докони, на тераси хотела. Спарина је. Да ли да оду до плаже? Професор је забринут за своју кћерку. У пубертету је. Отишла је на море са својим друговима. Кампују.

“Испричаћу ти причу о новој генерацији”, каже.

“Једна девојчица, другарица моје ћерке, предлаже да се у наставни програм уведе сексуално васпитање: сматра да би то био најважнији предмет. На састанку са наставницима била је прилично гласна: *Не желим више да шајћућем о дефлорацији и уживању*, а на њене речи професори се насмејаше: *Ејџо докле дойире медиј*, рекао је професор биологије покушавајући да буде духовит. Ученица се љутила што је професори прекидају, викала је: *Ако ћак йрекине йрофесора када йовори о йталофитијама или кормофитијама, он се љутии*. Наставници се уозбиљилише посрамљени због прекора ученице. *За најважнија сазнања младости йрейуишћају нас улици*. *Водили стје нас на изложбу имйресзионизма*. *Гледала сам дела Манеа, Реноара, Будена*. *Доћали су ми се Рејатије код Лондона и Сисли*. *А уйправо ви, йрофесоре биологије, шћто ме йрекидашће, у аналћомској сали, са мирисом формалина, од који ме и сада боли глава, йоказивали стје ми орјане: бубрези, јейтра, слезина, мозак, кључњача, а ја сам се јежила када стје нам йоказивали руке, јер су оне биле са нама*. *Мојле су да милују и додирују*. *Кожа мрйтваца засћпрашује нас*

који први пут илегдамо руке мртвих у анатомској сали. А већ колико смо посетили историјских музеја: олимпијског воза и илестивих фотографија. А ето, када сам споменула сексуално васпитање, ви сте почели друшачије да ме илегдате. Видела сам на вашим лицима подсмех. Секс! Изговара се нешто дубљим гласом, рекао је неко. Да! Можда је секс изговор за напалм бомбе или су напалм бомбе изговор за цроћергане дане!

Али наставници су били искуснији од ње, сачекали су да ученица заврши говор, а онда су је упитали: *Да ли си завршила?* па су прешли на другу тачку дневног реда.

Професор поручује пиће. Писац се осмехује. Чују, затим, вику испод терасе. Неколико људи желе да дођу до њих и нешто провере. Потукли су се. Професор и писац су се нехотице умешали у ускомешану масу. Неко удари професора и он поче да крвари. Особље хотела је покушало да их заштити.

“Овај неспоразум није безазлен”, рекао је писац.

“Побећи ћемо до трга”, рекао је професор.

“На тргу је увек пуно света. Можда ће нас неко заштитити.”

“Сумњам”, рекао је професор. “Али на тргу је ипак сигурније.”

Истрчали су из хотела кријући се поред степеништа. Особље хотела, и наоружани стражар, јурили су за нападачима. Професор и писац нису чули да је неко прокоментарисао њихово бежање.

“Који аутобус вози до трга?” питао је професор једног пролазника.

“Господине, сви аутобуси иду до трга.”

Ускочили су у аутобус који је стајао поред палме, на самој обали. У њему није било путника. Није било ни шофера. Пошли су ка платформи. Ускочио је шофер и не гледајући их. Када је већ повезао аутобус, упитао их је:

“Откуда ви унутра?”

“Идемо на трг.”

“Овај аутобус никада овде не стаје. Зар ви мислите да сам ја луд. Да само због вас стајем на тргу.”

Схватили су: шофер неће да их *прећира* као путнике! Сели су један поред другог. Очекивали су да ће се шофер ипак смиловати и избацити их негде из аутобуса. Шофер је возио полако. Затим је стао и разговарао са колегом, из камиона. Професор и писац се помирише са чињеницом да ће још дуго путовати до трга. Један од њих, настављајући разговор, рече: “Када се помене стварност у литератури, увек се подразумева нискомиметичка проза.”

Страствен и отворен у пријатељству са писцем, професор посматра његове немуште, чак и комичне покрете: повучен је у себе. Професор се труди да га орасположи. Говорљив је.

“Знате, моја учитељица, ондашња моја учитељица, ћацима је после првог или другог часа давала задатке из математике. Ученици би одлазили кући када реше задатке. Било је примамљиво, решити задатке и међу првима отићи кући. Постојала је група која је увек прва напуштала наставу, а међу нама се развијао *такмичарски жар*. Ко ће први отићи? Такмичење је, ипак, детињаста ствар. Касније се више никад нисам такмичио, али тада, често сам први одлазио кући. Учитељица је почела да задаје слободне саставе, језичке вежбе, стилске вежбе са темом из разних раздобља историје, махом *из лепоће савременог живота*, како бисмо променили свет и људима учинили живот лепшим. Желела је да покажемо своје знање земљописа, историје, биологије, да види како нас *служи* машта. За разлику од задатака из математике, ја сам нове вежбе *слабо* радио. Учионице сам напуштао са најгорим ћацима. Нисам знао зашто. Онда је моја мајка, као што су чинили други родитељи, замолила учитељицу да јој објасни: због чега сам ја тако лош, када она жели да њено дете буде међу најбољим ћацима? У питању није био песимизам, који би учитељица негативно вредно-

вала, већ форма. Ни данас не знам зашто, али тада сам осетио одбојност према предмету, *Српскохрватски језик и књижевности*, која је дуго трајала. Али не одбојност према читању, већ одбојност према захтевима учитеља.”

Дијалог професора и песника може да траје.

“Уносиш ли детаље у приче о малим људима?” пита професор. “Треба их уносити у перфекту. Детаљи из живота; теме за приче требало би да буду блиске свим људима: брак, љубав, детињство, преваре.”

“Хајде да урадимо нешто необично”, каже писац. “Ја ћу издвојити десетак одломака из прича а Ви убаците касније те одломке у студију, о мојој прози, коју ћете пре тога написати. Не морате да читате приче. Пишући студију сигурно ћете употребљавати појмове: несвесно, бихејвиоризам, психоанализа, психологизирање, метатекст, наратор, фокализација. Информациона једноставност.”

“Било би то тек досадно психологизирање поводом произвољног, дакле, било ког књижевног предлошка. Анализираћу самог аутора”, рекао је професор и насмејао се.

Писац није заборавио договор са професором. У својој соби, чији је мирис због дугог одсуства готово заборавио, почео је да прелистава своје три објављене збирке прича. Обележавао је пасусе, препртавао неуспела места у причама нервирајући се: како тек сада види очигледно лоше састављене реченице! Написао је писмо професору.

“Да ли се професор сећа нашег договора?” питао се.

Могоао је и да га посети на факултету. Разговор са летовања добро ће му послужити да оствари свој наум.

Одломци из прича

Први моштив

Стоји у прохладној соби. Из ормара су извучене фиоке, а на кревету разбацани прекривачи. Њен муж нервозно шетка од кревета до стола. “Да је срећа госпођо, да ме чека ручак. Ти си се ухватила за неке твоје... не знам ни сам! Пишам ја на твоје незадовољство.”

Она је умала. Припрема се за одлазак. Још раније је спаковала ствари. Области се.

“Боже господе! Ниси хтела да побегнеш док сам био одсутан. Мислиш да ћу да те задржавам? Нећу.”

Није могла да издржи. Није хтела више ни да се задржава. Узела је упаковане ствари и отишла.

“Перспектива усамљене жене је да постане курва”, викао је муж за њом.

Њене сиве очи гледале су жуто лишће у дворишту. Ноздрве јој се отворише живље и удахну познати мирис траве. Крв јој појури у лице. Коначно је абортирала. Он и није знао да је трудна. Слободна је. До удаје је радила као сезонски радник у фабрици дувана, затим у фабрици репе. У месецима када није радила добијала је новчану помоћ са бироа за запошљавање. Није оптерећивала родитеље, али они су желели, разуме се, да је удају, да би затим удали сестру. Удала се против своје воље. Муж је био мајстор. Имућан. Радник у војној фабрици. Поседовао је државни стан. Мали. Прошириће се рођењем деце. До удаје је знала да се смеје бескрајно у својој усамљености, и да сања дивно и без мере.

Пропали студент лупа у прозор кафане и маше јој. Познаје га из школе, али сада не жели ни да га погледа.

Ошћености

Аутопревозник је паркирао камион на брду да би га лакше упалио на гурку. Његова жена и дете не желе да дођу у град. Обрађују земљу! Дочекују га као госта када одлази да их види. Он не може да живи у селу. Има наложницу: нашао је на аутопуту! Побегла је од куће. Изнајмио јој је стан. Купио јој мантил. Нашао јој је посао: ради у кафани као шанкерица.

Она слуша људе који у двориштима и кафанама говоре о необављеним пословима. Њих двоје нико не помиње: као да они не постоје! Презиру их. Дању је успевала да пркоси мушкарцима не обазирјући се на добацивања, на појудно гледање њеног тела. Онда јој је шеф кафане рекао да ће је отпустити. Поново ће бити љубавнику на врат. Позвао је шеф да дође сат раније. Разговор! Није се уздала у ничију подршку. Ноћу је обузимао немир. Ако би и заспала, у сну се појављивала тешка рука, на чији би се додир цимала. Устала је после немирно преспаване ноћи. Одлазила је на посао. Није обраћала пажњу на газдарицу: пратила ју је погледом. Успевала је да се савлада. Поносила се својом фигуром. Истицала је груди.

У кухињи нема никог. Шеф се већ припремио. Особље је отпустио раније. Сами су. Након краћег разговора: разумевајући донекле њену ситуацију, он јој руком додирује образе. Она ослања главу на његов длан и дуго је држи. Другом руком јој милује гузове, затим дојке.

Њих двоје

Напустио је болницу када се напољу осећала влага: дувао је јужни ветар! Дошао је као обично, споро и

безвољно вукући ноге. Још од врата је замиришао на лекове. Очи су му биле бистре. Устао је један шофер у кожној јакни. Питао је:

“Да није био судар?”

“Јесте”, рекао је он.

“Могао си да погинеш.”

“Могао сам и да се не родим”, одговорио је.

У углу седе пропали студенти, незапослени средњошколци и беспосличари. Поздравили су се са њим. Онда су ћутали. Недалеко од њих земљораднички трибун, адвокат. Затим улази породица Јовановић, два брата, молера. А стари алкохоличар, са пријатељем пензионером, очито, сав зимогрожљив, пристигао зорски. Конобарица тумара међу гостима. Њен љубавник, шофер, остао је код куће. После отпуштања из затвора није му до изласка. “Каква женска. Високе потпетице и свилене чарапе, а хаљина од најбољег материјала. Џемпер од ангорске вуне на овом прохладном дану. Трљао је скоро болничар да побаци, па искрварила. Иде од доктора”, каже пропали студент.

“Информисан си о свакој жени”, каже конобарица.

Њих двоје

Нападач је мрмљао. Чуо се бат тешких корака. Задах ракије коју је много волео. Подређени су га увек нудили ракијом, тепајући му нежно. Девојка покуша да се отме из нападачевог чврстог загрљаја. Нападач се јако накашља и испљуну згуснуту слуз. Девојка се уплаши. Нападач се насмеши и мљацну дебелим устима.

“Мој живот је одувек био јадан... Усамљенички. А сада?”

Чвршће је хватао девојку за мишицу.

“Ти, свињо”, рече му тихим гласом девојка, загледајући се у његове жмиркаве и ситноцрне очи. Девој-

ка је сва згрчена. Погледа је путник из ходника воза. Овај старац! Нападач у чизмама до појаса окованих челиком и прапорцима. Мален, премален. Покушао је да обори девојку. “Је л’ ти мислиш о мени... и о жени мојој? И о деци мојој... ? А?! И како би било да..?”

Умеша се путник из ходника. Рече нешто. Врата купеа су била отворена.

Нападач се измакао. У његовим рукама блесну сечиво бодежа; ударац по путниковом лицу. Путник јаукне. Кочнице су зашкрипале, уз трешњаву, стаде и воз. На вратима вагона појавише се милиционери.

“Неки проблем”, рече подгојени милиционер. Путник трепну и не разумеде.

“У реду је”, чуо се глас нападача.

“Ко је врштао?” чуо је путник оног милиционера са наочарима.

Девојка изговара нападачево име. Путник је био престрашен. Нападач и жена се познају! Зашто је он морао да се умеша?

Свети жена свети мушкараца

Други мотив

Колико дуго нисам видео ову девојку? Могу ли да се сетим. Раније је студирала. Интелигентна је. Колико се сећам на провери је била *у јорњем делу скале*. Стоји на железничкој станици. Исто би могла да стоји на обали и да гледа у море. Али овде нема мора. Она стоји поред дрвета и чека воз. Усамљена је, на станици, одакле се одлази *у свети*. Оставља породицу. Њени су имућни. Могла би да живи лагодно у овом месту. Да буде наставник или... Ипак одлази! И када боље погледам има их троје. Сви они одлазе. Неће се дружити.

Оглазак

Зима је. Слика очаја: природа и човек у њој. У соби вештачка топлота. Иза прозора мраз. Пролеће: замек цвећа и жита. Лето – кикот милиона нагих жена и игра ждребаца пред плодњом. Јесен – зрели плодови. Па опет промена. Период кризе духа.

Када устанем отворен је већ њен прозор. Видим да она седи поред прозора, али се не подиже да гледа улицу. Тада помислим да ми недостаје. Жудим за њом. Зашто она седи поред прозора? Да ли учи? Починем лоше да спавам, постајем блед. Увече све дуже седим у једној кафани.

И почео сам стално да је пратим. До куће је ишла аутобусом. Чекала га је на станици испред кривине. Стајала је са осталим путницима. Бледа, држи прекрштене руке, непрестано премештајући ноге. Лице јој се није мењало док је размишљала чекајући аутобус. Била је непрестано меланхолична: очи живе и потиштене као да их је скривала од других! Док улази у аутобус посматрао сам како подиже ногу, како јој се

повлачи сукња, како она закорачује и ставља ногу на степеник. Криво сам се иза трафике, и онда, наједном видим њено лице.

Гледам те из свој живој

Постала је опака. Морали су да је закључавају; да не излази у свет. Седе у соби, на софи. Професор са ћерком. Субота је. Требало би да стигну гости.

“Најавили су се?” пита професор.

“Навратиће ако се брзо врате из града”, каже његова жена. Стигла је са пијаце. Реже парадајз. Посекла се, а да се он није ни покренуо.

“Не. Госпођо”, каже професор. “Не знам шта сада желе.”

“Права господа аутомобилом тркне до границе; шопинг. Пиће и цигарете. А ми? Могли би бар да опремимо викендицу, али ти нећеш”, каже она.

“Ма имам проблема са сином”, каже професор. “Ухватио се са оним блесанком. Не ради никакав озбиљан посао.”

Брат му је онај лепо господин, који ће, можда, доћи. Но, брат је далеко од његових способности. Очекује да му то потврди жена. Често размишља, на ком је то интелектуалном нивоу његов брат. Себе сматра трезвеним човеком, макар и у сенци, који се у овој догматској збрци не бори за власт; не иде путем било каквих мирења и компромиса. И као сваки доследан човек, своје сумње покрива игнорацијом. Ако не спомиње видљиво, то значи да и не постоји. А игнорација – макар овлаш – признаје постојање другачијег мишљења. Братовљева жена је *слајка*. Лако се навикла на мужевљев успех у политици: одавно је председник синдиката. Свашта се прича о њој. Они су се дуго волели. Сада чешће посећују брата, професора.

Субјективни шренућак професора

“Не. Госпођо”, рекао је. “Моја страст су, пре свега, коњи.”

Седели су на тераси хотела. Професор је требало да каже неколико речи о поезији једног песника. Али није радио разглас. Поправљали су га. “Одите на терасу, професоре”, рекли су му. За једним столом седела је његова познаница. Дошла је да га чује. “Нисам знао да волите поезију?” питао је професор. “Но, господине професоре! Има разних страсти. Тенис ме одушевљава. Али, с мојим пријатељем, не пропуштам ни рутинска јахања.”

“Он је песник и сневач у вреви свети.”

У исто време чује се свечани жамор људи који су се прибили уз саму ограду терасе. Професор осећа да га посматра непозната девојка. Последњих дана, има утисак, да скреће свима пажњу. Види чарапе жена и прекрштене ноге. Гужва је. Посетиоци су изашли на терасу. “Зар је толико људи дошло да прати ово вече?” пита се професор. Махом су то млади људи. Професор загледа њихову одећу. Становао је надомак Београда. Размишљао је о повратку.

Субјективни шренућак професора

Професор је опседнут предлогом писца. *Дао ми је интјересантјну идеју. Сасвим ме је заокућила. Размишљао сам о уводном делу есеја. Свакако, било коју есеј бих ћочињао истјо:*

1) Стјање у срјској ћрози седамдесетјих и ћочетјком осамдесетјих ћодина и ћишчево местјо у оквиру ћостјојећих књижевних стјрујања.

Моћао бих да ћишем ћредћовор и не читјајући њећове књиће. На летјовању сам једва усћео да се сетјим њећовој имена. Више сам слушао о њему нећо ићћо ћознајем њећов рад на ћричи. Жанрови, конвенције, стјрујања у књижевностји намећу се критјичару сами од себе; експјериментји са фабулом, ћренаћрећностји језика: украшен или вербалан, осиромашен и оћољен? Факћћографски?

Рад на есеју подсетио ме је на писање магистарског рада. Писац чије сам дело изабрао за свој магистарски рад умро је млад. Мећу живим још је било људи који су га познавали. Тражио сам имена газдарица и љубавница. “Добра ти је идеја”, рекао ми је колега. “Знам једну жену која је позната зато што је била љубавница дотичног песника.”

Заказали смо јој састанак. Прихватила је. Наћи се са љубавницом омиљеног песника! Колега је каснио. Журио сам. Понео сам магнетофон. Нисам веровао да ће та жена доћи. Али она је, ипак, чекала нас.

“Стигли сте раније?” питао сам.

“Да”, рекла је. Била је то жена педесетих година. Пудер јој је прекривао лице. Шминку је ставила невестјо. Коса јој је била офарбана. Посматрајући је закључио сам да је она целог живота глумила несрећну љубавницу младоумрлог песника. Понудио сам је пићем. Поручила је вићак. Љубавница давно умрлог песника био је њен имиц. Чак сам ја и више говорио

од ње. Попила је пет вићака и само облизивала усне. Пролазила је руком кроз косу. Неколико пута је устајала и одлазила у клозет. Очекивала је да се сажалимо на њу. Одједном је рекла: “Био је настран. Није волео жене!”

Замишљао сам себе као педесетогодишњака. Нисам веровао да ће *време ћроћи тако брзо и једностјавно*. Пролазио сам руком кроз своју косу. Жена је поново наручила вићак. Осећао сам његов мирис. Ова жена што седи испред мене била је љубавница настраног песника чију сам поезију толико пута анализирао.

“Шта је за вас значило: бити љубавница?” упитао сам је.

Није ми одмах одговорила. Насмејала се. Попила је пола чашице пића.

“Бити љубавница песника је терет. Ја се ни сада нисам ослободила те љубави.”

“Толико је времена прошло”, рекао је мој колега.

“Бићу мало вулгарна”, рекла је она. “Знате, док сам била његова девојка момци су хтели да воде љубав са мном. Могли би да се хвале: водили смо љубав са девојком тог и тог. После његове смрти момци су почели да ме избегавају.”

За суседним столом седели су неки гости који су почели да нам добацују. Видео сам да познају и њу. Један од њих, са брковима, и у шеширу, позвао ме прстом. Био сам у недоумици да ли да му прићем? Она је приметила покретање његове руке. Задржала ме је. Онда је устала и пришла њиховом столу.

“Велики је број људи који желе да чују твоју причу”, рекао је човек у шеширу.

Пошто о мртвом песнику нико још није писао студију био сам почаствован: примљен сам у круг његове породице. Разгледао сам ствари које су они наменили музеју, уколико се буде правио легат. Затим сам завирio у његове незавршене рукописе. Нашао сам белешку: “Ја нисам јунак само једне студије, ја сам јунак романа; судбина коју сам доживео је судбина коју ми

је доделио романописац, и зато ти, који пишеш студију о мени и мојој поезији, пази како поступаш – не према мојим стиховима, ја се њих одричем – него са мојим животом и мојим љубавницама.”

Био сам збуњен белешком. Ко зна када ми се обрати јунак моје студије, а ја тек сада проналазим пожутело писмо које нећу смети да унесем у студију; подсмеваће ми се колеге. Упознао сам другачијег песника. Објављујући текст под насловом *Неки друји песник*, привукао сам пажњу новинара: магистрант привлачи медијску пажњу!

II) Даље бих могао написати о утицају на прозу седамдесетих. То бих илустрирао цитирањем Гојолевих ... Борхесових ... Корњасарових ... Хемингвејевих .. Шуљцових ... Минимализам, метапроза, миметичко... Будући да не желим да пишем о цитативности у пишчевим делима, заинтересовао бих се за аутобиографско, или чак за дневничко, у његовој прози. (Трајове аутобиографској мојуће је изражити код свих писаца.) Ако се трајови биографској не могу открити у први мах? Можда је боље анализирати интервјуе објављене у омладинској штампи.

Искуство, доживљај искуства, оно што је аутобиографско, неминовно се уграђује у текст, па чак и када је у питању метатекст, односно метаприча. Отуда је могуће интерполирати чињенице ауторовог живота у причу коју он ствара. Из метаприче дознајемо о уливу биографског и свакодневног у сам текст приче. Прича и метаприча – које потичу из две различите стварности – чине наративне мотиве богатијим. Лик аутора и лик јунака могу да се поставе као слика и оригинал, и између њих успостави хомеоморфизам или изоморфизам. Такође је важно пресликавање документарног у фикцију. Али, могу бити обезличени или јунак или аутор. Стоје у супротности, стварно: сирово, нискомиметичко, животно, искуствено, и прича: сублимирани језик, уметничко, стилски дотерано;

књижевни параметри. Аутор у причу умеће биографско: дневник, интервјуе, писма, па чак и слике, неплаћене рачуне, можда и судске пресуде. Писац, кога називам песником, уклапа се у прозу седамдесетих. Ако наведени параметри не могу да окарактерису његову прозу, написаћу: *насујрош доминантној стирурју сриске прозе...* Тежња ка индивидуалношћу или минорност?

III) Други део је лакше написати. Ако сврстам аутора у постмодернизам као раздобље из којег не може побећи: па, забога, он у њему живи. Или уже... Могао бих да га одредим као *минималисту*, и онда се послужити терминима енциклопедије. Тако нећу морати да наводим одломке из његових прича. И сада, чини ми се, да долазим до кључне тачке огледа: јунаци, мотиви, теме. Све теме се, разуме се, црпу из стварности, односно, фикција је само сенка збиље. Грозоте стварности не може да измисли литература. Не постоји вероватност у литератури која није осведочена у стварности; а опет, теме које су доминантне у стварности, никада неће бити обрађене као књижевне теме. И, с друге стране, опонашање саме стварности, дакле, оно што је миметичко, када постане део литературе; збиља, сама стварност ако се преслика у литературу, пресликавање никада није једнозначно.

IV) О улози посматрача? О свезнајућем приповедача? Аукторијална и персонална приповедна ситуација? Сведок наратор? Наратор учесник (прво лице). Приповедачев говор. Говор ликова. Приповедање догађаја *језиком времена*. Типови нарације. Хетеродијагетска и хомодијагетска? Аукторијално и акторијално приповедање. О фокализацији. Разврстати текстове са нултом, унутрашњом или разноврсном фокализацијом. Шематизација наративне ситуације и реализација ликова.

V) О карактеризацији ликова. Увођење јунака у причу може да изврши именовањем; или истицањем општих карактеристика: мушкарац – жена; занимања: лопов, курва; или религијске карактеристике: католик, протестант; социјалне карактеристике: професор, радник; место живота: село-град.

На крају можда би лаички приступ био најбољи. Уосталом, чак ме је и било срамота да писцу – снисходљивим, али тоном пуним себе – признам да нисам читао његове приче. Можда ми је зато, слутећи моје непознавање његовог рада, и предложио да напишем критику о његовим причама и да накнадно убацам одломке које је он одабрао из прича. Био сам већ урадио концепт есеја. Можда се, помислио сам, писац неће сетити нашег договора. Међутим, аутор није заборавио обећање: ево, шаље ми фрагменте. У писму ме моли да не читам одломке уколико нисам довршио есеј.

Читајући неколико фрагмената *Субјективни тренућак професора*, проналазим опис једног професора. Ја сам јунак фрагмената, а можда и целе приче? Приказује ме као неуспешног професора који својим ауторитетом омогућава објављивање неких књига које *нису вредне*. Говорим на трибинама, пишем за угледне часописе, а моји ауторитет штити осредња позиција факултетског професора; (чак приповедач зна да ми је брат политичар).

Можда на основу фрагмената слутим причу о себи, коју ми потура писац, а можда и стварно сумњам у свој досадашњи рад, те су фрагменти текста само моја пројекција у причу коју нисам читао, и чију садржину не знам? Можда аутор жели да ме подстакне да прочитам све његове књиге? Ако у књигама нема поменуте приче? На основу неколико фрагмената покушаћу да реконструишем његову причу тако да део ње буде и моја биографија.

Професор покушава да буде смирен. Телефонира писцу. Хтео би да разговара са њим. Писац се смеје. Професор схвата да се писац поиграо њиме. Креће да се сретне с писцем. Чују се звона са цркве. Са торња откуцава часовник. Професор са брега силази ка главној улици. Види колеге који одлазе на прве часове. Замакоше за угао, далеко напред, и он их не сусрете. Застаде и поче да припаљује цигарету. Чекао је тренутак да се писац појави испред кафане. С писцем је могао да разговара на факултету. Професор је, ипак, одабрао кафану. Дуго је седео у њој. Писац није стигао. Упита се за тренутак да ли уопште постоји писац. “Ипак сам ја тај који ће створити коначну представу о писцу”, рече у себи и настави да чека.

АУТОР И ЊЕГОВА ЈУНАКИЊА

Омиљена форма овог аутора је кратки роман. Написан је у години 1976/77., затим је изгубљен; послао га је из војске кући, поштом, и више се не сећа да га је нашао. Писао је својој војној пошти о могућности да су му рукописи враћени, пошто је изашао из војске, али није добио никакав одговор. Мој задатак је да обновим краћи роман понављајући, не само, дотични роман, већ и *краћи роман* као омиљену форму аутора.

Гледао сам папире са текстом куцаним са обе стране листа. Трагао сам преко прецртаних страница о свету стварности и о свету маште, да бих нашао назнаке изгубљеног рукописа. Моја девојка се напрезала да ми објасни како патим од маније приређивања. Прогањају ме неприређени рукописи: угуравам их у сопствене матрице. Хеј! па у матрици не мора да се затвара, може да се чува.

“Он је био онај који је прво продао аутомобил”, рекла је моја девојка узвишеним тоном обезвређујући особеност, “а после је био онај чија се слика појавила у новинама. О њему су говорили сумњајући. После је био онај који није давао деци старе папире, иако су се љубазно осмехивала. Није могао да их прими, нити се базирао на звоњење, а знали су да се налази у стану. Нека госпођа је чак рекла да је он сводник, наркоман и растурач дрога.”

Срџба је долазила, мислио сам, због моје немоћи пред новим рукописом који стварам. Очигледно да нисам маштовит. Чекајући на *тво* своје време: тренутак када ћу ипак почети са писањем, знао сам да је обнављање рукописа писање новог романа са уметица оног што је преостало од некадашњег.

Јунак романа је песникиња. Налази се на лечењу. Смештена је у једној бањи. Сусреће професора матерњег језика. У почетку књиге описује се њихов долазак на одмор. Путовање: торбе, кесе, гужва. У белешкама се налазе подаци о путовању, мада је аутор могао да опише било које путовање. Зато, приликом читања, прескачем опис путовања. Професор језика и песникиња изненађени су сусретом.

“Одмах неко познат”, рекли су у исти мах.

Проналазим, у једној новини, обавештење туристичке агенције: у сасвим малом месту, мирном и одвојеном од света, проводе одмор (а не да су на лечењу) један реномирани научник и позната песникиња, затим, проналазим у отпадним папирима њен текст.

И овде је на твоју адресу стигла пошта коју би ти читао приликом сунчања, или у радној соби, приликом одмора. Читање и одговарање на писма која су стигла, прејустито си мени, жени из садашњости, како си говорио. Понекад би ујутро, док се неко од посетилаца уносио у садржину писама, ушито: “Које је сада време?” али скоро никада ниси сачекао одговор.

Особље хотела обезбедило ти је несметани рад, а да то ниси приметитио. Чим је један дневни лист, са много појединости, објавио како протиче радни дан научника, радознали су почели да те устављају на улици и о нечему питају. Али, пошто ниси одговарао на њихова питања, нити си их гледао, они би збуњено говорили: “Покушајте да нам поклоните мало времена.” Ускоро су се окуљали у таквом броју да ниси могао остати миран у свежим јутарњим часовима, у ужареним појодневима, у пријатним вечерима. Неколико људи се издвојило из масе. Викали су да научнику смећа гужва. Они су се сами губили у гужви исујући неразумну масу. Више се и није знало где почиње гужва јер читаве ходнике су прејавила њега њела и деца умазана чоколадом. Ти си усјевао да се проби-

јеш кроз њих и појнеш се на зид. Свакој тренујка си могао њасити на њихове љаве.

Доле, на поду, маса је чекала не знајући шта научник ради сасвим мокар од зноја. Погледају су били упрћи у твоје тело. "Пази!" викали су. Најјорнији су буљили у силуетну читаве ноћи. Док су гледали ти ниси сишао са зида, није прешао са друге стране. Чинило ти се да се налазиш у будућности, окошталој и претвореној у споменик, јер је само отуда излазак био немогућ.

Када сам сместио јунакињу у бању, тренутак је да прокоментаришем шта се дешава:

А) са јавним мњењем.

Банално. Никаква фикција. Као у сваком времену. Зараза! Болест се манифестује оспама по телу, затим се исfleка кожа. У жеку туристичке сезоне сузбијање заразе врши се тајно. Јавно мњење је, ипак, некако дошло до информације о болести. Почели су напади на туристе. Свлаче их и прегледају. Затим су мештани почели да сумњају и нападају једни друге. Напунили су амбуланте желећи да се прегледају и спрече заразу.

Лекар је устао. Сетио се нечег. Погледао је са сумњом пацијенте.

"Чуо сам", рекао је, "да се појавила зараза. Манифестује се осипом, затим лице добија фацу корубе."

Погледао је професора и песникињу. "Ви сте болесни", викнуо је гледајући професора. Пришао му је ближе. Стварно је био болестан. "Па како то да дођете у бању! Знате, постоји једно острво на које превозе болесне, и тамо их остављају. Ја не знам, можда на острву постоји и болничка екипа."

"Али и ти си болестан", рекла је песникиња лекару. "Погледај се у огледалу."

"Па шта. Неважно је да ли сам ја болестан или здрав. Ја сам мештанин."

Пошто је у чекаоници била гужва појавили су се пацијенти који су опколили улаз. Хтели су да уђу.

"Бежимо из бање", урлао је неко.

"Ако бежите и ако не бежите ја нећу да вас прегледам", рекао је лекар.

"Власт су преузели болесни. Болест су прогласили за здравље. Болест је заштита од атмосфере. А шта ми да радимо? Како их нисмо на време пребацили на острво!"

"И ја сам болестан", рекао је лекар. "Зар не видите. Ја сам власт. Бежите из амбуланте да вас не гледам."

У собе, што су мирисале на сперму, укварено јело и уље, биле су достављене новине. Стављане су заједно са теглама, фармеркама и смрдљивим чарапама. Пацијенти их нису читали за време доручка, већ је на њих падао мајонез, стварале су се масне мрље од виршли и јогурта. Песникиња баца поглед на насловну страну. Спрема се за излазак. На себи има унихоп. Груди су јој голе. Врхове дојки додирује коса, коју је њена рука – из навике – забацивала на леђа. Груди тада остају уздигнуте. Погледа *делове садашњости*, како неко назва дневну штампу.

"Како ружно изгледају", рече песникиња гледајући лица болесника, али не погледа наслов испод фотографија. Прочита да су промене на телу захватиле већи број становника, и да је болест нормални *развој* организма, те чак и његово јачање. На слици су стајала лица на којима се *промена садашњости* почела уочавати: бразготине, красте и корубе уместо лица. Вече је. Сунце се губи иза облакодера. Песникиња је села на кревет, распрострла новине. Како су јој красте на фотографији сада изгледале као неминовност покушавала је *да у њима открије лейошу*.

"Више ниси болестан, и не чекаш оздрављење",

рекла је песникиња свом љубавнику, професору. “Видиш да је болест нормални развој организма. Сви ћемо се разболети. Стварност нас жваће.”

Двоуми се: да ли да изађе?

“То је наша стварност”, каже професор. Не жели да проводи вече у њеној соби. Моли девојку да прошетрају. Љуби јој косу. Затим јој милује раме. Она се двоуми. Каже да се свака шетња завршава повратком у стан. Тада је уморна. Није јој до љубави. Професор је упоран. Доноси њену одећу. Поново је љуби. Док се облачи посматра је у огледалу.

Прошли су поред ниских кућа слушајући одзвањање корака. Смењују се дворишта, отворени прозори, уздигнуте завесе, мириси цвећа у саксијама. Прешли су читаву улицу. Ишли су једно поред другог. Често га у ходу удара куковима. Изгледа много шира. Такав утисак допуњавали су њен кратки мантил и мини сукња. Професор застаје. Иде испред ње да би јој гледао у очи. Она тај поглед не може да издржи. Почиње да жмири. Професор је уставља. Гледа јој зенице. “Шта поново гледаш?” пита она. Он је љуби. Песникиња је смирена. Није се више узбуђивала због тог текста у новинама: *Ћрагови садашњости на телу и души*.

Професор је пребацио руку преко њеног рамена. Шетајући кроз град гледа фасаде, кејове, прозоре. Где су музеји? Можда се у близини налази нека галерија? Али данас гледа лица људи. Узнемирени су. Као да немају жељу да гостима понуде петпарачке књиге, амблеме, сувенире. Непокој поново ухвати и њу.

“Болест мења поглед на свет”, рече.

Песникиња милује професорово лице. Пита се са гађењем: да ли ће морати да се облаже бањским блатом, како би се одбранила од болести коју изазива *садашњост*. Стоје на углу улице да би избегли гурање са пролазницима. Једна жена као да маше професору. Кренула је ка њима. Затим застаје. У сунцу се професору учини да је прелепа. И жена схвати да привлачи професорову пажњу. Поново му махну. Профе-

сор буљи у њене кукове. Песникиња га гледа крајичком ока. Пита га нешто. Он се смеуљи. Гласно изговора једну реч, као заводник или покварењак. За тренутак, ипак, професор заборавља песникињу. Прилази младој жени као да је сам. Можда је и она била његова ученица? Песникиња се окренула. Професор је видео како се удаљава. Пошао је за њом. Застао је. Чекала га је. Песникиња сама стоји на улици. Помало љута због нападаог махања оне жене. Превара мења поглед на љубав.

Не верујући новинама, потуче се група здравих која изађе из *улице манифестације!* Викали су да се јавност обмањује. Тако *ружна стварности* заувек остаје на телу. Безразложно обоје се нађоше у гужви оних који су демонстрирали, и других који су били против демонстрација.

Чекајући га песникиња је пришла једној *здравој* групи људи који су постављали бину. Стаје на приличној удаљености од њих. Чује закивање ексера. Слуша расправу о томе ко треба да се убије или смени: болесни ће приграбити власт и уклонити здраве!

“У недоумици сам да ли је болест нормални развој организма: чак неопходна заштита”, рече једна жена. “Морамо спречити панику: промене тела прогласити нормалном заштитом организма!”

Појављују се органи реда. Униформе плаве боје се најпре појављују у даљини. Онда плаве боје затварају улице. Они који су најближи покушавају нешто да објасне милицији. Органи реда нису хтели да слушају демонстранте.

“Постоји место за подношење жалби”, каже један од њих.

Професор је увидео да више неће моћи да приђе песникињи. Она потрчи ка неком улазу. За тренутак је још видела професора. Њен пролазак је спречен. Чувар реда је хвата за косу. Прикључује је групи коју угурава у комби. “Не опири се”, каже јој. Повијају јој руке иза леђа.

Шофер комбија возио је пребрзо. Убачени негодују. Шофер кочи. Угурани се трпају једни преко других. Гунђају. Уводе их у неки мемљиви ходник. Задимљено је. Песникиња посматра оком, као камером. Свако покретање тела или руке привлачи њену пажњу. Креће у једну, затим у другу страну. Види шалтер у зиду. Покушава да се прогура до шалтера али не успева.

“Ако не стигнемо на ред у овом ходнику, сачекаћемо да се у граду отворе нови шалтери”, рече један човек. “За сада је немогуће обезбедити за незадовољне довољно шалтера.”

Песникиња покушава да стане у ред међу чекачима. Посматра их гурајући се ходником. Одлази до краја ходника. Застаје слушајући добацивања. Стаје на средини ходника.

“Желим нешто хитно да кажем”, рече песникиња. Само се извише лица из масе. Крваве очи погледаше кроз њу. Песникиња није силом покушавала да се пробије кроз ред, што јој вероватно не би успело, јер би убрзо дошло до туче.

На једном отвору, у углу, видело се промицање дана. Зрак сунца је још мало продирао и померао се по зиду. Долазило је вече. Песникиња је и даље остала у загушљивом ходнику слушајући, далеко, међу окупљенима свађе које су се завршавале тучама.

“Позваћу чуваре”, чуо би се глас, и тада би се поново успостављао ред. То што је мислила да ће урадити, одједном схвати да баш није једноставно. Толико људи чека да би стигло на ред. Свако сматра да је његов проблем најважнији, општи, и да се тиче већине. Вероватно је свако, улазећи у ходник, намеравао да што пре обави посао, да би затим губио вољу и настављао да чека добијајући у изразу лица тупост. Више и није знао колико ће времена проћи док не стигне на ред.

Приведени се увукоше у футере, прекрише чаршавима, пригураше се једни уз друге, да би тако пробдели ноћ и били први у реду. После сна видеше како маса излази из улаза, појављује се из других просторија, запо-

мажући од болова који су се током ноћи увукли кроз влажне подлоге у тела. Оно што су читаве ноћи сматрале сенкама сада се показало да се креће: покрети тела.

Шалтерска службеница дође много касније. Сачека да се маса умири, и да се разиђе, да би ушла у радну просторију. Странке дуго нису хтеле да јој направе пролаз плашећи се да други не заузму њихова места, али пошто је шалтер био направљен на вратима која су била једини улаз у просторију, чекачи се некако сабише и направеше службеници пролаз.

Песникиња покуша нешто да каже. Неко викну: “Не говори!” Збуњена, она погледом потражи човека са тако снажним гласом. Не види га.

Улази службено лице. За њим долази мирис. Бркови су му велики. Стоји поред стражара. Људи се подигну. Први скаче један млади човек. Удахне ваздух и заћути. После му се затресу ноге. Неко пита песникињу: “Да ли га познајеш?” Песникиња га не познаје. Посматра како се тресе. Униформисани стражар прочита име. Из реда се јави један мршави човек. Униформисани каже: “Ти си ту?” И почне да га удара. Нападнути се изненади. Помене Бога. У помоћ позива људе из реда. Чекачи окрећу главе. Не гледају га. Мршави се онда увија на поду прекривајући лице, мислећи да ће тако примити мање удараца. Мрачно је. Кроз врата се чује како пада киша.

Песникиња примети апатично лице жене са шалтера. Она и не слуша људе који јој се обраћају! Узима папир који јој се нуди, затвара шалтер. Примедбу, исписану на папиру, баци међу остале молбе. Затим сркне кафу. Повуче дим цигарете. Поново отвори шалтер. И тако све до паузе.

“Која је сврха овог посла?” упита се песникиња. Наставила је, ипак, да чека у ходнику.

“Придружила сам се маси која нема где да живи, те станује у ходнику чекајући наводно, ред пред шалтерима, како не би постала сумњива чуварима”, рече једна жена.

“Овде се мења поглед на свет”, шапнула је песникиња.

“Можда је болест, ипак, природни развој организма.”

“Како сада да изађем одавде?”

Песникиња је ишла до краја ходника, затим се вратила праћена погледима. У ходнику препознаје једног мушкарца који ради на шалтеру. Збуњена је. Хтела је да затражи његову помоћ. Да га упита нешто? Указује му на господина у униформи. Тада одјекну сирена хитне помоћи. Неко је на крају ходника, или у некој од канцеларија био на самрти. Збуњени људи се примакоше зидовима. Болничари гурају колица. Пресијава се бела рукавица на слободној руци једног од њих. Песникиња гледа журбу болничара, затим краткотрајно чуђење, те ужурбано изношење болесника. Шалтерски радник помилује песникињи лице. Пољуби је.

“Није ово за песникиње”, каже јој. “Како ћеш да изађеш одавде?”

“Нећу одавде да излазим. То што се налазим овде, има разлога.”

Шалтерски радник је закључио да она не зна где се налази.

“У затвору си, али ти још то не схваташ. Било би штета да због своје наивности страда тако лепа девојка.”

Она покуша да одобровољи шалтерског радника. Приближила му се. Шапну му нешто на ухо. Он је загрли. Неко им добаца да пазе како се понашају. Умешали су се и други људи из ходника. Поново је изазван неред. Дежурни построји оне што се гурају. Онај што се тресе: гаће му играју.

“А када си најављивао да ћеш променити свет ниси се тресао”, каже му дежурни. Он само ћути, или не сме или не може да говори. Дежурни пита једног из реда: “Шта ћеш ту?”

Он иступи. Чини се: пашће. Дуго ћути. Слегне раменима. Нокти му крвави. Дежурни издвоји још једног.

“Ја мислио ви завршили.”

Двојица издвојених стоје пред вратима. Скочи онај што се тресе. Можда је хтео да туче оног поред врата. Остали га задржаше. Па викне: “Ви сарађујете са стражарима.”

Дежурни отвори врата. “Ови хоће да нас поубијају”, каже издвојени.

“Који?” пита стражар.

Двојица издвојених излазе.

“Да ли је сунце зашло?” пита шалтерски радник.

“Не знам. Дуго сам у ходнику. Не знам ни да ли постоји сунце.”

Песникиња је загрлила шалтерског радника. Коса јој лепршала кроз ваздух. Он поче да се смеје. На црвеној мајици је исписао: *Тело ми служи за забаву.*

“Ви сте покорни”, рече песникиња. Поче да га вуче. Затим му је цимала главу. “Ви који радите у овој установи.”

Вриштала је. Врисак је био добро познати знак стражарима. Изгледа да је једног тренутка хистерија нормална. Чуvari реда би растеривали окупљене људе. Опружене су ритали. У гужви се видело покретање одеће и песница.

“Свака будућност пребрзо дочекује садашњост”, песникиња је чула глас шалтерског радника.

Песникиња поче да виче: “Зар у тако нехеројском времену, као што је наше, могу постајати хероји. Здравни људи се налазе пред шалтерима и у затворима; болесни су вероватно пребачени на острво.”

Стражари су груби. Вуку је за косу. Окрвављену је угуравају у један мрачан подрум. Почела је да се отима. Оно што следи десило се, или можда није. У тами, очекујући да буде силована, песникиња је знала да хапшење мења поглед на друштво. Чинило јој се да је њен живот садржина приче која јој је непрестано измицала док није постала стварна. Неко је прочитао карактеристичан одломак из приче и песникиња је почела да се смеје. Шћућурена, седела је у углу. Оно што се

десило налазило се у биографији. Мушкарчева рука, што је миловала вагину, подиже се објашњавајући натпис: *Анаџомска трађа разболела се у уцбеницима*, да би прсти нежно прошли кроз песникињину косу. Био је почетак месеца. Смењивале су се пароле, а на карти ратишта.

“Лудо моје”, тепао јој је мушкарац са шалтера. “Ниси схватила да те шалтерски радник воли. Зато сам те изоловао.”

Настављао је да јој љуби усне.

Б) шта је са мном, са аутором.

Изнајмио сам стан без грејања. Грејање ми није ни потребно јер је ова зима топла, за разлику од претходне. Уосталом, последњих неколико година сам провео у собама без грејања. Пробудим се. Отварам прозор. Удахнем свеж ваздух. Испред прозора спава пас. Милујем га. Врата су отворена. Пас никако не улази у собу.

Аутор у трећем лицу

Аутор седи у кафани. Одсутан је. Понекад погледа према шанку. Затим се ослони о зид. Повремено помера кутију цигарета са једног краја стола на други. Утрчала је његова девојка. Као сваки гост који тражи неког прошета кафаном. Разгледа људе за столовима. Аутор седи у углу. Није га одмах приметилa. Прилази му. Нагло га грли. Почиње да га љуби. Аутор се измиче. Смита му њена дроњава коса. Села је поред њега. Пред аутором је њено лице: мало, округло, испијено. Један зуб јој је кваран.

Девојка: Ево, нашао си свој модел. Некада си ме замишљао и цртао. Отада је прошло десет година.

Коначно сам постала онаквом каквом си ме замишљао.

Светло је обасјавало њену главу и руж на образима. Усне су јој бледе.

Аутор није био сликар. Ћутао је. Чинило му се да одувек ћути. Било му је свеједно шта ће његово ћутање изазвати код других, јер је речима изазивао бурније реакције.

Девојка: Лако је да ме надгледаш у причи. Шта ћеш сада? Хоћу да видим твој ... Хоћу, морам да га видим.

Хвата једну и другу страну мантила како би га заклонила од погледа радозналих гостију. Чим је био споменут полни орган, и ухваћен мантил, аутор је осетио ејакулацију. Ћутао је. Девојка је почела да му откопчава панталоне. Аутор је устао.

Девојка: Буди добар. Почећу да урлам. Зашто се не радујеш што си упознао девојку коју си некада замишљао и цртао. Ето, видиш. Понекад могу и да оживе портрети. Ти си ме стварао онаквом каква ћу бити; каква сам сада. Изнајмио си стан. Побегло си од своје јунакиње.

Аутор је извукао девојку из кафане. Небо је ведро. Ретки пролазници их сусрећу. Момак је загрлио девојку. Корачају улицом. Пролазе поред излога. Испред излога је аутобуска станица. Гледају продавачице у црвеним радним хаљинама: у патикама клизе заробљене по просторијама, од једног до другог купца.

Попели су се у аутобус који је девојка одабрала. У аутобусу је гужва. Тела су припијена једно уз друго. Девојка грли аутора. Многобројни пешачки прелази, улажење и излажење путника. Девојка понекад јеца. Сишли су. Кренули су улицом. Ушли су у један улаз:

интерфон, глас, лозинка, зујање лифта. У соби мирише опијум. Полумрачно је. Тела махом леже на поду. Две девојке у кашичицама греју дрогу. На поду је бокал са водом. Њих двоје су сели заједно наслоњени на регал. Аутор је ћутао. Лула је кружила од једног до другог. Аутор није желео да пуши, али девојка му је нагурала писак луле у уста. Осећао је бљутав укус у устима. Девојка је онда пила воду, затим је негде отишла. Аутору се учинило да везује руку цревом и убризгава хероин у вену. Вриштала је. Легла је поред њега: миловао ју је. Она није осећала додир његове руке. Пушио је хашиш. Увек му се чинило да не осећа његово дејство. Покушао је да види лица која су седела у просторији. Видео је два црнца. Други који су венем упили хероин лежали су на поду. Аутор је одлучио да их напусти пре него што му позли. Повео је девојку. Опирала се. Он је вукао. Сишли су лифтом. Аутор је шамарао. Плашио се: можда је узела јачу дозу! Остадио је зато у лифту. Убрзо се вратио и поново је вукао са собом. На светлу му је изгледала боље. Чак га је упитала: “Куда ћемо?” Када је аутобус убрзао аутору се чинило да узлеће. Стигли су до ауторовог стана. Девојка је спавала. Аутор је попио једно пиће. Било му је боље. Попио је мало воде. Када је изашао из купатила скинуо је девојку. Јадно је изгледала згомилана на поду. Вукао јој је груди. Девојка се није померала. Миловао је њене кукове. Помишљао је: голу да је избацити напоље? Додиривао је њене усмине. Она се ни тада није покретала. Почела је да стење. Груды су јој се надимале. Срце јој је убрзавало рад. Стављао је главу на њене груди. Слушао је откуцаје срца. Покушавао је да води љубав са њом али му није успевало. Хтео је да позове неког. Отворио је прозор. Гледао је паркиралиште. Има ли кога? Било је већ касно. Није било људи на улици. Када се окренуо није видео њено тело. Саплео се о њу. Подигао је и бадио на кревет.

“Ми ћемо обући мантил, подвити крагну, те отићи у топли стан исто као што ћемо зинути два пута, док

други гледају како се утишава наше било на жили куцавици. Прекриће нас чаршавом. Ставити у сандук. Приредити спровод. Како земља пада на поклопац и одјекује! Можда нас неће сахранити већ бацити у ватру. Можда ће сачувати мало пепела за оне после нас. Тако ћемо напустити историју.”

Аутор у првом лицу

Разболео сам се. Често прекривам лице ћебетом. Знојим се. Тело ми је малаксало. Лежим у кревету, а то није исто као лежати у возу или аутобусу, и премештати тело из места у место; од радног места до хладне собе и фрижидера, који увек чека са остацима хране. Видим голо тело девојке. Тако је мршава да га не могу упоредити са женама које сам видео: њено округло лице, намазано слојем шминке и пудером, њен танак врат са масном косом која је поигравала низ леђа и чији су увојци падали до малих округлих дојки. Чинило ми се да сам ту жену обавезао да пази на мене док приређујем свој рукопис.

Девојка крије значење моје болести. Одвраћа посетиоце од разговора са мном. Изузев доктора нису обраћали пажњу на моје приче, а ја сам све чешиће ћутао и препуштао се спокојству. Чујем покрете посетилаца, изговорене речи. Сажалевају ме. Изгледало ми је да гласове изговарају сувише далеко, убрзо ми нису сметали.

Устао сам. Отворио сам прозор: дотицала га је расцветала грана. Дуго сам гледао кровове. Био сам данима у тој соби, али никада нисам приметио кестенове у дворишту. Довукао сам кревет до прозора. Опружио сам се у њему. Чекао сам да угледам кумулусе гоњене ветром. Изашао сам док су, у другој соби, ћаскали посетиоци. Возио сам се аутобусом, затим трамвајем. Полупразни су. Чак нема ни девојке коју бих могао да загледам. Сишао сам на реку. Тело ми је било потпу-

но предано. Чуо сам писак воза у даљини, тутњаву, усамљене гласове жена, глас детета, песму девојке, скаредне речи крмароша, расправу с неким.

“Болест је одавно прошла”, рекао сам.

Моју девојку, песникињу, и даље је оптерећивала љубав са њеним некадашњим професором. Није нашла повод да оконча њихову везу; ни професорова болест није могла бити разлог за раскид.

Мало су се разликовале љубав описана у причи, и ова, стварна. Њен провинцијски професор постао је предавач на факултету, и научни сарадник. Заборавила је на њега. Онда, док је ишао колима, угледао је на тротоару, мало погрбљену, са торбом у рукама. Није га одмах препознала док труби повијајући главу, тако да је морао да спусти стакло, извири и узвикује њено име. “О”, узвикнула је када га је угледала. Тако се њихова веза повремено понављала.

Гледам риболовца који спокојно седи на обали. Не видим штап, струну, нити могућност да он лови рибу. Питам га нешто. Силазим до обале. Настављам да се крећем поред саме обале. Смркава се пребрзо. Према мени су се одједном испружиле руке. Искључио сам вид као средство којим сам долазио до података. Песница се тако нагло забола у тело као да му је припадала. Увијајући се пао сам на земљу. Рукама сам опипавао делове који су ме при додиру болели.

“Можда је то био професор”, кажем.

“За причу је логично да је био професор,” додајем.

Био сам сâм на обали. Увидео сам да је вика бесмислена. Запливао сам да не бих осећао болове. Далеко се видеда шума.

Епилог

Када модел нађе свог сликара, то ништа није нарочито, чак је и нормално да се сликар и модел удружују и да живе заједно. Али када романескна јунакиња нађе свог аутора ствар није тако једноставна.

Песникиња (романескна јунакиња) прича да је она послужила као модел за јунакињу изгубљеног романа. Седи за столом. Кружи руком. Жар цигарете се креће по ваздуху. Аутор је њен друг. Можда и љубавник. Једно време је становао у њеној кући. Будућа романескна јунакиња, намерно је аутору причала своје идеје. Пошто је песникиња, она је и сама писала о свом аутору, тако да је аутор постао јунак *свој модела*. Модел је почео да црта свог сликара.

Седамдестих година било је популарно имати свог аутора. Многи писци су пред судом морали да се правдају својим јунацима. У једној паланци жена која је себе сматрала јунакињом једне приче, напала је писца наносећи му повреде виљушком којом је управо стављао у уста комад меса.

Аутор је установио да нема хране. Тражи виршле, мајонез и сенф. Лупа вратима фрижидера. Окреће се у угодно топлој просторији. Долази до купатила и поново пере руке. Узима чашу воде у којој блешти светло лустера. Налази шећер, али нема кафе. Дуго се у ходнику обува, па затим одлази напоље. Неколико пута удара дугме лифта. Онда га држи притиснуто. Па како лифт зуји негде далеко, он трчи степеништем. Напољу је хладно. Са реке дува ветар. Аутор савија рамена и грчи се. Недостају му топлота, поглед бачен на зидове у стану, на прашину коју није скидао откада је отишла његова девојка. Трчи ка аутобусу. Простор је имао неку везу са њим: у њему је живео. Гледа кроз

прозор аутобуса: зграде познаје одувек, светлуцање реке и мостова?

Модел:

То добро парче, отмено, са кожом тамном од сунца, сада већ меком и пробелењеном, мало прикупљеном на челу и крајевима усана, са спаваћицом задигнутом преко раширених ногу, које маме и наводе на сумануте подухвате – много година, сваке вечери, лети, зими, у јесен и пролеће, додирује тридесетогодишњу кожу. Тридесетогодишња кожа одавно већ не осећа сакупљање, мирис, мекоту, те друге коже. Како је тридесетогодишња кожа, која је лепо обухватила мишице, телесност, могла издржати понедељак, уторак, среду, четвртак, петак, субоду, недељу поред тог комада меса обликованог у сисе, разливене под спаваћицом, са натеклим брадавицама...

Могли би сада отићи у кафану. Седели би уз смех и мирис алкохола. Могли би сачекати појављивање новог или јучерашњег дана. Модел би видела руке које покрећу столицу. Затим би намештале чаршав. Онда би махале конобару, привлачиле пепељару, служиле је цигаретом. Пређутна мисао коју би знали обоје долазила би на крају као одвојена, отуђена и далека. А мириси оне нове собе, чекали би неизбежно, заједно са креветима на које би се распрострло тело.

Хотелска соба би била другачија. Мирисала би на покошено сено које се чувало затворено у великим судовима и распрскавало се током дана или вечери. Чаршави би били испуњени мирисом детерџента.

Дијалоџ:

Аутор:

Ја о романесној јунакињи пишем у трећем лицу, а моја јунакиња, модел мој, о мени пише у првом лицу. Пљачка ме! Огољава непрекидно.

Јунакиња:

Немој да се љутиш. Да ниси рекао како покушаваш да ме опишеш, и изнесеш моју љубав са професором, не бих ни ја тебе описивала. Једино види шта је боље јунак који говори у првом лицу или наратор у трећем лицу? А зашто сам почела да те описујем? Белешке које си заборавио код мене хтела сам да ти вратим, али онда сам се сетила: биће део твог лика; лик аутора који ствара његова јунакиња.

Лепо је што си прихватио да унесеш у роман текст где те ја литераризујем. Нисам ништа имала против што сам јунакиња твоје изгубљене књиге. Ја сам модел; прототип који је послужио за стварање јунакиње романа. Када више ниси знао шта ћеш препустио си ме бризи шалтерског радника, милиције и текста.

Као што сликар може да нађе свој модел, много година касније пошто је већ направио портрет, тако и прича писца може да се догоди много година касније, пошто је већ написана. Сликара је већ у годинама. Гледа девојку која личи на његов портрет. Предлаже јој да постане његов модел. Портретисао је када није била ни рођена. Девојка се смеје. Зраци сунца обасјавају њене зубе и косу. Писац се плаши да песникиња не постане јунакиња приче која је давно написана.

Монолоџ:

Аутор се љутио. Свађали смо се. Шест месеци је бесплатно становао у мом стану. У мојим витринама још стоје књиге из његове библиотеке. Моје идеје је унео у своју књигу. Његове белешке и рукописе налазим у својим фасциклама. То ми ваљда даје за право да ја, као модел за јунакињу његовог романа, понешто напишем о аутору уносећи у текст његове дневничке записе. Где ће већу пакост него да песникињу узме за своју романескну јунакињу. Ето, аутор је то урадио. И онда када није имао где да спава, нити где да држи сво-

је књиге, већ их је држао у мојој соби, узела сам његове записе и убацила их у роман; фактографија. Рекла сам му: узео си моје идеје за твоју изгубљену књигу.

“Нисам”, викао је. “Једноставно сам закратко, описивао твоју љубав са професором.”

Стално је говорио да сам размажено дериште. И нека сам. Родитељи су ме добили у познијим годинама. Откада им је припао један део наследства скоро и да не свраћају у град. Аутор жели да ми замени оца? Ту улогу су моји родитељи поверили оном ћелавом очевом колеги са шестог, који долази само да попије чашу вина, и прича о јуришу када је био рањен.

Нисам морала да примим ни аутора. Дуго га знам. Он је из очевог села. Тамо смо се упознали. Колико ми је дана улешао на летовању. Како је коректан, помогао ми је да објавим и прве текстове. А онда је испољио своју лукавост. Када би срео мог оца у селу, појављивао би се у Београду. И, наравно, прихватала сам га. Није ми се чак ни чинило да сам му љубавница. Једноставно смо сарађивали на нечем заједничком; што сам ја назвала *појлед на свети*. Била сам љута када бих остајала сама. Нисам знала шта да учиним са лешом: (са текстовима).

“Где је?” питала сам се.

Увек када сам остајала сама утрчала бих у купатило слушајући како прљава вода истиче из каде. Надала сам се да ћу утврдити да се у соби налазе три револвера, две бомбе, средства за наркозу, чак и читко исписана биографија аутора. Била сам радница банке. Увек сам успевала да набавим хашиш. Пушила бих сама. А онда бих покушавала да га тражим. Аутор је моју идеју о зарази унео у роман. Криво је то од мене. И да се нисмо једном опили никада то не бих сазнала. На крају смо се договорили да, ипак, направимо причу чију смо композицију заједно конструисали и која се налази пред читаоцима.

БУКЕТИ ЦВЕЋА

У пубертету сам чуо да се једна жена, која се два пута удавала, сада, одједном, оженила. Ваљда је то била глумица у неком од филмова: документарца о трансвеститима! Глумица се чак тога није ни стидела. Неколико мојих другара и ја одједном смо зажелели да видимо тело те жене-мушкарца, хермафродита. Испоставило се да га познајем. Становали смо на истој аутобуској линији. Имао је посед на крају града. У родитељском дворишту налазиле су се две куће. У једној су живели његови родитељи, у другој он са женом. Нису венчани јер је он *био заведен* као женско. Радио је на филму, а жена у фабрици дувана. Направио сам план. Међутим, није се могао остварити без киднаповања хермафродита. Ризично. Хермафродит је био повучен, што је и логично, и наоружан.

Његова жена је старија од мене. Службује у економском одељењу. Постоје жене чију настраност приметим тек када сазнам имена њихових љубавника. Шта би могло да је веже за хермафродита, ако не њена настраност. Нису је познавали ни у предузећу. Запослила се *одазивајући се* на конкурс. Она је очигледно *имала везу*. Људи из медија. Један мој друг је њу сматрао лезбејком. Вероватно се није дружила с мушкарцима. Или није успео да је освоји.

Аутобусом се враћа са посла. Пратим је. Стојимо заједно на предњој платформи. Покретање главе у ретровизору. Трачак светла пао је на њено лице. Примећује да гледам њен лик у огледалу. Зажмури и забаци косу, питајући се ваљда: шта жели овај дечко? Помера се, али сада је само пратила своје узнемирено лице, трепћући очима, чак је и дотерала прамен косе.

Испрсила се и зраци су јој обасјавали глатку и белу кожу која као да није имала везе са њеним уморним очима.

На следећој станици је сишло десетак радника. Она се тромо вратила уназад и села на седиште поред прозора. Сео сам преко пута ње.

“Шта има то на мом лицу?” питала је.

Нисам одговорио. Смешио сам се. Ово је био трећи дан како је пратим. Онако уморна и поспана, више и не жели да ме гледа. Загледа се у стакло прозора. Већ су уморни путници који су седели поред нас. Намерно чешем своје колена о њено. Она не жели да разговара са мном. Помера само ногу, нехајно каже:

“Момак, шта желиш од мене?”

Дијалог јој представља толики напор да и не жели да саслуша мој одговор. Ја идем за њом понављајући:

“Ваљда ћу једном добити оно што желим.”

Живим сâм. Отац и мајка су на селу. Доћи ће тек почетком зиме. Мој отац сврати понекад у стан. Преспавана. Сваке недеље на путу проводи три дана. Храним се сâм. Када ме мрзи да готовим одлазим код сестре на ручак. Уобичајено задиркујем сестричину.

Телефоном зовем хермафордитову жену. Глас је њен: мало је промукла. Опет прича нехајно. Ваљда ћу добити једном то што желим! Следећег дана целим телом сам прилепљен уз њено тело. Непрестано се додирујемо. Она је окренута леђима. Осећам дах уморне жене, препоне на бутини, груди. И када је аутобус остао празан пружио сам јој папир са адресом.

“Реклама”, рекао сам.

Цимнула се као да ће јој папир изгорети руку. А онда је, ваљда, желела да ме учини срећним, као да је знала да ћу се радовати – узела је папир!

И то је био почетак. Сутрадан, сва љупка, притрчала ми је на аутобуској станици. Изгубила је папир! Није знала да ли га је нашао њен муж или га је негде заборавила. Шта би сада требало да уради? Одједном као да се одавно знамо, чак и сарађујемо. Како да се

оправда пред мужем који је нашао моју адресу? Док једемо сладолед она се осмехује. Каже да јој помало прија моје освајање. Ваљда схвата да је жена. Док смо лизали сладолед возили смо се аутобусом, корачали, причали. Између нас постоји такав склад да сам могао да је додирујем. Она је померала главу, гледајући ме искоса, тако да бих ја одустајао: неумесно је то, на улици, у њеним годинама. Пољубац, додир, освајање, оставио сам за собу. Њен недостатак: живот са хермафордитом, осећао сам као њен део. Био сам спреман да га прихватим без речи.

“Не инсистирај на мом односу са њим. Нека то остане тајна. Дореченост – тако је мрзим.”

Уместо замора и апатије видео сам усхићење на њеном лицу, уместо спорих покрета уморне жене, појавили су се грациозни покрети који су ме опчињавали. Тада сам осетио сажалење према њој и врхом усана пољубио јој нос. Нисам тражио лепоту у њој; била је ту, поред мене. И нисам морао да је *откривам*, само сам се *дивим*.

До кафанске баште, на обали реке, одвезли смо се мојим колима. Појели смо порцију пастрмки. Ја нисам био гладан. Јео сам помфрит и гледао њене умазане прсте, затим усне, и осмех који је непрестано лебдео на њеном лицу. Када смо попили по чашу вина одједном ми је изгледала уморна, поспана, спремна да одмах уђемо у кревет. Зато ме није зачудило када ми је предложила да *узмемо* собу у хотелу и у њој се одморимо. А можемо остати и до јутра!

“Љубав у оваквим тренуцима... Она поквари расположење”, рекла је.

Седели смо дуго. Безвољни. Тај мир је долазио од хране и вина, затим од реке са чије се обале ширио мирис паљевине. Конобар је покушао да нас забуши чаврљајући са нама. Причао нам је како рибу, коју продају, лове у реци. Прича је била неумесна... Пастрмка нема у овој реци. Зато се жена и насмејала. Лукаво је запретила – да конобар ипак провери рачун.

Посматрало га је њено оштро око књиговође. Видео сам да јој се лице мења: нестају на њему досада, коју сам примећивао, и жеља за сном: од сненог постаје енергично.

Возио сам је ка свом стану, не зато што сам желео, него зато што смо морали негде да проведемо вече. Она је понављала реченицу о лукавству конобара. Било је довољно само да погледа цифре и схвати да смо преварени. Гледао сам *тогине разлике између нас* на њеном лицу и нисам успео да закључим колико је старија.

Када смо стигли у стан скупљао сам разбацану одећу. Склањао сам посуђе. Она се туширала. Збуњени мушкарац коме жена ритуално долази у посету, која већ зна да ће се однос свести на секс, у тами поподнева, неколико посета кафанама; и ту ће се преваре завршити и повремено понављати. Наш даљи однос личио је на пењање узбрдо са којег бисмо желели да угледамо даљину. Препиремо се непрестано: са брда се не види ништа нарочито – реку смо већ гледали. Оно село тамо како ли се зове? И тако, у свађи, ми се и даље пењемо узбрдо, и поново очекујемо да ће се ukazати нешто непознато. Попнемо се на врх брда. Видимо долину у магли. Седнемо и убрзано дишемо.

И гледајући како у огртачу излази из купатила, стављајући одећу у фотелју, у самом покрету руке и мрдању гузова, осетио сам неодољивост која ми је надимала груди и пенис. Иако сам знао да ћу се понижавати, утрчао сам у купатило слушајући како ме она запиткује где се налази кафа, шећер, те сам морао стално да искључујем туш и одговарам на њена питања. Онда је отворила врата и поново ме нешто упитала. Нисам претпостављао да је прошло толико времена од почетка туширања: на уснама јој је био траг кафе! Тада сам осетио да је прохладна вода, али лети је слаб притисак и човек може да се тушира целог дана. Нисам могао да поднесем усхићеност на њеном лицу. Рекао сам јој да затвори врата.

“О, не!” рекла је. “Желим да додирујем то твоје тело: тело мушкараца.”

Окренуо сам јој леђа. Сео сам на руб каде гледајући воду која се још задржавала у сливнику. Она ми је прекрила леђа пешкиром. Док ме је брисала имао сам осећај: ако се поново окренем према њој више ми се неће допадати! Али њена смелост искусне жене, њени живахни покрети, само су ме усхитили, огртачу сам је подигао и однео у собу гледајући како се она рита и узврискује раздрагана.

“Требало би се понекад осетити младом и превареном”, рекла је.

Старија је од мене. Одавно је почела да ужива у телима младића. Страх ме је да љубавну игру преузем на себе. Ваљајући се по кревету поче да ме љуби и уједа. Њено тело откривено час подизањем огртача, час његовим разгртањем, указивало се као део оног пејзажа приликом пењања узбрдо. И она је до краја остала у том огртачу, час скривајући дојку коју бих љубио, час прекривајући пенис који је гризла, и нагомила ме да се увијам и отимам.

После неколико дана толико сам се заситио њене игре, да сам једва чекао вече када она неће доћи, да бих могао да онанишем. И све сам мање очекивао од ње; никакво ново откриће осим помисли да је вежем и натерам да ми прича о њиховој љубави. Чак ми се и чинило да ме она једва подноси, тако да и сама не зна зашто, после посла, долази код мене на туширање и страствену игру. Према њеној ревности осећао сам захвалност. Присност према мом телу није ваљда била одушевљење жене која се приближава четрдесетим?

Једнога дана сам јој купио цвеће. У руци сам држао букет и чекао њено куцање. Личила ми је на терет који сам желео да прекријем криновима. Изненадићу је! Чинило ми се да личим на манекена који увежбава ритам покрета. Када сам већ стајао на тераси гледајући неће ли се попети степеништем ка згради – гледао

бих повијање њених кукова, већ виснулих гузова – чуо сам покретање браве и комешање у ходнику.

Дошла је са мужем.

Букет који сам ставио на сто, он је држао у руци. Жути кринови као да су нацртани на њеној црвеној хаљини. Збуњена је деловала лепше него што сам могао претпостављати. Ипак је она имала своје дражи; њено тело иако у четвртој деценији још је тако витко; страствена љубавница која је желела потпуно да ме има, овлаженог, у устима. Али њена фигура ми је била мала утеха.

Њега сам гледао из даљине; лице скоро без браде, са тамним очима, са јаком црном косом, у сакоу који је скривао груди. Имао је заврнут рукав. Једну шаку је држао у џепу: ваљда се у њој налазио пиштољ. Испружио је ногу. Своју жену је гурнуо на мене.

“Заштити се њеним телом да вас обоје убијем.”

Стрпљиво гледајући њу, затим његово померање пред огледалом: збуњени нарцис. Помислио сам да одложим онај тренутак када ће се зачути пуцњава. И оно што бих назвао филмском сценом; мој страх, покретање њеног и мог тела, његов глас: осећао сам да руководим сценаријем, и нисам желео да се наш сусрет оконча пуцњавом, већ да се постепено, можда неким гестом, смањи напетост. Шта он жели осим да оконча наше животе? Неочекивано сам видео њега као превареног мушкарца који тај срам мора нечим да спере, и њу: жену која је преварила мужа, тако да исход догађаја зависи од односа мушкараца. Чињеница које сам био свестан је његово одуговлачење и двоумљење, тако да више није могао пуцати већ је морао да измисли неку другачију игру.

Угледао је уже на тераси. На њему се сушио веш. Сада није било веша и нисам знао како га је приметио. Када су ми везали руке, он је сео на столицу. Замолио је жену да нам скува кафу. Онда је устао хукнувши.

“Сада не морам да се пазим. Јел тако, љубавнице!”

У касном поподневу кретао се кроз стан разгледајући га, док су му зраци сунца пресекали лице. Онда ме је одвукао у малу собу где смо она и ја водили љубав. Ту ме је почео везивати за кревет. “Чему то?” питао сам. Није ми одговорио. Везан на четири стране, опуштен у кревету, још нисам мислио да ће ме понижавати. Гледао сам пукотину на плафону коју до тада нисам приметио. Затим сам видео поткљобучени део тапета који ће нервирати мог оца када га буде угледао. Помислио сам да је он воајер. Да ћу пред њим водити љубав са његовом женом.

У прозору су се чули звуци чангрљања; она је знала где се налазе шоље те их је ређала по столу. То је значило да је зготовљена кафа. После испијања кафе биће настављена игра. Нису се свађали; с тим су завршили још раније.

“Како ће он пити кафу?” питала је.

Онда је дошло до комешања. Отимали су се око нечег. Затим су отворена, па залупљена врата.

Ко је отишао, она или он?

Замишљао сам њихова устајања; када би одлазили да се умију, као да журе за посао, кретање градом; фасаде, блокови, паркови, мостови; пробијање кроз загушене градске улице, посао и ново кретање истим путем, у обрнутом смеру, до куће, када ми њихова тела изгледају као комади намештаја; обезличена, обезбојена, нефункционална, толико употребљавана да су постала тупа за било шта осим за непрестано понављање покрета којима се хране, туширају, јебу, осећајући се срећним. Ако успоре пролажење кажу: “Кожа ти се очувала као да имаш двадесет пет.”

Размишљајући постао сам резигниран: морам да издржим оно што ће се касније десити, а да ја још нисам знао шта ме чека већ сам само замишљао сцене из филмова о насиљу.

Можда сам задремао. Ако су обоје отишли и оставили ме? Чуо сам шуштање. Неко се туширао. Онда се он појавио у мом огртачу који је она носила првог

дана када је дошла у мој стан. Прозлазећи поред кревета ногом је додирнуо моју руку. Погледао ме је. Спустио је ролетне: звук тупог ударца приликом њиховог потпуног пропадања. Осетио сам напетост у грлу и телу. Повукао сам руке као да желим да устанем, чак сам се и цимнуо, иако сам знао да је покретање узалудно. Моја изговорена питања као да њему давно ништа нису значила. И када је чучнуо и почео да ми милује главу као да се будио у њему остатак давно заборављене жене. Мажење ми није толико сметало као пољубац влажним уснама које су мирисале на никотин и кафу. Померао сам главу све брже, урлајући. Он ме је угризао за уво не помишљајући да ћемо се сударити главама. Узбудило ме је грижење и љубљење ува. Кривио сам себе: зашто нисам мислио на последице? Покушавао сам да му љубим лице, да га уједем за уво. Осећао сам само његове усне када их је прилепљивао на моје: гадило ми се. Моја одећа, изрезана маказама, била је бачена на под. Иако сам мислио да нећу да доживим ерекцију, само један благи додир по пенису био је довољан да осетим како се он пуни. Осетио сам његове зубе на мишицама. Када ме је поново љубио; када смо се већ љубили, на мој длан је случајно пала његова дојка; мала, нежна, без натекнуте брадавице, као застала у развоју, или као грудић какве девојчице, са којима сам се љубакао у улазима. И он је престао да ме љуби гурајући ми дојку у шаку да бих је стезао.

“Док сам замишљала како ти метак цепа утробу закључила сам да ми недостаје мушкарац. Смрт – то је крајност коју човек мора да избегне ма колико био понижаван. Бити сама!” уздисала је. “Седим, тако, са њом ноћу већ потпуно засићен њеним чарима. Њена страст, вијугаво тело које се премешта овим градом: собама, канцеларијама и креветима.”

Прича она љубећи ме повремено, час говорећи у мушком, час у женском роду.

“Њено тридесет трогодишње тело”, каже.

Страсни пољупци који су дошли касније; наши језици који су се кретали по усним дупљама. Уједи на мом телу: грижење дојке, стомака, мишица, што ме је узбуђивало да сам врштао. Објახала ме је. Застао сам збуњен док је она покушавала да угура пенис у неки отвор на њеном телу. Отвор је узак тако да је врштала од надражаја или болова, повлачећи пенис и поново га притискајући. Болело ме је док је покретала кукове. Уз хистеричну вриску пенис почео да продире у хермафродитову вагину. Свако померање доводило је до таквог надражаја да сам зажелео да чујем ту природну вриску, која се мешала са њеним дахом, роптањем, тако сам слушао како нам гласови одјекују у мраку, који је био исконски, и да сам ја у њему губио своје тело, а хермафродита сам доживљавао као густо мрак ослоњен о моје тело; осећање пулсирања, руке које су ми притискале груди, рамена, стомак, и желим да кажем пре него што... пре него што одвриштим још један усаглашени покрет, у трагању за последњим ослобађањем... докле смо могли да идемо.

2. Одлучио сам да их посетим. Обома сам наменио цвеће. Док сам ишао колима ка крају града, усхићење је сменило забринутост. Његова мајка, која је била у дворишту, показала ми је врата.

После звона пео сам се степеништем. Видео сам главу његове жене, засенчену, у ходнику, како прати моје кретање. Није ни сачекала да се успнем уз степенице, а већ је седела на кревету, прозирна лика, са сузама у очима, вајкајући се над својим годинама.

Сто у соби, судопера, њена хаљина, поређани судови у орману, бљештали су обасјани сунцем у смирају. Пољубио сам јој косу. Чучнуо сам гледајући како она подиже главу изговарајући речи. Знала је да не бих водио љубав са њом, зато ме више није посећивала. Рече да хоће дете. Мора да га роди ове године. Помену нешто о њеном девојаштву и младости: како порнографија ослобађа малограђанштине. Неколико

пута изговори реч дете, да сам га и ја зажелео. Чинило ми се да ће понављањем те именице, дете доћи само.

Када сам очекивао да ће се опружити на отоману, она се подиже. Заобиђе ме. Узе чајник. Стави га на шпорет да скува кафу или чај. Рече: “Не постоје чињенице које би ме одвратиле од помисли да морам имати дете.”

Спаковаће се и побећи када га буде осетила у својој утроби?

Тада ће бити потпуна и знаће зашто се обмањује, ако није и само рађање превара. И љубав са мном почела је да усмерава живот једне зреле жене која се још нада порођу.

Отворила су се нагло кухињска врата. Он бану у собу. Застаде. Чуо сам пребрзо изговорене речи. Нисам желео да он застане у причању, али му се глас утишавао, да би безвезне речи у љутњи изговорене, биле замењене новим речима са неколико слојева значења. Подигао је кученце које се шуњало поред његових ногу. Помазио га је остављајући га у ходнику.

“Филм је имао пресудан утицај не мене”, рекао је.

Радило се о некој улози у којој је као натуршчик глумио неурастеника.

Жена је стајала насупрот њему. Њено тело је пратило тактове музике на коју до тада нисам обраћао пажњу. Подизала је руке раскопчавајући хаљину. Узимала је сукњу са столице и облачила се пред нама. Откривале су се брижљиво осунчане ноге. Гледао сам га. Смејао се, али не њој, већ букетима који су стајали на столу. Играла је ређајући шоље, а ја нисам разумео како је од уплакване жене постала еуфорична. Попили смо кафу, затим ракију. Она ме је позвала у другу собу. “Пођи са мном”, рекла је. Одједном као да сам видео њене визије; њено тело у мом загрљају, затим његово тело које ме одгурава, да би њено тело бледело као у објективу који се удаљава или је било на лошој филмској траци, па су затим обоје стајали голи; што се веро-

ватно и десило јер нам је и живот био такав – нисмо улазили у спољни свет, већ смо живели између филмске траке и сопственог доживљавања наших тела. Учинило ми се да ме она љуби и да ми нестаје свест.

Много касније осетио сам се опијеним, *као и мртви хероји и унишћени бојови*, али нисам могао да се покрећем већ сам лежао на стомаку привезан за његов кревет. Осетио сам гађење у желуцу, помућеност у глави, а онда – покрећући се – везе на рукама. Био сам го, у несвести. Никога није било у соби. Док сам лежао сетио сам се његове улоге на филму. Био је то документарцац о трансвеститима. Нисам могао да се сетим имена редитеља. Чак су новине недељу дана, после премијере, биле заокупљене филмом. Глумац је радио нови синопсис. Али медији има своја правила. Гледаоци су били заморени темом. Глумац није умео да дозира своја интересовања.

Престајала је наркоза. Можда желе да снимају неку од сцена? Почео сам да врштим и скачем по кревету. Псетанце је лајало у ходнику. Нервирала ме је сама помисао на насиље и на физички бол. Отворила су се врата. Он је ушао пружајући руку ка мени. Стисли смо руке једно другом, нежно, затим сигурно, као љубавници који неће изневерити једно друго.

Он се у мраку свлачио, поред прозора, бацајући одећу крај огледала. Ја сам покушавао да у тами назрем његово тело. Нежно је миловао моје раме, те ме лупнуо по дебелом месу као лекар. Онда сам осетио његов језик у ушној шкољци. Рекао сам нешто на шта је он одговорио да ћемо разговарати касније. Померамо главе и среташе нас се језици. Осетио сам узбуђење у грудима. Пенис ми се надимао. У стомаку ми је била материја од које ми се гадило. Смучило ми се и од мириса кожа које су биле премазане уљем. Мислио сам на хермафродитову вагину. И када је легао преко мог тела, чекао сам да осетим дојке на лопатицама, али сам пре тога, на гузовима, осетио додир његовог пениса који се залепио за моју бутину. “Не!” викао сам

и покушао да га збацим. Готово сам заплакао и осетио кривљење свог лица. Био сам чврсто шчепан. Свако покретање ми је задавало бол.

“Ово је клистирање”, рекао сам.

“Оно је била љубав а ово је освета”, рекао је.

Покушао сам да се не покрећем. Осушило ми се грло. Зној се сливао низ чело. Осећао сам шапољење његовог језика о врат. Више ме је болело опирање него прилагођавање његовом настрајима.

3. Седимо сво троје на тераси хотела поред реке. Слушам његову идеју о позоришту; једна порнографска прича у којој се не може променити свет, нити се наратор руга устаљеним односима, већ констатује оквире нашег живота.

Она ми шапће да је стигла с посла. И још нешто жели да ми каже: затруднела је! Он се у све разуме чак и у побачаје, те је прекида и моли да га слушамо; једемо рибу и не желимо да се растанемо. Одлазимо до друге кафане. Купујемо хашиш. Већ видим наша тела једно преко друго. Смејем се док ми прети један пешак. Онда пушимо хашиш померајући главе у ритму цеза са радија. Седимо у фоајеу позоришта док неко на енглеском говори о телу – његово померање кроз простор; игра, ритуал, сенке, пролажење, онанија, цез – а са друге стране, на радију спикер говори о покољу.

А ми?

То нисмо ми. То су неки други људи. Она устаје. Ножем пробада звучник. Позориште постаје стварност. Трчимо до аутомобила: наша тела поново се враћају стварима. Угледах кроз прозор аутомобила ноге које се крећу тротоаром, и вичући нас двојица пружамо руке: “Ноге!” Неке од њих витке, и у чарапама, у прохладној јесењој ноћи, чак и могу да одшетају, водећи тело незнано куда, преко пространих тротоара; импресија савременим позориштем те ноге ставља у градски пејзаж, и са нама; са њима је тешко успоста-

вљати контакт речима, већ је потребно тела увезати конопцима и спуштати их са висине, да се додирују рукама, ногама, језицима, полним органима, измрцварена, усхићена, податна; кревети, пениси, вагине, мириси, наше науљене коже... усамљени смо фригидни и неми.

КОМУНИКАЦИЈА

Да бих избегао затворску казну која ми је следила, требало је да се добровољно пријавим за виво-експеримент. Могли су и силом да ме приволе на тај експеримент, али им је било стало до моје сарадње. *Ефекати ће бити бољи! Истраживање ће бити уверљивије! Резултати неће изостати! Дискреција је била загарантована!*

Одмах после мог доласка у експериментални центар, један млади научник ми је објаснио сврху експеримента. Требало је да повежу *нервне центре* два организма. Научници су били у недоумици око избора партнера. Да ли да ме повежу са човеком – женом или мушкарцем, или са мајмуном – женком или мужјаком. Добровољци су били један старији господин, научник, већ сенилан, тако да би успешним повезивањем – како је рекао један причљив човек из екипе – још *мало експлоатисали старчев мозак*, или је можда за мене боље – с обзиром да сам био сексуално девијантан – повезивање са женом која је сексуално поремећена, па да се истраживање посматра на нивоу нагона.

“Неће сметати ако се једном пробудиш са женом пред себе”, рекао је истраживач.

Насмејао сам се и поменуо остарелог научника.

“Неће ме бити брига ако знам нешто о Ханибаловом освајању или ако се будем сетио оног што никада нисам знао, а што је старац заборавио због склерозе.”

“Баш због тога је истраживање и занимљиво, да ти оптеретимо мозак оним што си избегавао читавог живота.”

Урађивање уложака уопште неће ометати мој досадашњи живот, али ће га – нада се научник – изменити. Рекао сам му да сам ближи оном што се назива при-

родним, нагонским, а да сам далеко од културе и знања, на шта се он насмејао рекавши да ипак верује – без обзира што ја сумњам – у *преузимање* неких функција научновог мозга. Ако будем *умрежен* са једним мајмуном, надао сам се да ће се појачати моја сексуалност. Није ме брига да ли ће моје оскудно знање пренети мајмуну и збунити га, али ја сам желео да имам његове инстинкте.

“Узалуд”, рекао је научник. “Бићеш изолован.”

Пожелело сам да будемо повезани сви ми који смо се добровољно пријавили за експеримент. На жалост, екипа се плашила *конфузије* и за сада је инсистирала на појединачном повезивању.

Пробудио сам се *после захвата*. Боли ме глава! Нисам знао с ким сам био повезан. Покушао сам да се проверим анализирајући себе, али нисам приметио *ништа нарочито*. “То је процес”, рекао је лекар. И задуго нећу осећати ништа необично. Само зато што сам знао да сам повезан са још једним бићем довело је до тога да сам почео да сумњам. Тешко сам дисао: повећана је загађеност ваздуха! Захтеваћу да ме одвоје у неку кућу далеко од града, без обзира што ће то нарушити *уобичајеност* мога живота, на чему инсистира научна екипа. Телефоном сам позвао дежурног у центру. Рекао сам да су ми се *изоштрила* чула. Тешко дишем. Више не могу да живим у граду. Почео сам да кијам, сузим и слиним.

“Тешко животињама”, рекао сам. “Морам да се вратим природи.”

Одмах сам изашао из стана. Аутобусом сам се одвезао у брда. Престале су пропратне појаве – сузе и кијање – али ми је још дуго био запушен нос. Таман сам почео да размишљам како се паре мајмуни, када ме изненадило моје познавање ботанике. Препознао сам скоро сваку врсту траве. Знао сам им имена на српском и латинском. Упитао сам једног путника како се зове нека биљка, на шта се он насмејао и одговорио ми као што бих и ја некада рекао: “Шта ти је бре, чове-

че. Баш ме брига за имена трава!” Позвао сам центар и рекао да желим хитну комуникацију са својом дуалношћу. Наводио сам имена трава повремено урлајући да ме то не занима, да ми хитно избришу то знање. Неко од њих је само говорио: “Наставите, наставите!”

Ускоро ми је била додељена вила у једној шуми. Нећу бити изложен загушљивом ваздуху! Нос који ми је дуго био запушен, блокирајући проток ваздуха, отпушио се током ноћи. Рано ујутру сам осетио мирис који је поветарац доносио са брда. Одмах сам сео поред прозора. Дуго сам дисао *ошвореним* плућима, затим сам трчао кроз шуму, да бих на крају засео на врху брда и гледао долину. Покушавао сам да препознам шуму из које сам изашао. Нисам могао да замислим карту шуме, зато сам одустао од анализе, међутим, схватио сам да је ово узвишење добро за осматрачаницу. Рат који се дуго најављује могао би једном и да почне, тако да ћу одмах доћи до врха и посматраћу надирање војске. Кренуо сам ка ували. Са запрепашћењем сам открио један грудобран, затим ров. Рат је вероватно вођен у време *мој испражної поштујка*, а да о томе нисам био обавештен. Обилазећи даље место осматрања открио сам један мали споменик, који је био положен на земљу. Окренувши га, видео сам како бежи узнемирени гуштер, затим се лено померају инсекти, да бих на крају открио уклесану годину подизања споменика. Било је то у прошлом веку. Рат је ипак тако давно вођен! Сетио сам се једног свог претка: учествовао је том рату. “Лагали су нас. Били смо изневерени. Цабе смо крварили.” Био сам бесан када сам схватио да циљеви тадашњег рата нису постигнути ни данас. Одмах сам желео да позовем једног другара из детињства, који се прикључио некој борбеној групи за *исправљање неправди*, али до данас ништа нисам чуо о њему. Пребирао сам по сећању... И гле, налазим га. Његова група је била раскринкана, а он ухапшен. Могао бих сада да пређем на издржавање казне и повежем се са њим. Најпре ћу га посетити у

затвору. Спреман сам да преостали живот посветим борби.

Већ сутрадан сам био забезекнут: заборавио сам на двојност, и да ми се подмећу мисли, знање, сећање. Ипак сам *позвао центар* да упитам која се битка водила на коти изнад мог пребивалишта.

“Заборави на центар”, чуо се глас.

Нисам очекивао немогуће: да се вратим у прошлост и исправим неправду. Али знао сам да могу произвести стање свести као некада, при чему ми је било свеједно да ли ћу нанети нове неправде другим људима. Требало је почети са објављивањем старих текстова интерпретираних на исти начин као некада, тако да се *стање свести* манипулацијом *врати* један век уназад. То не би било тешко. Чак би било могуће да се *стање свести* врати и један миленијум уназад а камоли век. Једино би било потребно да будем спреман за рат. Одлучио сам да другара из детињства обавестим о својој намери, с тим што бих преузео мере за стварање *пропагандне мреже*, а онда бих отишао у Легију странаца. Мисле да ја не могу да добијем једну пишљиву битку, и то још из прошлости. И тако, успавао сам се размишљајући, да би ме пробудила лупњава у кухињи. Неко од чланова екипе се стара о мојој храни? Преварио сам се. Двојица иследника, које сам познавао, крали су ми храну. Чим сам се пробудио дошли су до мог кревета и почели да ме испитују. Помислио сам да су *читали моје мисли*, и зато нисам изговорио ни реч. Како ме је само уплашила помисао на бекство у иностранство и одустајање од научног експеримента.

“Експеримент је превише озбиљан”, рекао је један од њих, “да би могао да га извргнеш руглу или пресудно утичеш на резултат.”

Други је рекао да је он лепо предлагао да идем на издржавање казне и да сам ја *сувише ситан* да бих знао о чему је реч, али моје тело је снажно и штета што је власништво једног *ситној духа*.

Још сам претпостављао да сам дуалан, а не вишечлан. Рекли су ми да је немогуће да ме *вежу* и за научника и за мајмуна. Зашто сам претпоставио да сам везан за научника? Ако ме буду малтретирани агенти, зашто бих се одлучио да водим неку изгубљену битку свог чукундеде. Нека се тиме бави сенилни старац! Чим су агенти изашли, одлучио сам да позовем центар и почнем да се храним као мајмун. И не размишљајући ушао сам у једну собу, сео за рачунар, ушао у интернет и поручио књигу о исхрани шимпанза. Тек када ми је стигла књига застао сам збуњем својим познавањем компјутера. Па, ја сам се, после школе, само неколико пута играо на рачунару. Био сам одушевљен што сада, не размишљајући, могу да користим компјутер. Шта ти је мрежа са научником! Смејао сам се гледајући карту бојишта, стратегију наше војске, имена официра, а затим се играо са једним мајмуном који увек пре мене успева да поједе банану. Љутио сам се својој неспретности да сам на крају претпоставио да је игра испрограмирана тако да мајмун увек буде бољи од човека. Нисам хтео да *обавестим центар* да су ми агенти купили храну, да не бих *комликовао ситуацију*, али сам отворио књигу о исхрани мајмуна. И гле! Све што сам прочитао већ сам знао, тако да је поручивање књига била бесмислица. Могао сам само изазвати трошак на рачун центра. Зажелео сам да покупујем низ књига које бих поређао у витрини. Али, никада нисам волео књиге. Ипак сам сумњао да сам повезан са неким енциклопедијским центром тако да могу да одговорим на свако питање које себи поставим. Нисам још потиснуо сексуални нагон. Осећао сам мирис који ме је дражио. Мирис женке на тој удаљености могу осетити само животиње. Када сам се сетио да су мајмунице страсне љубавнице одлучио сам да киднапујем своју дуланост и да је сместим у ову вилу. Позвао сам центар и затражио храну за мајмуне. Нисам чуо уздах, ни шум дисања, само је саговорник на крају рекао: “Хвала!” Поново сам звао, међутим, ни шум дисања:

више нико није подизао слушалицу! Узео сам ауто који ми је био на располагању и кренуо у зооврт. Поподне сам провео разгледајући мајмуне, али нисам нашао врсту која је мени била потребна. Распитивао сам се да ли су неким испоручивали животиње, али сам добио одговор да се за експеримент користе животиње које се не чувају у зооврту. У повратку сам свратио у такси-шоп. Није ми било ни први пут да тражим њихове услуге. Продавачица? Осмехује се. Долази још једна млађа. Плавуша.

“Ја ћу понудити господина”, каже.

Понудила ми је многе лутке које се не разликују од жена. Нагласила ми је да су потпуно саобразне жени. Материјал је изузетан!

“Могу да вам кажем да су боље од жена. Можете да испрограмираете покрете, чак и шта желите да вам тепају.”

Рекао сам: “Увек сам имао проблема са женама, а тек са луткама-женама, да и не причам.”

Али било ми је драго док сам слушао како ми о порнографији прича жена. Зато сам је и даље запиткивао о позама, о кожи, о гласовима. Наравно, на крају сам јој рекао да желим нешто особено. За цену не питам.

“Мајмуницу!”

“Зоофилија”, констатовала је, шарманто се осмехнувши. “Да ли вам је некада партнерка била мајмуница?”

“Не”, рекох. “Чак сам мајмуне видео само у зооврту, али знам прилично о њима.”

“Да знате”, разведе она причу из историје зоофилије. “Најпохотљивија је коза. Колико тек уживања у њеним очима. Чувена је и она египатска сељанка, која се према сведочењу Херодота, јавно спајала са јарцем на тргу у Мемфису. Сувишно је приповедати о псу, као љубавнику. Копулација са псом је данас уобичајена међу незадовољним дамама Европе. Пас, најдивнији љубавник, има развијеније чуло њуха од човека, те беспрекорно њуши тачан дан женине овулације. Такав

сигуран метод је немогућ и у гинекологији, то ни приближно не осећа убоги мушкарац. У старом Риму неверне жене су кажњаване јавним сношајем са животињама.”

Онда сам је замолио да избор препустим њој. Нека она само одреди перформансе, и нека изврши репрограмирање, какво сматра да треба.

“Добро ће ми доћи искуство продавачице и жене”, рекао сам јој.

По подне сам провео чекајући пошилику. Гледао сам фотографије разних мајмуна размишљајући каква ће ми бити партнерка. Када је испоручилац доставио пакет, дуго га нисам отпаковао. Само покретање поклопаца је изазвало звук, а затим сам прочитао поруку: *Желим вам чувствени ужитак приликом уласка у царство настраности!* Па да, насмејао сам се, то је написала она шармантна продавачица плавуша, која је послуживала. Ово је њен избор.

Док сам очекивао пошилику, схватио сам да морам окупан сачекати партнерку. Онда сам се смејао као гимназијалац коме цура долази на први састанак и он се тушира више пута јер се непрестано зноји. Још док сам чекао пошилику, неколико пута сам имао ејакулацију. Сада, када је стигла, само ми је убрзано куцало срце. Померање још једног картона. Појављује се длакава глава.

“Буци-буци”, кажем, а глава се климну те ја полетех назад остављајући отворен пакет. Дуго сам очекивао померање у пакету. Глава се случајно померила? Онда сам нагло поцепало кутију. Преда мном, на поду, седела је мајмуница. Погледао сам фотографију, затим њу, онда сам замишљао мајмуницу коју су ми показали у истраживачком центру. Копија је била тако верна! Још је била прелепа длака. Тако нежна да сам почео одмах да је мазим.

“Кућни љубимче”, рекао сам.

“Зар је то могуће”, питао сам се, “које савршенство.”

Очи, нос, посебно кожа. Нисам јој још загледао полни орган. Устручавао сам се. Можда ме неко посматра? Помазио сам јој лице. Она је подигла руку као да тражи моју главу. Покрети јој нису били синхронизовани. Личила је на стварну дрогирану мајмуницу. Али до сада никада нисам био тако близу мајмуница. Ставио сам јој руку на груди: куца јој срце! Цимнуо сам руку. Мајмуница је померала главу и почела да клима њоме.

“Бриљантно”, рекао сам. “Ништа нису препустили случају! Она и дише!”

Полни орган мајмунице је сличан полном органу жене! Како се назива полни орган мајмунице? Како се назива спајање мајмунице и човека? Невероватно, у мом знању нема те информације. Одузимају ми знање. Поново амнезија. Нека! И раније се нисам много користио знањем. Мораћу сам да именујем.

Рука ми је сад клизнула по мајмуничиној ноzi.

Са лепом женом општити само преко мача! Закључио је преварени српски феудални јунак Бановић Страхиња. Па се поколебао. Издан, Бановић Страхиња је добио батине од жене, када је покушао да је приволи повратку *дому своје*. Требало је да Страхињић Бан убије Влах Алију?! Таман посла! Требало је Влах-Алији понудити свингерство. Да и Влах-Алијина кадуна, на исти начин, изда своју *шурску отаџбину*.

У време Кнеза Милоша било је другачије. Али шта је са мајмуницом? Ругам се традицији.

Загледао сам јој полни орган. За објашњење овог појма користићу знање (гордо) које се односи на *врсте ваина*. Међутим, без обзира на знање за овај текст нећу улазити у детаљисање из два разлога: непрестано се понављају научно-техничистички описи. Састав! Грађа! Карактеристике! Затим се такође понављају и психо-физичке карактеристике власница типолошких вагина. За сагледавање приче, одабрао сам неколико фрагмената.

Научно-експериментално је утврђено, да шакозвана нижа класа жена Евро-Америке, као због неке нагдруштвене или природне комбиензације, у већини случајева поседује средње моћну пуноусну ваину. Напротив, жене торњих слојева средње Евро-Америчке класе, по величанственој ауторегулацији природе, поседују углавном нижевредне, и понижавалује ваине из врста висећих, или дроњавих.

Ево праве речи: Ако су мајмуни најближи сродници људима... Дроњава ваина; велике усмине су распућене, неодређене и без рубова. Висе између ноћу. Мале усмине, шакође су зиужване, збрчане, и увек модре боје, велике и извиреле. Висећа ваина је узана и шесна. Извучен је сикиљ код шакових ваина. То је ружна ваина, мада једна од најпохотљивијих у женском роду. Крајкосвршавајућа је али зашто учестала. Власнице нису пробирљиве шако да се задовољавају било каквим пенисом. Паће од нервозе. Имају велике и увек млишаве сисе. Чак су маљаве по целом телу. Склоне су дротирању. Неверне су. Ружна су лица али зашто са великом и бујном косом. Дућих су руку и кошчатјој шела. Како су висеће ваине огромне није редак случај оштитења власница са животињама.

Невероватно како је знање моћно.

Сада мајмуница поче да ми се удвара. Својом руком ме шашољи по нози. Длаке су за тренутак пале на моје колена. Како ме је то узбудило! Измакао сам се. Дохватио сам пакет и набио јој га на главу. Из пакета испаде још један папир. *Видећете, шребало је поручити и мајмуна.*

“Па шта она мисли. Зар сам ја воајер. Да гледам како се паре мајмуни, и да ризикујем да и мене пари мајмун”, вриснуо сам и бацио се у загрљај мајмуници.

Као да је једва чекала да ме почне додиривати својим телом. Док сам свлачио одећу узбуђивао сам се све више. Затим сам јој благо додиривао полни орган. Када би ме сада видео Калдерон.

Ваљао сам се по поду и дахтао док ме је она лизала по струку и препонама. Онда је почела курцолиз. Вриштао сам. Од узбуђења нисам успевао ни да је додирнем. Мислио сам да то очекује моја љубавница. Узалуд! Узбуђење је било толико да сам могао само да врштим прижељкујући њене речи. И стварно ми је сметало што не може нешто да каже. У грчу, целом шаком, ухватих је за дроњке. Осетих да и она почиње да свршава пре него што продрех у њу. Онда сам прохистерисао. Урлао сам, плакао! Тресао се.

“Јебем своју дуалност.”

Час сам је љубио, час сам јој стезао дојке. Потпуно изморен, пао сам на под. Очекивао сам да ће мајмуница сести у угао. Када сам се, знојав, дрхтећи, смирио и одморио, слушајући како ми куца срце, угледао сам како се моја домаћица попела на фрижидер. Једе банану нимало свесна да сам ја њена дуалност; да сам љубављу са својом дуланошћу сиречио развој науке. Враћам се на почетак: у затвор!

Белешка о аутору

Славољуб Марковић рођен је 1952. године у Јаковљу.

Живи у Београду.

Објавио је следеће књиге:

Историјски циклус:

Пловно стање историје, КОС, Београд, 1982.

Киша из језика, Матица српска, Нови Сад, 1994.

Црни мак у снегу, Светске свеске Београдске ману-фактуре снова, 2006, Београд

Паралелна Библиотека, Нолит, Београд, 2000.

Дрво у дворишту, Рад, Београд, 1997.

Језички циклус:

Значења и пројезе, Народна књига, Београд, 1998.

Градиво, КОС, Београд, 1993.

Досада усвојених речника, „Филип Вишњић”, Београд, 1995.

Надауторски циклус:

Славољуб и Рупљанац, *Пројекти*, Време књиге, Београд, 1994.

Садржај

Убица	5
Тема	6
Наш јунак	7
Форма сужеа	8
Силовање	12
Вест за насловну страну новина	14
Три рупе или знаци лудила	16
Враголије	20
Сукоб	26
Игре	30
Девојка и ратник	33
Социолошке теме	37
Она и он	40
Љубав	43
Љубавница или симулација порнографије	48
Хепенинг у Београду 96-97	53
Бизнис, рат, порнографија	61
Крај живота	70
Старинска прича	76
Пројекат или нова форма	85
Аутор и његова јунакиња	102
Букети цвећа	121
Комуникација	134
Белешка о аутору	145

Славољуб Марковић

Библиотека
НА ЖИВО

Уредник
Живко Николић

Рецензент
Гојко Тешић

Издавач
Књижевно друштво “Свети Сава”

За издавача
Небојша Ћосић

Тираж
300

Штампа
Горапрес, Земун

Београд 2007

CIP – Каталогизација у публикацији Народна библиотека
Србије, Београд

821.163.41-36

МАРКОВИЋ, Славољуб

Бизнис, рат, порнографија / Славољуб Марковић. –
Београд : Књижевно друштво “Свети Сава”, 2007 (Земун :
Горапрес). – 147 стр. ; 21 см. – (Библиотека На живо)

Тираж 300. – Белешка о аутору: стр 145.

ISBN 978-86-86143-69-3

COBISS.SR-ID 140534028